
	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 1/140

PROGRAMACIÓ DOCENT

DEPARTAMENT DE GEOGRAFIA i HISTÒRIA

CURS 2017-2018

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 2/140

ÍNDEX

ÍNDEX – p. 2

INTRODUCCIÓ - p. 5

ELEMENTS CURRICULARS COMUNS A TOTA L'ETAPA DE L'ESO – p. 5

CONTRIBUCIÓ DE LA MATÈRIA DE GEOGRAFIA I HISTÒRIA A L'ADQUISICIÓ DE LES COMPETÈNCIES CLAU A L'ESO – p. 6

Comunicació lingüística – p. 6

Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia – p. 7

Competència digital – p. 7

Aprendre a aprendre – p. 8

Competències socials i cíviques – p. 8

Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor – p. 8

Consciència i expressions culturals – p. 8

ADEQUACIÓ I SEQÜÈNCIA DELS OBJECTIUS PER CURSOS – p. 9

SELECCIÓ I SEQÜÈNCIA DELS CONTINGUTS PER CURSOS – p. 14

METODOLOGIA – p. 26

Criteris per al disseny de les activitats – p. 26

Organització del temps i de l'espai – p. 30

Materials i recursos didàctics – p. 31

Tractament de la lectura – p. 31

Utilització de les TIC – p. 32

Contribució de la matèria a l'educació en valors – p. 33

Prevenició de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme o xenofòbia. – p. 33

Elements transversals – p. 33

Avaluació del procés d'ensenyament-aprenentatge – p. 33

AVALUACIÓ – p. 33

Procediments i activitats d'avaluació – p. 33

Criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge – p. 36

Criteris de qualificació – p. 52

Activitats de reforç i mecanismes de recuperació de matèries pendents de cursos anteriors. – p. 53

Activitats de reforç i mecanismes de recuperació per a alumnes repetidors – p. 53

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 3/140

ATENCIÓ A LA DIVERSITAT I CRITERIS D'ELABORACIÓ D'ACIs. – p. 53

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES, EXTRAESCOLARS. SORTIDES I PROJECTES DE CENTRE. – p. 53

PROGRAMACIÓ DEL BATXILLERAT – p. 54

INTRODUCCIÓ – p. 54

OBJECTIUS GENERALS DE L'ETAPA – p. 54

HISTÒRIA DEL MÓN CONTEMPORANI – p. 56

Seqüenciació dels objectius específics de la matèria – p. 56

Seqüència dels continguts – p. 56

Els mètodes pedagògics – p. 57

Distribució espai-temps – p. 58

Activitats d'ampliació i de reforç – p.58

Criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge avaluable – p. 58

Criteris de qualificació – p. 69

Materials i recursos didàctics – p. 70

Procediments de suport i de recuperació – p. 70

Estratègies i procediments d'avaluació del procés d'ensenyament-aprenentatge – p. 71

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències clau – p. 71

HISTÒRIA D'ESPANYA – p. 74

Seqüenciació dels objectius específics de la matèria – p. 74

Seqüència dels continguts – p. 74

Els mètodes pedagògics – p. 76

Distribució espai-temps – p. 76

Activitats d'ampliació i de reforç – p. 77

Criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge avaluable – p. 77

Criteris de qualificació – p. 86

Materials i recursos didàctics – p. 87

Procediments de suport i de recuperació – p. 87

Estratègies i procediments d'avaluació del procés d'ensenyament-aprenentatge – p. 88

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències clau – p. 88

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 4/140

HISTÒRIA DE L'ART – p. 91

Seqüenciació dels objectius específics de la matèria – p. 91

Seqüència dels continguts – p. 92

Els mètodes pedagògics – p. 93

Distribució espai-temps – p. 94

Activitats d'ampliació i de reforç – p. 94

Continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge avaluable – p. 95

Materials i recursos didàctics – p. 112

Procediments de suport i de recuperació – p. 113

Estratègies i procediments d'avaluació del procés d'ensenyament-aprenentatge – p. 113

Criteris de qualificació – p. 115

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències clau – p. 116

GEOGRAFIA – p. 119

Finalitat de l'assignatura – p. 119

Seqüenciació dels objectius específics de la matèria – p. 119

Seqüència dels continguts – p. 123

Els mètodes pedagògics – p. 123

Distribució espai-temps – p. 124

Activitats d'ampliació i de reforç – p. 125

Continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge avaluable – p. 125

Criteris de qualificació – p. 135

Materials i recursos didàctics – p. 137

Procediments de suport i de recuperació – p. 138

Estratègies i procediments d'avaluació del procés d'ensenyament-aprenentatge - p. 138

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències clau – p. 139

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 5/140

1. INTRODUCCIÓ

MEMBRES DEL DEPARTAMENT i matèries, nivells i cursos que s'imparteixen

ANTÒNIA MORRO SINTES:

- GEOGRAFIA I HISTÒRIA 3r ESO (LOMQUE), grup D.
- GEOGRAFIA I HISTÒRIA 4t ESO (LOMQUE), grups A, B i C.
- HISTÒRIA DE L'ART 2n Batxillerat (LOMQUE), grup A.
- TUTORIA del grup 4t ESO, grup A.
- COORDINACIÓ DEL NIVELL DE 4t ESO.

JOAQUIM MARTÍNEZ CALDUCH:

- GEOGRAFIA I HISTÒRIA 2n ESO (LOMQUE), grups B, C, D i E.
- GEOGRAFIA I HISTÒRIA 3r ESO (LOMQUE), grups B i C.
- HISTÒRIA D'ESPANYA 2n Batxillerat, (LOMQUE), grup A.
- COORDINADOR DE LA BIBLIOTECA DEL CENTRE.

MIQUEL ÀNGEL PERELLÓ BUADES (cap de departament):

- GEOGRAFIA I HISTÒRIA 1r ESO (LOMQUE), grups A, B, C i D.
- HISTÒRIA DEL MÓN CONTEMPORANI 1r Batxillerat (LOMQUE), grup B.
- COORDINADOR DE LA COMISSIÓ DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA.
- SECRETARI DE LA CCP.

JOANA MERCADAL CASESNOVES

- GEOGRAFIA I HISTÒRIA 1r ESO (LOMQUE), grups E i F.
- GEOGRAFIA 2n Batxillerat, (LOMQUE), grup A.

La reunió de Departament tindrà lloc els dilluns, horari 14'05 -15'00h. al departament.

2. ELEMENTS CURRICULARS COMUNS A TOTA L'ETAPA DE L'ESO

El perquè de les nostres matèries

La introducció dels coneixements socials i culturals dins l'aula té una llarga tradició dins la pedagogia i des de sempre ha esdevingut un instrument de valor indiscutible a l'hora de proporcionar als futurs ciutadans eines per poder entendre críticament l'entorn pròxim i el llunyà i per poder-s'hi inserir de manera participativa, per desenvolupar les identitats personals i col·lectives en un marc de respecte envers les altres cultures i societats.

La socialització i la formació de la infància i l'adolescència és una de les raons fonamentals de l'existència de l'escola. Per açò ha d'estar oberta i ha de participar "en" i "de" l'entorn social, tant el físicament més pròxim com els que ens arriben quotidianament dels mitjans de comunicació.

L'increment dels moviments migratoris, a escala planetària, genera societats cada cop més diverses i multiculturals i posa ben al davant la necessitat de garantir alhora les identitats culturals i la cohesió social. A una altra escala, el desenvolupament de nous marcs d'identitat –com ho pot ser Europa– i de nous vincles de relació i de solidaritat, a escala mundial, plantegen la necessitat de superar el marc dels estats-nació, com a nucli bàsic de projecció d'identitat i de solidaritat.

Els canvis que implica el pas de la societat industrial a la societat del coneixement tenen una repercussió molt important en tots els àmbits de la cultura, de manera que també tenen un fort impacte

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 6/140

en l'educació. Una funció fonamental del sistema educatiu és ensenyar a gestionar la informació: obtenir-la, seleccionar-la, organitzar-la i interpretar-la per construir nous coneixements i al mateix temps per saber comunicar aquests nous coneixements i contrastar-los amb altres.

En definitiva, cal garantir uns referents bàsics perquè cada ciutadà pugui desplegar les seves potencialitats i assumir el repte de viure plenament i lliurement en societat.

En aquest marc general, les matèries vinculades a les ciències socials (com la història, la geografia, la sociologia, l'ecologia, la història de l'art o l'economia) han de contribuir a generar un marc ampli de sabers i curiositats que facilitin el desenvolupament crític i participatiu en l'entorn social. La seva funció es revela encara més necessària en un entorn caracteritzat per la diversitat cultural i per la complexitat tecnològica creixent.

A l'ensenyament de les matèries pròpies el Professorat del Departament considera que al llarg de tot el curs cal educar als nostres Alumnes posant especial esment en alguns aspectes que podem concretar en els punts següents:

- Educar els nostres alumnes com a ciutadans que són de la Unió Europea
- Valorar positivament la multiculturalitat
- Respecte i tolerància
- Socialització: fer feina en grup
- Valorar l'esforç personal
- Facilitar-los l'aprenentatge de les competències clau
- Partir del nostre entorn i anar eixamplant horitzons...

Serà tenint sempre en compte els esmentats referents que cadascú anirà desenvolupant la Programació pertinent.

3. CONTRIBUCIÓ DE LA MATÈRIA A L'ADQUISICIÓ DE LES COMPETÈNCIES CLAU

Segons el *Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears* les competències clau que l'alumnat ha de treballar per assolir uns nivells adients al final d'aquesta etapa són:

- a) Comunicació lingüística
- b) Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia
- c) Competència digital
- d) Aprendre a aprendre
- e) Competències socials i cíviques
- f) Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor
- g) Consciència i expressions culturals

Per altra banda, el caràcter integrador de la matèria de ciències socials, geografia i història, fa que el seu aprenentatge contribueixi a l'adquisició de diverses competències clau.

1) Competència en comunicació lingüística

- Adquisició del lèxic adequat mitjançant la pràctica de l'oralitat i l'escriptura a l'aula.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 7/140

- Resolució de problemes que inclouen aplicar destreses comunicatives a l'hora de llegir, escriure, parlar, escoltar i conversar.
- Adquisició d'habilitats vinculades al tractament de la informació a través de la producció de textos electrònics.
- Utilització del diàleg, mitjançant debats, com a eina per a la convivència, la resolució de conflictes i el desenvolupament de les capacitats afectives.

2) Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia

- Utilització d'eines matemàtiques (magnituds, percentatges, taxes, escales) per analitzar i descriure gràfics, fer càlculs i elaborar i interpretar mapes.
- Aplicació del mètode científic en tasques en les quals es duen a terme observacions, s'estableixen hipòtesis i s'extreuen conclusions, amb l'objectiu de prendre decisions i adquirir disciplina, rigor, paciència, risc i responsabilitat.
- Coneixement de la història de la Terra i dels processos que han originat la configuració que té actualment.
- Relació dels sabers geològics amb la producció agrícola, ramadera, marítima, minera i industrial.
- Associació de l'aparició de noves tecnologies i avenços científics a la millora de les condicions de vida al llarg de la història.
- Implicació en l'ús raonable dels recursos naturals, així com en la conservació del medi ambient.
- Valoració crítica de l'impacte de les activitats humanes sobre el medi físic.

3) Competència digital

- Coneixement i ús de diferents motors de cerca i bases de dades a fi de triar el més adequat a les pròpies necessitats.
- Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per cercar, obtenir i processar informació de manera crítica; és a dir, per comparar-la, avaluar-ne la fiabilitat i l'adequació i transformar-la en coneixement.
- Creació de continguts digitals en diversos formats (text, àudio, vídeo, imatges) utilitzant els programes o les aplicacions que s'adaptin millor a les tasques.
- Respecte dels principis ètics en l'ús de les fonts informàtiques i reconeixement dels riscos associats a l'ús de recursos en línia i l'addició a determinats aspectes de la tecnologia digital.
- Demostració d'una actitud activa, crítica i realista cap a les tecnologies i valoració de les fortaleses i les debilitats que presenten.
- Motivació per aprendre a emprar les tecnologies i per millorar-ne l'ús.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 8/140

4) Aprendre a aprendre

— Coneixement dels processos per al propi aprenentatge partint del que sap, del que desconeix, del que és capaç d'aprendre i del que li interessa.

— Obtenció d'estratègies de planificació per resoldre una tasca (pensar abans d'actuar), supervisar el propi treball (analitzar el curs i ajustar el procés) i avaluar els resultats obtinguts (consolidar l'aplicació del pla si ha donat bons resultats o modificar-lo si els resultats no han estat bons).

— Ús de la motivació i la confiança per aconseguir sentir-se protagonista del procés i el resultat de l'aprenentatge a partir de metes realistes.

— Ús i aplicació de nous coneixements gràcies a la curiositat per aprendre a partir d'experiències vitals prèvies.

5) Competències socials i cíviques

— Comprensió i anàlisi crítica dels diferents codis de conducta de les societats a través de l'estudi de la història i la geografia humana.

— Identificació de conceptes ètics relatius a la igualtat, la no-discriminació, la democràcia i els drets humans en l'organització social, política i econòmica d'Espanya, d'Europa i del món.

— Comprensió dels processos socials i culturals de caràcter migratori en un món globalitzat.

— Organització de debats en els quals es respectin les diferències i se superin els prejudicis, a fi de manifestar solidaritat i participar en la presa de decisions de forma democràtica.

6) Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor

— Elaboració de projectes mostrant creativitat i imaginació a l'hora de planificar-los, analitzar-los, organitzar-los i gestionar-los, tant de forma individual com col·lectiva dins un equip.

— Utilització de debats sobre temes de geografia i història per saber comunicar-se, presentar idees i negociar de manera argumentada.

— Adquisició de pensament crític i de sentit de responsabilitat.

7) Consciència i expressions culturals

— Coneixement, comprensió i valoració de les diferents manifestacions culturals i artístiques com a font d'enriquiment i gaudi personal i consideració d'aquestes manifestacions com a part de la riquesa i el patrimoni dels pobles.

— Aplicació de diferents habilitats perceptives i comunicatives i de pensament, sensibilitat i sentit estètic per comprendre i valorar les obres artístiques i les manifestacions culturals i gaudir-ne.

— Identificació de la relació entre manifestacions artístiques i culturals i societat, la qual cosa implica prendre consciència de l'evolució del pensament, dels corrents estètics, de les modes i dels gusts.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 9/140

— Respecte per la diversitat cultural i el diàleg entre cultures i societats.

— Gaudi, valoració crítica i promoció de la conservació del patrimoni cultural i artístic com a resultat de l'evolució de les diferents cultures i demostració d'interès, estimació i respecte per aquest patrimoni.

— Potenciació de la iniciativa, la creativitat i la imaginació mitjançant la realització de tasques que suposin recreació, innovació i transformació.

— Promoció de la participació en activitats culturals de l'entorn immediat, la qual cosa implica comportaments favorables a la convivència.

4. ADEQUACIÓ I SEQÜÈNCIA DELS OBJECTIUS A L'ESO PER A TOTA L'ETAPA I PER CURSOS

Les ciències socials, la geografia i la història de l'educació secundària obligatòria tenen com a **objectiu** al llarg de l'etapa el desenvolupament de les **capacitats** següents:

OBJECTIUS ESPECÍFICS DE L'ASSIGNATURA DE GEOGRAFIA I HISTÒRIA A L'ETAPA DE L'ESO

L'ensenyament de l'assignatura de geografia i història té els objectius següents, a fi de contribuir al desenvolupament integral dels alumnes en l'etapa de l'educació secundària obligatòria:

1. Identificar els processos i els mecanismes dels fets polítics, econòmics i culturals i les relacions que s'estableixen entre aquests. Emprar aquest coneixement per comprendre les causes que expliquen l'evolució de les societats i els seus problemes més rellevants.

2. Identificar, localitzar i analitzar, a diferents escales, els elements bàsics del medi físic i les interaccions entre aquests elements i els grups humans a l'hora d'emprar l'espai i els recursos. Valorar les conseqüències de tipus econòmic, social, cultural, polític i mediambiental d'aquestes interaccions. Conèixer la problemàtica específica de l'ús dels recursos a les Illes Balears.

3. Comprendre el territori com el resultat de la interacció de les societats amb el medi que organitzen i en el qual es desenvolupen.

4. Conèixer, localitzar i comprendre les característiques bàsiques de la diversitat geogràfica del món i de les grans àrees socioeconòmiques, culturals i polítiques, així com els trets físics i humans del món, d'Europa, d'Espanya i de les Illes Balears.

5. Identificar i localitzar en el temps i en l'espai els processos i els esdeveniments històrics rellevants de la història del món, d'Europa, d'Espanya i de les Illes Balears a fi d'adquirir una perspectiva global de l'evolució de la humanitat amb un marc cronològic precís.

6. Valorar i respectar el patrimoni natural, històric, lingüístic, cultural i artístic del món, d'Europa, d'Espanya i, especialment, de les Illes Balears.

7. Comprendre els elements tècnics bàsics que caracteritzen la realitat social, cultural i històrica de les manifestacions artístiques, amb la finalitat de valorar i respectar el patrimoni natural, històric, cultural i artístic i assumir actituds positives cap a la defensa i la conservació d'aquest patrimoni, especialment el de les Illes Balears.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 10/140

8. Adquirir i emprar el vocabulari específic de geografia i història i incorporar-lo al vocabulari habitual, a fi d'augmentar la precisió en l'ús del llenguatge i millorar la comunicació.

9. Cercar, seleccionar, comprendre i relacionar, amb els mètodes i les tècniques propis de la geografia i la història, informació de tipus verbal, gràfic, icònic, estadístic i cartogràfic procedent de fonts diverses, incloent-hi l'entorn físic i social, les biblioteques, els mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació i la comunicació; tractar aquesta informació d'acord amb la finalitat que es persegueix i comunicar-la als altres de forma organitzada i intel·ligible.

10. Dur a terme tasques en grup i participar en debats amb una actitud constructiva, crítica i tolerant, fomentant adequadament les opinions i valorant el diàleg com una via necessària per solucionar els problemes humans i socials.

11. Conèixer el funcionament de les societats democràtiques, apreciar-ne els valors i les bases fonamentals, valorar els drets i les llibertats com un assoliment irrenunciable i una condició necessària per a la pau, denunciar actituds i situacions discriminatòries i injustes i mostrar-se solidaris amb els pobles, els grups socials i les persones privats dels seus drets o dels recursos econòmics necessaris.

12. Valorar i respectar la diversitat cultural i ser respectuós i tolerant amb cultures i opinions que no coincideixen amb les pròpies, sense renunciar, però, a emetre judicis de valor

OBJECTIUS ESPECÍFICS DE L'ASSIGNATURA DE GEOGRAFIA I HISTÒRIA A L'ESO PER CURSOS.

PRIMER CURS

1. Comprendre el territori com a resultat de la interacció de les societats sobre el medi en el qual es desenvolupen i organitzen.

2. Identificar, localitzar i analitzar, a diferents escales, els elements bàsics que caracteritzen el medi físic, les interaccions que es donen entre aquests i les que els grups humans estableixen en la utilització de l'espai i dels seus recursos, valorant les conseqüències de tipus econòmic, social, polític i mediambiental.

3. Identificar els processos i mecanismes que regeixen els fets socials i les interrelacions entre fets polítics, econòmics i culturals i utilitzar aquest coneixement per comprendre la pluralitat de causes que expliquen l'evolució de les societats actuals, el paper que homes i dones hi aconsegueixen i els seus problemes més rellevants.

4. Conèixer, localitzar i comprendre les característiques bàsiques de la diversitat geogràfica del món i de les grans àrees socioeconòmiques, culturals i polítiques, així com els trets físics i humans del món, d'Europa, de l'Estat espanyol i de les Illes Balears .

5. Identificar i localitzar en el temps i en l'espai els processos i esdeveniments històrics rellevants de la història del món, d'Europa, de l'Estat espanyol i de les Illes Balears per adquirir una perspectiva global de l'evolució de la humanitat amb un marc cronològic precís que faciliti la comprensió de la diversitat de comunitats socials a les quals es pertany.

6. Conèixer, assumir i valorar les característiques específiques del territori i de la identitat històrica i cultural de la Unió Europea tenint en compte les especificitats regionals que la configuren amb una atenció especial a les regions de la Mediterrània.

7. Conèixer i valorar les característiques específiques del territori i de la identitat lingüística i cultural de les Illes Balears, com també de la seva evolució històrica, tenint en compte les especificitats insulars i les seves relacions amb els territoris de parla catalana i amb la resta de les comunitats de l'Estat espanyol.

8. Valorar i respectar el patrimoni cultural, lingüístic, històric, artístic i mediambiental, assumint les responsabilitats que implica la seva conservació. Conscienciar-se de la significació especial que té

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 11/140

aquest patrimoni com a manifestació de la memòria col·lectiva i expressió de la identitat pròpia de les Illes Balears.

9. Valorar la diversitat cultural manifestant actituds de respecte i tolerància envers altres cultures i opinions que no coincideixen amb les pròpies, sense renunciar per això a fer-ne un judici.

10. Adquirir i emprar el vocabulari específic que aporten les ciències socials amb precisió i rigor perquè la seva incorporació al vocabulari habitual augmenti la precisió en l'ús del llenguatge i millori la comunicació.

11. Seleccionar informació amb els mètodes i les tècniques propis de la geografia i de la història, per explicar les causes i conseqüències dels problemes i per comprendre el passat històric i l'espai geogràfic.

12. Cercar i seleccionar, comprendre i relacionar, tractar i comunicar de manera organitzada i intel·ligible informació verbal, escrita, gràfica, icònica, estadística i cartogràfica, procedent de fonts diverses, especialment la que proporciona l'entorn físic i social, els mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació.

13. Utilitzar les imatges i les representacions cartogràfiques per identificar, localitzar i explicar objectes i fets geogràfics, i la seva distribució a diferents escales, amb especial atenció al territori espanyol i molt concretament a les Illes Balears.

14. Comprendre els elements tècnics bàsics que caracteritzen les manifestacions artístiques en la seva realitat social i cultural per valorar i respectar el patrimoni natural, històric, cultural i artístic, assumint la responsabilitat que suposa la seva conservació i apreciar-lo com a recurs per a l'enriquiment individual i col·lectiu.

15. Realitzar tasques en grup i participar en debats amb una actitud constructiva, crítica i tolerant, fonamentant adequadament les opinions i valorant el diàleg com una via necessària per a la solució dels problemes humans i socials.

16. Conèixer el funcionament de les societats democràtiques, apreciand-los els seus valors i bases fonamentals, així com els drets i llibertats com un èxit irrenunciable i una condició necessària per a la pau, denunciant actituds i situacions discriminatòries i injustes i mostrant-se solidari amb els pobles, grups socials i persones privats dels seus drets o dels recursos econòmics necessaris.

SEGON CURS

1. Comprendre el territori com a resultat de la interacció de les societats sobre el medi en el qual es desenvolupen i organitzen.

2. Identificar, localitzar i analitzar, a diferents escales, els elements bàsics que caracteritzen el medi físic, les interaccions que es donen entre aquests i les que els grups humans estableixen en la utilització de l'espai i dels seus recursos, valorant les conseqüències de tipus econòmic, social, polític i mediambiental.

3. Identificar els processos i mecanismes que regeixen els fets socials i les interrelacions entre fets polítics, econòmics i culturals i utilitzar aquest coneixement per comprendre la pluralitat de causes que expliquen l'evolució de les societats actuals, el paper que homes i dones hi aconsegueixen i els seus problemes més rellevants.

4. Conèixer, localitzar i comprendre les característiques bàsiques de la diversitat geogràfica del món i de les grans àrees socioeconòmiques, culturals i polítiques, així com els trets físics i humans del món, d'Europa, de l'Estat espanyol i de les Illes Balears .

5. Identificar i localitzar en el temps i en l'espai els processos i esdeveniments històrics rellevants de la història del món, d'Europa, de l'Estat espanyol i de les Illes Balears per adquirir una perspectiva global de l'evolució de la humanitat amb un marc cronològic precís que faciliti la comprensió de la diversitat de comunitats socials a les quals es pertany.

6. Conèixer, assumir i valorar les característiques específiques del territori i de la identitat històrica i cultural de la Unió Europea tenint en compte les especificitats regionals que la configuren amb una atenció especial a les regions de la Mediterrània.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 12/140

7. Conèixer i valorar les característiques específiques del territori i de la identitat lingüística i cultural de les Illes Balears, com també de la seva evolució històrica, tenint en compte les especificitats insulars i les seves relacions amb els territoris de parla catalana i amb la resta de les comunitats de l'Estat espanyol.

8. Valorar i respectar el patrimoni cultural, lingüístic, històric, artístic i mediambiental, assumint les responsabilitats que implica la seva conservació. Conscienciar-se de la significació especial que té aquest patrimoni com a manifestació de la memòria col·lectiva i expressió de la identitat pròpia de les Illes Balears.

9. Valorar la diversitat cultural manifestant actituds de respecte i tolerància envers altres cultures i opinions que no coincideixen amb les pròpies, sense renunciar per això a fer-ne un judici.

10. Adquirir i emprar el vocabulari específic que aporten les ciències socials amb precisió i rigor perquè la seva incorporació al vocabulari habitual augmenti la precisió en l'ús del llenguatge i millori la comunicació.

11. Seleccionar informació amb els mètodes i les tècniques propis de la geografia i de la història, per explicar les causes i conseqüències dels problemes i per comprendre el passat històric i l'espai geogràfic.

12. Cercar i seleccionar, comprendre i relacionar, tractar i comunicar de manera organitzada i intel·ligible informació verbal, escrita, gràfica, icònica, estadística i cartogràfica, procedent de fonts diverses, especialment la que proporciona l'entorn físic i social, els mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació.

13. Utilitzar les imatges i les representacions cartogràfiques per identificar, localitzar i explicar objectes i fets geogràfics, i la seva distribució a diferents escales, amb especial atenció al territori espanyol i molt concretament a les Illes Balears.

14. Comprendre els elements tècnics bàsics que caracteritzen les manifestacions artístiques en la seva realitat social i cultural per valorar i respectar el patrimoni natural, històric, cultural i artístic, assumint la responsabilitat que suposa la seva conservació i apreciar-lo com a recurs per a l'enriquiment individual i col·lectiu.

15. Realitzar tasques en grup i participar en debats amb una actitud constructiva, crítica i tolerant, fonamentant adequadament les opinions i valorant el diàleg com una via necessària per a la solució dels problemes humans i socials.

16. Conèixer el funcionament de les societats democràtiques, apreciand els seus valors i bases fonamentals, així com els drets i llibertats com un èxit irrenunciable i una condició necessària per a la pau, denunciant actituds i situacions discriminatòries i injustes i mostrant-se solidari amb els pobles, grups socials i persones privats dels seus drets o dels recursos econòmics necessaris.

TERCER CURS

1. Comprendre el territori com a resultat de la interacció de les societats sobre el medi en el qual es desenvolupen i organitzen.

2. Identificar, localitzar i analitzar, a diferents escales, els elements bàsics que caracteritzen el medi físic, les interaccions que es donen entre aquests i les que els grups humans estableixen en la utilització de l'espai i dels seus recursos, valorant les conseqüències de tipus econòmic, social, polític i mediambiental.

3. Identificar els processos i mecanismes que regeixen els fets socials i les interrelacions entre fets polítics, econòmics i culturals i utilitzar aquest coneixement per comprendre la pluralitat de causes que expliquen l'evolució de les societats actuals, el paper que homes i dones hi aconsegueixen i els seus problemes més rellevants.

4. Conèixer, localitzar i comprendre les característiques bàsiques de la diversitat geogràfica del món i de les grans àrees socioeconòmiques, culturals i polítiques, així com els trets físics i humans del món, d'Europa, de l'Estat espanyol i de les Illes Balears.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 13/140

5. Conèixer, assumir i valorar les característiques específiques del territori i de la identitat històrica i cultural de la Unió Europea tenint en compte les especificitats regionals que la configuren amb una atenció especial a les regions de la Mediterrània.

6. Conèixer i valorar les característiques específiques del territori i de la identitat lingüística i cultural de les Illes Balears, com també de la seva evolució històrica, tenint en compte les especificitats insulars i les seves relacions amb els territoris de parla catalana i amb la resta de les comunitats de l'Estat espanyol.

7. Valorar i respectar el patrimoni cultural, lingüístic, històric, artístic i mediambiental, assumint les responsabilitats que implica la seva conservació. Conscienciar-se de la significació especial que té aquest patrimoni com a manifestació de la memòria col·lectiva i expressió de la identitat pròpia de les Illes Balears.

8. Valorar la diversitat cultural manifestant actituds de respecte i tolerància envers altres cultures i opinions que no coincideixen amb les pròpies, sense renunciar per això a fer-ne un judici.

9. Adquirir i emprar el vocabulari específic que aporten les ciències socials amb precisió i rigor perquè la seva incorporació al vocabulari habitual augmenti la precisió en l'ús del llenguatge i millori la comunicació.

10. Seleccionar informació amb els mètodes i les tècniques propis de la geografia i de la història, per explicar les causes i conseqüències dels problemes i per comprendre el passat històric i l'espai geogràfic.

11. Cercar i seleccionar, comprendre i relacionar, tractar i comunicar de manera organitzada i intel·ligible informació verbal, escrita, gràfica, icònica, estadística i cartogràfica, procedent de fonts diverses, especialment la que proporciona l'entorn físic i social, els mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació.

12. Utilitzar les imatges i les representacions cartogràfiques per identificar, localitzar i explicar objectes i fets geogràfics, i la seva distribució a diferents escales, amb especial atenció al territori espanyol i molt concretament a les Illes Balears.

13. Realitzar tasques en grup i participar en debats amb una actitud constructiva, crítica i tolerant, fonamentant adequadament les opinions i valorant el diàleg com una via necessària per a la solució dels problemes humans i socials.

14. Conèixer el funcionament de les societats democràtiques, apreciand els seus valors i bases fonamentals, així com els drets i llibertats com un èxit irrenunciable i una condició necessària per a la pau, denunciant actituds i situacions discriminatòries i injustes i mostrant-se solidari amb els pobles, grups socials i persones privats dels seus drets o dels recursos econòmics necessaris.

QUART CURS (SEGON CICLE DE L'ESO)

1. Identificar, localitzar i analitzar, a diferents escales, els elements bàsics que caracteritzen el medi físic, les interaccions que es donen entre aquests i les que els grups humans estableixen en la utilització de l'espai i dels seus recursos, valorant les conseqüències de tipus econòmic, social, polític i mediambiental.

2. Identificar els processos i mecanismes que regeixen els fets socials i les interrelacions entre fets polítics, econòmics i culturals i utilitzar aquest coneixement per comprendre la pluralitat de causes que expliquen l'evolució de les societats actuals, el paper que homes i dones hi aconsegueixen i els seus problemes més rellevants.

3. Identificar i localitzar en el temps i en l'espai els processos i esdeveniments històrics rellevants de la història del món, d'Europa, de l'Estat espanyol i de les Illes Balears per adquirir una perspectiva global de l'evolució de la humanitat amb un marc cronològic precís que faciliti la comprensió de la diversitat de comunitats socials a les quals es pertany.

4. Conèixer i valorar les característiques específiques del territori i de la identitat lingüística i cultural de les Illes Balears, com també de la seva evolució històrica, tenint en compte les especificitats

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 14/140

insulars i les seves relacions amb els territoris de parla catalana i amb la resta de les comunitats de l'Estat espanyol.

5. Valorar i respectar el patrimoni cultural, lingüístic, històric, artístic i mediambiental, assumint les responsabilitats que implica la seva conservació. Conscienciar-se de la significació especial que té aquest patrimoni com a manifestació de la memòria col·lectiva i expressió de la identitat pròpia de les Illes Balears.

6. Valorar la diversitat cultural manifestant actituds de respecte i tolerància envers altres cultures i opinions que no coincideixen amb les pròpies, sense renunciar per això a fer-ne un judici.

7. Adquirir i emprar el vocabulari específic que aporten les ciències socials amb precisió i rigor perquè la seva incorporació al vocabulari habitual augmenti la precisió en l'ús del llenguatge i millori la comunicació.

8. Seleccionar informació amb els mètodes i les tècniques propis de la geografia i de la història, per explicar les causes i conseqüències dels problemes i per comprendre el passat històric i l'espai geogràfic.

9. Cercar i seleccionar, comprendre i relacionar, tractar i comunicar de manera organitzada i intel·ligible informació verbal, escrita, gràfica, icònica, estadística i cartogràfica, procedent de fonts diverses, especialment la que proporciona l'entorn físic i social, els mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació.

10. Comprendre els elements tècnics bàsics que caracteritzen les manifestacions artístiques en la seva realitat social i cultural per valorar i respectar el patrimoni natural, històric, cultural i artístic, assumint la responsabilitat que suposa la seva conservació i apreciar-lo com a recurs per a l'enriquiment individual i col·lectiu.

11. Realitzar tasques en grup i participar en debats amb una actitud constructiva, crítica i tolerant, fonamentant adequadament les opinions i valorant el diàleg com una via necessària per a la solució dels problemes humans i socials.

12. Conèixer el funcionament de les societats democràtiques, apreciand els seus valors i bases fonamentals, així com els drets i llibertats com un èxit irrenunciable i una condició necessària per a la pau, denunciant actituds i situacions discriminatòries i injustes i mostrant-se solidari amb els pobles, grups socials i persones privats dels seus drets o dels recursos econòmics necessaris.

Per aconseguir tots aquests **objectius** i treballant les **competències clau** corresponents es desenvoluparan els següents **continguts**.

5. SELECCIÓ I SEQÜÈNCIA DELS CONTINGUTS PER CURSOS

PRIMER CICLE PRIMER CURS: GEOGRAFIA I HISTÒRIA (LOMQUE)

TEMA 0 Introducció a la geografia

- Què estudia la geografia.
- Les eines del geògraf

TEMA 1 La Terra i la seva representació

- La Terra en el Sistema Solar.
- Un planeta en moviment.
- La representació de la Terra.
- Les coordenades geogràfiques.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 15/140

TEMA 2 El relleu terrestre

- L'escorça terrestre: oceans i continents.
- La superfície de la Terra no és llisa.
- La formació del relleu: plecs i falles.
- La formació del relleu: volcans i terratrèmols.
- Els agents que modifiquen el relleu.
- La influència del relleu a la nostra vida.

TEMA 3 L'aigua

- L'aigua a la Terra.
- El curs i el cabal d'un riu.
- L'altra aigua continental.
- L'aigua marina.

TEMA 4 El clima

- L'atmosfera.
- La temperatura.
- Les precipitacions.
- La pressió atmosfèrica i el vent.
- Els climes de la Terra.
- El clima a la nostra vida.
- La influència humana en l'atmosfera.
- Les catàstrofes climàtiques.

TEMA 5 Els paisatges de la Terra

- Paisatge natural i paisatge transformat.
- La selva.
- La sabana.
- Els deserts.
- El paisatge mediterrani.
- El paisatge oceànic.
- El paisatge continental.
- Els paisatges freds.

TEMA 6 Atles dels continents

- Àfrica, un continent de vastos altiplans.
- Àsia, un continent d'extrems.
- Amèrica, de pol a pol.
- Europa, una península d'Àsia.
- El clima i els paisatges naturals europeus.
- Oceania, un continent format d'illes.
- L'Antàrtida, el continent congelat.

TEMA 7 L'estudi físic d'Espanya i de les Illes Balears

- La Meseta.
- Les voreres de la Meseta.
- Les unitats exteriors a la Meseta.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 16/140

- El relleu de les Illes Balears.
- La costa.
- Els rius: el vessant cantàbric.
- Els vessants mediterrani i atlàntic.
- Medis naturals oceànic i mediterrani.
- Medis naturals subtropical i de muntanya.
- El clima de les Illes Balears.
- Els paisatges de les Illes Balears.

INTRODUCCIÓ: LA HISTÒRIA, L'ESTUDI DEL PASSAT

- La feina de l'historiador.
- Les edats de la història.

TEMA 8 La Prehistòria

- Què entenem per prehistòria.
- La vida nòmada al paleolític.
- Les creences i l'art al paleolític.
- La revolució del neolític.
- L'edat dels metalls.
- El territori d'Espanya a la prehistòria.
- La prehistòria a les Illes Balears.
- L'edat dels metalls a les Illes Balears.

TEMA 9 Les civilitzacions fluvials: Mesopotàmia i Egipte

- De les ciutats als imperis.
- Els mesopotàmics: on i quan varen viure.
- La societat mesopotàmica.
- La cultura i l'art mesopotàmics.
- Els antics egipcis: on i quan varen viure.
- El govern: el faraó.
- La societat egípcia.
- La religió: déus i temples.
- La vida després de la mort: les tombes.
- L'art egipci.

TEMA 10 La civilització grega

- Els antics grecs: on i quan varen viure.
- L'època arcaica.
- L'època clàssica: Atenes i Esparta.
- L'època clàssica: un període de guerres.
- L'època hel·lenística.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 17/140

- La societat i l'economia gregues.
- Les creences.
- L'arquitectura grega: el temple.
- L'urbanisme grec.
- L'escultura.
- La filosofia, la ciència i la literatura.

TEMA 11 La civilització romana

- Els antics romans: on i quan varen viure.
- La República (509 a.C. – 27 a.C.).
- Expansió i crisi de la República.
- L'Imperi (27 a.C. – 476 d.C.).
- L'economia.
- Grans constructors i enginyers.
- Escultura, pintura i mosaic.
- La religió romana.
- Una religió nova: el cristianisme.

TEMA 12 El territori d'Espanya a l'Antiguitat.

- Els pobles preromans: els ibers i els celtas.
- Els pobles colonitzadors i Tartessos.
- El talaiòtic final a les Illes Balears.
- La conquesta romana d'Hispania.
- La Hispania romana.
- La conquesta romana de les Illes Balears.

PRIMER CICLE SEGON CURS: HISTÒRIA (LOMQUE)

TEMA 0 Introducció: la història, l'estudi del passat

- Les edats de la història
- També és fonamental orientar-se en l'espai
- Les etapes de l'Edat Mitjana

HISTÒRIA

TEMA 1 La fragmentació del món antic

- Què se'n va fer, de l'antic Imperi romà?
- Un regne germànic: els visigots a Hispania
- Les Illes Balears entre vàndals i bizantins
- Bizanci, l'Imperi romà d'Orient
- L'Imperi carolingi
- Com va governar l'Imperi Carlemany
- L'aparició de l'Islam

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 18/140

TEMA 2 **Al-Andalus**

- Com es va estendre l'islam
- La conquesta d'Al-Andalus
- L'evolució d'Al-Andalus (929-1492)
- Les ciutats d'Al-Andalus
- Les Illes Orientals d'Al-Andalus
- L'economia i la societat balear a l'època andalusina
- L'art andalusí

TEMA 3 **L'Europa feudal**

- Com s'organitzava la societat medieval
- La monarquia feudal
- Els privilegiats: la noblesa
- Els privilegiats: el clero
- El feu: senyors i pagesos

TEMA 4 **L'origen dels primers regnes peninsulars**

- Com es varen formar els primers regnes i comtats cristians
- Del regne d'Astúries al regne de Lleó
- Els comtats i regnes pirinencs
- El Camí de Sant Jaume
- L'avanç dels regnes cristians
- La consolidació dels regnes peninsulars
- El Cid Campeador

TEMA 5 **La cultura i l'art del Romànic**

- El Romànic com a art essencialment religiós
- L'arquitectura romànica
- La pintura romànica
- L'escultura romànica
- El Romànic a la península Ibèrica

TEMA 6 **Les ciutats de l'Europa medieval**

- El creixement de les ciutats
- Les ciutats medievals
- Els grups socials
- El mercat urbà
- L'expansió comercials
- Europa a la Baixa Edat Mitjana
- La Pesta Negra

TEMA 7 **El regne de Mallorca a la Corona d'Aragó**

- La batalla de las Navas de Tolosa
- Conquesta i repoblament cristià de les Balears
- L'expansió de la Corona d'Aragó
- El desenvolupament agrícola i comercial a les Illes Balears
- El regne privatiu de Mallorca
- El govern dels regnes de la Corona d'Aragó

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 19/140

- La Corona de Castella
- Les guerres civils de la Baixa Edat Mitjana

TEMA 8 **La cultura i l'art del Gòtic**

- L'origen de l'art Gòtic
- L'arquitectura gòtica
- Les catedrals
- L'escultura i la pintura gòtiques
- El gòtic a la península Ibèrica
- L'art gòtic a les Illes Balears

TEMA 9 **El naixement del món modern**

- El començament de l'Edat Moderna (s. XV).
- L'Humanisme, una revolució cultural
- Erasme de Rotterdam. La impremta.
- La Reforma protestant
- La Contrareforma catòlica

TEMA 10 **El Renaixement, una nova concepció de l'art**

- El Renaixement, ruptura o tornada al passat?
- Els Mèdici, una família de mecenes
- El Renaixement italià
- La perspectiva pictòrica
- L'expansió del Renaixement a Europa
- El Renaixement a Espanya

TEMA 11 **L'etapa dels grans descobriments geogràfics**

- La nova monarquia dels Reis Catòlics
- L'organització de la nova monarquia hispànica
- Recuperació econòmica i desigualtat social
- L'arribada a un nou continent
- Les civilitzacions i l'art precolombins

TEMA 12 **L'imperi dels Àustries**

- La formació de l'imperi hispànic
- Els conflictes als regnes hispànics (segle XVI)
- Amèrica, un territori per explorar
- La revolució dels preus
- La decadència de l'imperi hispànic
- La crisi demogràfica i l'econòmica
- Privilegi social i mentalitat rendista

TEMA 13 **L'Europa del segle XVII**

- La crisi del segle XVII a Europa
- L'Europa dels monarques absoluts
- La cort del Rei Sol
- Els parlaments contra el poder absolut
- Conflictes a l'Europa del segle XVII
- La Guerra dels Trenta Anys

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 20/140

TEMA 14 **La ciència i l'art del Barroc**

- El naixement de la ciència moderna
- Galileu
- L'esperit del Barroc
- L'arquitectura i l'escultura barroques
- La pintura del Barroc
- El Segle d'Or de la pintura espanyola
- El barroc americà

TEMA 15 **El Regne de Mallorca sota els Àustries**

- El Regne de Mallorca sota la monarquia hispànica
- La revolta de les Germanies
- Bandolers, pirates i corsaris
- El Renaixement i el Barroc a les Illes Balears

PRIMER CICLE TERCER CURS: GEOGRAFIA (LOMQUE)

TEMA 0 **Introducció: La geografia i el treball del geògraf**

Les eines del geògraf: els mapes.

Els gràfics.

Altres eines.

EL MARC FÍSIC: EL MEDI NATURAL

TEMA 1 **L'espai físic: el medi natural**

La formació del relleu.

Les principals formes de relleu terrestre.

L'aigua del planeta.

Els climes i els paisatges de la Terra.

El medi físic d'Europa.

Els climes i els paisatges d'Europa.

El relleu dels altres continents.

L'aigua dels altres continents.

El relleu d'Espanya.

L'aigua d'Espanya.

Els climes i els paisatges d'Espanya.

El medi físic de les Illes Balears.

El clima de les Illes Balears.

TEMA 2 **La sostenibilitat mediambiental**

Deteriorament ambiental i naixement de la consciència verda.

La contaminació atmosfèrica i el canvi climàtic.

L'aigua: escassetat i contaminació.

La desforestació.

La pèrdua de biodiversitat.

La degradació del sòl.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 21/140

L'ESPAI POLÍTIC: ELS ESTATS

TEMA 3 **L'organització política del món**

Els estats actuals.

Els estats segons l'organització política.

Els estats segons l'organització territorial.

La cooperació entre els estats.

Els conflictes entre estats.

Un exemple de cooperació: la UE.

La Unió Europea avui i els seus reptes de futur.

L'Estat espanyol.

Les comunitats autònomes: contrastos territorials.

LA POBLACIÓ MUNDIAL

TEMA 4 **La població mundial**

L'estudi de la població.

L'evolució de la població mundial.

Un món cada vegada més envellit.

Les migracions: factors i tendències.

Les migracions: origen i destinació.

La diversitat demogràfica d'Europa.

Tendències demogràfiques a Espanya.

La població de les Illes Balears.

L'ORGANITZACIÓ DE L'ECONOMIA MUNDIAL

TEMA 5 **El món, una economia globalitzada**

L'activitat econòmica.

Agents econòmics i factors productius.

L'economia actual: la globalització.

Quins factors afavoreixen la globalització?

Els efectes de la globalització.

L'apogeu de les economies emergents.

El deteriorament de les potències tradicionals.

Els reptes de la feina en el món global.

EL SECTOR PRIMARI

TEMA 6 **El sector primari**

El sector primari avui en dia.

El paisatge agrari.

Els elements humans del paisatge agrari.

L'agricultura de les regions desenvolupades.

L'agricultura de les regions en vies de desenvolupament.

La ramaderia.

La pesca.

El sector primari a la Unió Europea.

El sector primari a Espanya.

Els paisatges agraris espanyols.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 22/140

El sector primari a les Illes Balears.

EL SECTOR SECUNDARI

TEMA 7 **Mineria, energia i indústria.**

L'explotació dels recursos naturals: la mineria.

Les fonts d'energia.

Energies no renovables.

Energies renovables.

Naixement i expansió de la indústria.

Els trets del sistema industrial actual.

Nous factors de localització industrial.

El procés de deslocalització.

Les potències industrials.

El sector secundari a la UE.

Mineria, energia i indústria a Espanya.

Mineria i energia a les Illes Balears.

Els recursos hídrics a les Illes Balears.

La indústria a les Illes Balears.

EL SECTOR TERCIARI

TEMA 8 **Els serveis.**

Les activitats dels serveis.

El comerç: factors i tipus.

Un comerç mundial polaritzat.

El transport: funcions i xarxes.

El transport terrestre.

El transport naval.

El transport aeri.

El turisme.

Els fluxos turístics internacionals.

Altres serveis.

El comerç i el transport a Espanya.

El turisme i altres serveis a Espanya.

El sector terciari a les Illes Balears.

L'ESPAI URBÀ

TEMA 9 **Un món de ciutats**

La ciutat: funcions i estructura.

L'organització de l'espai urbà.

El procés d'urbanització.

La xarxa urbana mundial.

Els grans reptes de les ciutats.

Les ciutats d'Espanya.

GRANS REPTES DEL NOSTRE MÓN

TEMA 10 **El repte del desenvolupament**

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 23/140

Els països segons el seu desenvolupament.
 Les causes de l'endarreriment econòmic.
 La pobresa extrema i la fam.
 Les desigualtats de salut i benestar.
 Les desigualtats econòmiques.
 Les desigualtats socials.
 Com avançar en el desenvolupament.
 Pobresa i desenvolupament a Espanya

SEGON CICLE QUART CURS: HISTÒRIA (LOMQUE)

TEMA 1 La crisi de l'Antic Règim

- L'Antic Règim
- Les formes de govern al principi del segle XVIII
- La Il·lustració i la crítica de l'Antic Règim
- La guerra de Successió Espanyola
- El despotisme il·lustrat a Espanya
- El regne de Mallorca en el segle XVIII

TEMA 2 Revolucions liberals i nacionalismes

- La Revolució Americana
- L'inici de la Revolució Francesa
- La radicalització de la Revolució
- L'Europa napoleònica
- La Restauració
- Altres onades revolucionàries (1820-1848)
- Els nacionalismes. La unificació d'Itàlia
- La unificació d'Alemanya

TEMA 3 La Revolució Industrial i els canvis socials

- L'origen de la Revolució Industrial
- La primera revolució industrial
- La revolució dels transports
- La segona revolució industrial
- L'expansió de la Revolució Industrial
- Els efectes de la industrialització en la població
- La societat de classes. Les classes altes
- Les classes mitjanes i baixes
- El naixement del moviment obrer

TEMA 4 Espanya en el segle XIX

- La Guerra de la Independència (1808-1814)
- Les corts de Cadis
- El regnat de Ferran VII (1814-1833)
- La independència de les colònies hispanoamericanes
- Isabel II i la construcció de l'Estat liberal (1833-1868)
- El Sexenni Democràtic (1868-1874)
- La Restauració Borbònica

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 24/140

- Les Illes Balears en el segle XIX
- La revolució industrial a Espanya
- Les transformacions socials
- Els canvis socioeconòmics i el regionalisme a les Illes Balears

TEMA 5 **Imperialisme, guerra i revolució**

- Les grans potències a la segona meitat del segle XIX
- Els factors de l'imperialisme
- Els grans imperis colonials
- L'administració colonial i els seus efectes
- L'origen de la Primera Guerra Mundial
- El desenvolupament de la guerra
- Les conseqüències de la Primera Guerra Mundial
- Els orígens de la Revolució Russa
- Les revolucions del 1917 i la guerra civil a Rússia

TEMA 6 **El món d'entreguerres**

- La fràgil recuperació dels anys vint
- La Gran Depressió dels anys trenta
- L'ascens dels totalitarismes
- La Itàlia feixista
- Els orígens del nazisme
- L'Alemanya nazi: un règim totalitari
- La formació de l'URSS (1922-1929)
- La dictadura de Stalin (1929-1953)

TEMA 7 **La Segona Guerra Mundial**

- Les causes i el detonant de la guerra
- L'ofensiva de l'Eix (1939-1941)
- La victòria aliada (1942-1945)
- L'Holocaust
- L'organització de la pau
- Les conseqüències de la guerra

TEMA 8 **Espanya: de la crisi del 98 a la Guerra Civil**

- El desastre del 98
- La crisi de la Restauració (1902-1931)
- La crisi del sistema polític liberal a les Illes Balears
- El triomf de la República i el bienni reformista (1931-1933)
- El bienni conservador i el Front Popular (1933-1936)
- La Segona República a les Illes Balears
- La Guerra Civil (1936-1939)
- La vida quotidiana durant la guerra
- Les conseqüències de la Guerra Civil
- La Guerra Civil a les Illes Balears

TEMA 9 **La Guerra Freda**

- La gènesi de la guerra freda
- Els blocs de la guerra freda

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 25/140

- Dels inicis a la coexistència pacífica (1947-1953)
- De la coexistència pacífica a la crisi dels míssils (1953-1962)
- De la tensió màxima a la crisi (1963-1973)
- El rebrot i el final de la guerra freda (1973-1991)

TEMA 10 **La descolonització i el Tercer Món**

- La descolonització
- La descolonització d'Àsia i Oceania
- El Pròxim Orient
- La descolonització d'Àfrica
- El naixement del Tercer Món

TEMA 11 **El món des de 1945 fins a l'actualitat**

- L'Europa occidental: democràcia i canvi social
- La Unió Europea, una iniciativa original
- Els Estats Units, una gran potència
- L'Europa de l'Est: l'URSS i les democràcies populars
- La desaparició del bloc comunista
- El desenvolupament d'Àsia oriental
- Tensions i conflictes a l'Amèrica Llatina
- Tensions i conflictes a Àsia i Àfrica
- Les potències emergents en el segle XXI
- El món islàmic, un espai en tensió
- El món actual: un món globalitzat
- Reptes i problemes del segle XXI

TEMA 12 **Espanya: de la dictadura a la democràcia**

- Els primers anys del franquisme (1939-1949)
- La consolidació del règim i el desenvolupisme (1950-1973)
- El final de la dictadura (1973-1975)
- La dictadura franquista a les Illes Balears
- Una transició sense ruptura
- La Constitució de 1978 i l'Estat de les Autonomies
- Els governs del PSOE (1982-1996)
- L'alternança PP-PSOE (1996-2015)
- Els canvis econòmics i socials a l'Espanya democràtica
- La transició i la democràcia a les Illes Balears

DISTRIBUCIÓ TEMPORAL DELS CONTINGUTS DEL CURS

ESO 1

1ª avaluació: Temes 1 a 4

2ª avaluació: Temes 5 a 8

3ª avaluació: Temes 9 a 12

ESO 2

1ª avaluació: Temes: 0 a 11

2ª avaluació: Temes: 12, 15

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 26/140

3ª avaluació: Temes: 13, 14

ESO 3

1ª avaluació: Temes: 0 a 3

2ª avaluació: Temes: 4 a 7

3ª avaluació: Temes: 8 a 10

ESO 4 (segon cicle)

1ª avaluació: Temes 1 a 4

2ª avaluació: Temes 5 a 8

3ª avaluació: Temes 9 a 12

Nota: l'ordre pot ser alterat si convé per coordinar-se amb altres àrees o bé, amb motiu de qualque activitat complementària, esdeveniment imprevist, noticia d'actualitat, etc.

6. METODOLOGIA

a) Disseny de les activitats

Estratègies metodològiques per a l'aprenentatge per competències

El nou currículum té com a principal novetat el fet de situar com a eix de tot el procés educatiu les competències clau que l'alumnat necessitarà per desenvolupar les seves funcions en la societat, en la vida activa i per resoldre problemes i situacions amb què es trobarà al llarg de tota la seva vida. En conseqüència, el professorat ha de seleccionar les estratègies necessàries perquè l'alumnat aprengui a utilitzar els recursos pertinents, els coneixements, habilitats i actituds, d'una manera flexible, adequada i en tota la seva complexitat, en contextos i situacions canviants i diversos.

Però, si volem que realment l'alumnat desenvolupi aquestes competències, caldrà una coordinació eficaç, que superi la simple informació sobre els continguts dels diferents àmbits i que faci possible que l'alumnat relacioni els aprenentatges realitzats en les diferents matèries curriculars:

_ posant-se d'acord en la metodologia que entre tots es treballarà (molt especialment en allò que fa referència a les tècniques i estratègies d'aprenentatge i de recerca);

_ treballant articuladament les habilitats comunicatives, els diferents tipus de textos i habilitats cognitivo-lingüístiques (descriure, narrar, explicar, justificar...); els diferents procediments matemàtics i els diferents continguts que fan referència a aspectes culturals i artístics;

_ acordant l'avaluació que es farà i com es tindran en compte els aspectes transversals.

Atès que, segons el que s'acaba de dir, **aprendre no és la simple adquisició de coneixements, sinó el desenvolupament de la capacitat d'utilitzar-los**, és molt important prendre com a punt de partida, d'una banda, els coneixements que ja té l'alumnat i, d'una altra, fer referència a dubtes i problemes rellevants, i a situacions que tinguin, personalment i socialment, sentit per a qui aprèn. L'aprenentatge es definirà per la seva potencialitat per promoure la construcció de nous coneixements i d'altres recursos necessaris per actuar de manera reflexiva. Cal fer evolucionar el pensament de l'alumnat des de les seves concepcions inicials cap a idees, models i teories explicatives de la realitat que ajudin a solucionar situacions problemàtiques. Aquest procés no solament ha de tenir com a fita el coneixement científic, sinó que ha de contemplar les implicacions tecnològiques, sanitàries, mediambientals, socials i comunicatives. Per aconseguir-ho, cal tenir molt en compte el procés d'ensenyament i aprenentatge que cal seguir de manera que, partint del més simple i concret, es vagi cap al més complex i abstracte, seguint les fases que tenen en compte la lògica de qui aprèn.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 27/140

En les diferents fases del procés d'ensenyament i aprenentatge, és important fer que l'alumnat sigui conscient de com està aprenent: aprendre a aprendre és la base per desenvolupar la competència d'aprendre al llarg de tota la vida. Per tant, cal preveure i donar el temps necessari com a part integrant de la seqüència didàctica, perquè l'alumnat reflexioni sobre el que s'ha fet i el que resta encara per comprendre, o com organitzar i sistematitzar tot el que s'ha après, o com solucionar les dificultats i els dubtes plantejats. En l'aprenentatge, però, també és fonamental desenvolupar actituds favorables respecte a l'estudi i donar la possibilitat que l'alumnat descobreixi el gaudi que representa poder comprendre els fenòmens, fer prediccions i resoldre els problemes o dubtes que genera l'observació de la realitat. Tanmateix, per arribar a experimentar aquest plaer, necessita d'un acompanyament per superar els moments de desànim, i per trobar sentit a les activitats que se li proposen de realitzar.

La contribució de les ciències socials a l'adquisició de les competències clau consisteix a desenvolupar la capacitat d'aplicar els coneixements geogràfics i històrics a l'explicació de fets i fenòmens socials i a la resolució de problemes, per saber actuar i conviure en societat. Per això, els mètodes i estratègies més adequats han d'estar basats en la cooperació, interacció i participació de l'alumnat, que li permeti afrontar i resoldre situacions diverses de manera autònoma i cooperativa, desenvolupar capacitats pròpies del pensament social i crític, i adquirir habilitats socials i de comunicació.

Les estratègies i metodologies han de ser diversificades i es poden seleccionar a partir de les fases de la seqüència didàctica que tenen en compte la lògica de qui aprèn. Aquesta seqüència, normalment, consta d'una fase inicial on s'expliciten els objectius didàctics, d'una fase d'introducció i estructuració dels coneixements que s'estan adquirint i d'una fase d'aplicació del que s'ha après.

El punt de partida consisteix a evidenciar quines són les idees prèvies a partir de les quals serà possible connectar nous coneixements. El diàleg obert o dirigit sobre un aspecte conegut o proper a l'alumnat del tema a tractar és una bona estratègia per aconseguir posar de manifest què se'n sap, què no se'n sap, què s'ha après per l'experiència i què ens interessa convertir en coneixement científic. La conversa pot girar al voltant d'una notícia de l'actualitat, d'un fet conegut o viscut, d'una imatge o d'uns testimonis reals sobre algun fet, que doni peu a parlar del tema de forma que l'alumnat no en resti indiferent.

Durant la fase d'introducció de nous coneixements que connectin amb allò que l'alumnat sap se solen utilitzar mètodes expositius i activitats escrites. Però les explicacions del professorat, si no van acompanyades d'un suport textual o audiovisual, tenen un percentatge baix de retenció de la informació. En tot cas, la seva eficàcia dependrà, d'una banda, de les habilitats comunicatives del professorat i de la seva capacitat d'estructuració del discurs i, d'una altra, del grau d'atenció de l'alumnat, de disposar d'estructures d'acolliment o dels coneixements previs necessaris per comprendre i integrar la nova informació. Tanmateix, cal assegurar també que els alumnes disposen d'estratègies d'esquematització o presa d'apunts per obtenir informació que tingui sentit per a ells. És recomanable també esperonar la participació de l'alumnat i construir un discurs compartit a partir de les preguntes, dubtes, exemples i anècdotes que aquest pugui aportar, més que no pas donar totes les respostes en la primera sessió.

En la fase d'estructuració dels coneixements, les estratègies més adequades per sistematitzar la informació poden ser: l'elaboració de mapes conceptuals, textos expositius, exposicions orals amb suports audiovisuals, murals, estructuració i reelaboració d'apunts amb el suport de materials de consulta, dietaris, etc.

La fase d'aplicació dels coneixements esdevé fonamental per al desenvolupament de les competències, ja que es tracta de transferir el coneixement après a la resolució de situacions pràctiques i en contextos diferents. Aquest aspecte del procés d'ensenyament i aprenentatge és el que prepararà l'alumnat, com a futur professional per a resoldre situacions noves i en canvi constant. En aquesta fase d'aplicació, són molt adequats els mètodes interactius basats en la cooperació entre iguals que tracten

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 28/140

els continguts en forma de problemes, o la resolució de casos a través de la realització de projectes o petites investigacions, o bé la síntesi dels conceptes apresos per crear nous coneixements.

Si bé no existeix una metodologia única per a l'ensenyament per competències, és evident que el mètode transmissor convencional és el que ofereix menys resultats si s'empra com a única metodologia. En canvi, és aconsellable enriquir la pràctica educativa amb **mètodes d'ensenyament globalitzadors** que fomenten la interacció en les diverses fases del procés i aquells que estimulen el pensament crític, la participació i, en definitiva, l'assimilació dels valors fonamentals de la societat democràtica, entre d'altres: l'aprenentatge basat en problemes; l'aprenentatge per projectes o tasques; l'aprenentatge centrat en la realització de recerques; els mètodes d'estudi de casos; l'aprenentatge a partir de la simulació de situacions; o l'aprenentatge-servei, entre d'altres.

No es tracta de “fer per fer”, sinó d'incorporar metodologies actives dins una seqüència didàctica estructurada. L'ús d'aquests mètodes sense uns objectius d'aprenentatge clars no condueix per si sol al desenvolupament de les competències. També cal diversificar la gestió de l'aula, per tal de combinar el treball individual amb el treball per parelles i en grup cooperatiu i, fins i tot, en ocasions, atorgar tasques diferents a realitzar a determinats alumnes o grups d'alumnes per arribar als mateixos objectius.

Els diferents mètodes triats hauran de fer possible que:

- a) es puguin afrontar i resoldre de manera autònoma i cooperativa les situacions educatives que es plantegin;
- b) es desenvolupin capacitats pròpies del pensament crític (valorar idees i punts de vista diferents, comprendre per actuar, prendre decisions raonadament, resoldre problemes valorant la pertinença de les diferents informacions...);
- c) es fomentin les habilitats socials i de comunicació per comprendre les raons d'altri, justificar els propis punts de vista i argumentar-los.

Quant a l'organització social de l'aprenentatge, cal tenir en compte la diversitat de formes de treball segons la tasca que es realitzi. **Cal combinar el treball en gran grup, en petit grup i el treball individual, per donar espai i temps per als estils de cadascú.** Cal plantejar i plantejar-se preguntes, resoldre dubtes i problemes cercant noves vies de solució i essent flexible i creatiu davant de les situacions imprevistes o noves. Solament així es podrà afavorir el creixement individual, ja que el treball col·lectiu afavoreix que es comparteixin concepcions, es discuteixin afirmacions, es qüestionin opinions, es donin arguments, s'aportin alternatives, es proposin experiments o se suggereixin nous reptes.

El treball en grup suposa organitzar les tasques dels seus membres i compartir els resultats de les aportacions de cadascú amb l'objectiu d'obtenir un resultat final a partir del contrast de punts de vista, la discussió i el consens. En la cooperació entre iguals els membres del grup es donen suport mutu: s'ajuda els altres i, alhora, millora i s'aprofundeix el propi aprenentatge, a banda de ser una bona estratègia per atendre la diversitat. En aquest sentit, les TIC, com veurem més endavant, proporcionen múltiples aplicacions per a l'aprenentatge individual i grupal.

També cal promoure entre l'alumnat l'establiment d'interrelacions entre els continguts de les diferents disciplines, de manera que el procés d'ensenyament sigui més eficient i, al mateix temps, tot el que es proposa fer i pensar tingui molt més sentit per als qui aprenen. Això només és possible si el professorat fa explícites aquestes relacions i esperona l'alumnat a usar les estratègies apreses en altres matèries o contextos en la resolució de problemes que es donen en les ciències socials.

Orientacions i estratègies metodològiques

- **Aprenentatge basat en problemes (ABP)**

Es basa en el plantejament d'un tema a partir d'un cas o problema social rellevant per a les ciències socials i significatiu per a l'alumnat, normalment a través del treball cooperatiu en petit grup. No és un exercici d'aplicació després d'una explicació teòrica, sinó que es planteja una situació problematitzada i es busca el suport disciplinari per resoldre'l.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 29/140

Característiques:

- Cal triar problemes socials rellevants relacionats amb el tema que es treballa.
- A l'inrevés dels mètodes tradicionals, primer es planteja el problema, llavors es busca la informació i finalment és resol.
- No totes les solucions són igual de vàlides.

- **El treball per projectes**

Consisteix en un conjunt d'accions, interaccions i recursos plantejats i orientats cap a la resolució d'un problema, la realització d'una recerca o l'elaboració d'una producció concreta, en grup cooperatiu, generalment a partir d'un tema un abast i interdisciplinarietat.

Característiques:

- Requereix l'organització del grup i la planificació de les tasques a desenvolupar, la recerca d'informació, el treball cooperatiu i l'obtenció d'un resultat final.
- El professorat tutora el grup, el qual treballa de manera autònoma.
- El contingut dels projectes es basa en problemes reals des d'un enfocament interdisciplinari o global.
- El resultat final és tan important com el procés a través del qual s'obté.

- **Mètode del cas o del descobriment**

Consisteix a plantejar una situació real que l'alumnat ha de resoldre, construint, així, el seu propi aprenentatge en un context que l'aproxima a la realitat. Sovint es proporciona a l'alumnat una sèrie de pistes i es tracta que analitzi la situació, contrasti la informació de què disposa, busqui informació complementària, comparteixi les diferents interpretacions o punts de vista sobre el cas i proposi solucions o alternatives.

Característiques:

- La situació s'ha de presentar sense resoldre, ha de ser real o semblar-ho i ha de ser rellevant perquè l'alumnat hi trobi sentit i s'impliqui en la seva resolució.
- Facilita la comprensió de la informació a través de la discussió i el debat des de diferents punts de vista.
- Permet la col·laboració i participació activa de l'alumnat en el treball grupal, a partir de la comunicació de punts de vista, la discussió, la negociació i la presa de decisions.

- **Petites investigacions i treball de camp**

Consisteix a realitzar petits treballs de recerca, individuals o en grup petit, a mode d'iniciació a la investigació, emprant les tècniques i mètodes propis de la geografia, la història o altres ciències socials.

Característiques:

- Permet conèixer i emprar els mètodes científics i potencia l'experimentació i les tècniques del treball de camp.
- Permet elaborar interpretacions pròpies sobre fets i fenòmens socials.

- **Activitats de dramatització, empatia, jocs de rol i simulació**

Tracten de reproduir o representar de forma simplificada una situació hipotètica versemblant, alhora que permeten incorporar altres elements complementaris (competició, atzar, escenificació...).

- **Aprenentatge en acció**

El "laboratori" de les ciències socials és el món. Darrere d'aquesta afirmació es troba la necessitat de realitzar experiències en els camps de l'anàlisi social que inclouen treballs i serveis a la comunitat, sovint coneguts com a *aprenentatge-servei*, on es vehiculen els continguts de la matèria. Aquest tipus d'experiències demanen una **gestió flexible del temps i dels espais**, perquè moltes de les activitats s'han de realitzar fora del centre, però tenen molts avantatges, ja que són metodologies centrades en

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 30/140

l'alumnat, que combinen processos d'aprenentatge de continguts curriculars i de serveis comunitaris, tot treballant en contextos reals, sobre necessitats reals de l'entorn proper o llunyà, i amb l'objectiu de millorar-lo. Sovint es realitzen en col·laboració amb entitats locals. En el cas de les ciències socials, el camp d'acció d'aquest tipus d'experiències és molt ampli i té relació directa amb el desenvolupament de la competència social i ciutadana.

b) Organització del temps i de l'espai

Gestió social de l'aula i tractament de la diversitat

L'organització dels continguts i les opcions metodològiques no són les úniques variables que configuren la pràctica educativa, sinó que també cal tenir en compte les formes de gestió social de l'aula, que inclou l'agrupació de la classe i les maneres de distribuir el temps i els espais educatius.

Les estratègies que generen un aprenentatge de tipus cooperatiu proporcionen recursos per tractar la diversitat i també presenten avantatges en l'adquisició de competències. Vet aquí algunes variants:

- El *treball en grup cooperatiu* suposa organitzar les tasques dels seus membres i compartir els resultats de les aportacions de cadascú amb l'objectiu d'obtenir un resultat final a partir del contrast de punts de vista, la discussió i el consens. En aquest sentit, el raonament d'un membre del grup pot donar peu a altres raonaments que permeten anar més enllà.
- La *cooperació entre iguals* implica que els membres del grup es donen suport mutu: és més fàcil demanar ajut d'un company o companya i, alhora, qui ajuda també aprèn, ja que verbalitza els continguts d'aprenentatge. És una bona estratègia per atendre la diversitat, ja que els alumnes més experts actuen com a model en la planificació de tasques o en la resolució de les dificultats.
- La *diversificació de tasques* en funció dels grups implica que no tots els grups estan realitzant exactament la mateixa tasca. En aquests casos, cada grup té assignada una part de la tasca comuna. La presentació de la seva recerca al gran grup ha de permetre tenir una visió de conjunt del problema o situació. En altres ocasions, els objectius d'aprenentatge poden ser els mateixos, però cada grup, en funció dels integrants, hi arriba amb estratègies metodològiques diferents.
- La *planificació d'activitats multinivell* implica que es dissenyen tasques diverses per arribar als mateixos objectius o similars, en funció dels diferents estils d'aprenentatge, de la motivació o de les múltiples intel·ligències de l'alumnat. També es poden incloure activitats perquè determinats alumnes reforcin certs aprenentatges, o bé activitats, voluntàries o no, perquè altres alumnes ampliïn coneixements.

Aquest tipus d'estratègies didàctiques també propicien:

- L'augment de l'interès i motivació de l'alumnat, per mitjà de la participació activa i la contextualització dels continguts.
- Uns resultats d'aprenentatge més sòlids (aplicabilitat i significació).
- El desenvolupament d'habilitats del pensament crític (elaborar hipòtesis, argumentar, proposar alternatives...).
- El desenvolupament d'habilitats de treball en equip, imprescindibles en la seva futura formació acadèmica i professional, ja que els resultats obtinguts van molt més enllà del que s'aconsegueix individualment.
- El desenvolupament d'habilitats comunicatives i de gestió de la informació (cercar informació, seleccionar-la, interpretar-la, contrastar-la, exposar-la...).
- Les estratègies per aprendre a aprendre (metacognició).
- La inclusió escolar i la cohesió social.

En aquest tipus d'agrupacions, els rols tradicionals del professorat i l'alumnat canvien.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 31/140

L'alumnat esdevé el centre de l'activitat: organitza i planifica les tasques, analitza la proposta de treball, cerca la informació, treballa en equip, pren decisions i reelabora coneixements interactuant amb els companys i amb el docent, mentre que el professorat orienta i facilita el procés, crea situacions didàctiques d'acord amb els problemes a treballar, prepara els materials, guia i orienta el treball dels grups. La gestió de l'aula també canvia. És important tenir en compte que aquestes metodologies requereixen una gestió flexible del temps (es fa difícil en sessions aïllades de 50 o 60 minuts); de l'espai, ja que ha de permetre el treball en petit i gran grup; dels materials i dels recursos.

Aquestes metodologies i estratègies demanen invertir més temps en la preparació dels materials i de les situacions didàctiques i reduir-lo, per exemple, del temps de dedicació a la correcció més mecànica.

En tot cas, l'enfocament d'un currículum per competències és incompatible amb l'ús de metodologies exclusivament rutinàries, repetitives i reproductives, i amb un temari extens pel que fa als continguts. Les demandes de la societat de la informació i el coneixement en la formació i educació de nois i noies suposen la incorporació d'estratègies didàctiques interactives que fonamentin l'aprenentatge basat en la discussió, l'acció i el treball cooperatiu.

c) Materials i recursos didàctics

- Llibres de text: Projecte *La casa del Saber* – Illes Balears d'Editorial Santillana, excepció feta de 2n curs on també es segueix material i recursos de l'Editorial Vicens Vives, que inclou la modalitat de l'Aula 3D.
- Atles geogràfics i històrics.
- Mapes murals geogràfics i històrics.
- Utilització de fonts i recursos didàctics variats de forma seqüenciada i progressiva per obtenir informació, per interpretar-la i comunicar-la de manera eficaç i comprensible. Aquest ús ha de preveure el seu grau de dificultat, la seva especificitat i els seus codis lingüístics propis. Cal potenciar també l'observació directa i indirecta, la lectura de diferents documents i fonts orals, i especialment cal ensenyar-los a treballar amb les TIC i els mitjans de comunicació audiovisuals.
- Recursos relacionats amb l'àrea a Internet (mapes virtuals, bases de dades, estadístiques) i als mitjans de comunicació (documentals, debats, notícies, pel·lícules), al costat dels materials tradicionals (llibre de text, la pissarra, mapes, textos per comentar, diapositives artístiques, transparències). Però s'ha de tenir present que requereixen uns coneixements i destreses específiques per utilitzar-los de forma competent i crítica. Cal fer notar que cada vegada resulta més difícil al nostre Institut la utilització dels mitjans audiovisuals.
- Facilitació de la creació de situacions educatives que els permetin construir el seu propi coneixement social, geogràfic i històric i valorar críticament la seva informació prèvia.

d) El tractament de la lectura:

Des de la nostra assignatura es perseguirà l'objectiu d'assolir una lectura comprensiva i amb un posicionament mínimament crític de qualsevol mena de text referit a les Ciències Socials i als temes més actuals. Per això es treballarà amb dossiers de premsa, amb articles especialitzats diversos, cròniques, crítiques, així com conferències, debats, i àdhuc petites lectures de temes relacionats amb l'assignatura de Geografia i Història. D'aquesta manera esperam que l'alumnat assoleixi d'una

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 32/140

manera satisfactòria l'objectiu d'adquirir un hàbit de lectura comprensiva, i que li permeti d'analitzar de manera crítica qualsevol mena de text, documental, notícia, ...

L'ús de la llengua i les tipologies textuais:

La llengua és l'eina que permet construir i comunicar el pensament i el coneixement. Es considera que un aprenentatge no es consolida fins que no s'és capaç d'explicar-lo amb rigor i de forma estructurada. Un millor domini de les competències lingüístiques farà que l'alumnat estigui més capacitada per processar la informació comprensivament, per justificar una interpretació o per argumentar el seu propi punt de vista, tant de forma oral com escrita. No es tracta de fer llengua des de les ciències socials, sinó d'**aprendre ciències socials a través d'un ús correcte de la llengua** i de les tipologies textuais que contribueixen a la construcció del discurs de la matèria.

Aquestes tipologies són:

- La *descripció*, que explicita quins són els elements que caracteritzen un fet o fenomen social.
- L'*explicació*, que exposa quines són les causes i conseqüències per fer més comprensibles els fets, fenòmens o situacions.
- La *justificació*, que aporta les raons i explicacions de les ciències socials a la interpretació d'un fet o fenomen.
- La *interpretació*, que permet atribuir un significat propi als fets i problemes socials i explicita una determinada manera d'entendre el món.
- L'*argumentació*, que tracta de fer valer la pròpia interpretació sobre un problema social mitjançant arguments forts, adequats i suficients i amb la finalitat de modificar l'estat d'opinió d'altres.

Tenim en estudi les lectures que oferirem als alumnes de cada curs, però versaran sobre una sèrie de texts facilitats a 1r cicle; relacionats, així mateix, amb viatges a 3r d'ESO i, finalment, de caire històric –segles XVIII-XX- a 4rt d'ESO.

e) L'ús de les TIC

Les TIC proporcionen múltiples funcions i utilitats en el camp de l'aprenentatge individual i compartit. En la seva organització social, faciliten la interacció de l'alumnat amb altres persones i realitats, afavoreixen la resolució de problemes, potencien l'aprenentatge a partir dels errors per mitjà d'una retroalimentació immediata i efectiva, faciliten el treball amb càlculs i entorns que amb altres mitjans poden ser feixucs i complexos, simulen fenòmens o processos, i afavoreixen la presentació, la col·laboració i la comunicació, escrita i audiovisual, de les experiències i resultats de les recerques.

La generalització de l'ús de la xarxa com a eina bàsica per a la cerca i consulta d'informació comporta la necessitat de proporcionar a l'alumnat els instruments per seleccionar bé les fonts d'informació, contrastar-les i triar-ne les més adients per als objectius proposats. Però les TIC suposen, també, una oportunitat per aprendre. No es tracta només de substituir el format "paper" pel format virtual, mantenint la mateixa metodologia expositiva, sinó que **cal cercar allò que les TIC proporcionen en comparació amb els instruments tradicionals**. En aquest sentit, l'ús de les TIC representa un revulsiu en relació amb el rol del professorat i de l'alumnat, ja que reforcen la idea d'un aprenentatge més actiu i autònom, de manera individual i cooperativa, que possibilita la realització d'experiències en els contextos reals o similars a la realitat. Cal afegir, especialment, les oportunitats que ofereixen els entorns i comunitats virtuals per al treball cooperatiu i la construcció de projectes en comú.

Cal tenir, doncs, les tecnologies de la informació i comunicació com a aportació metodològica i no únicament com a eina de cerca d'informacions.

Alguns camps on l'aplicació de les TIC és aconsellable:

- Aplicacions per fer gràfics, frisos cronològics, arbres genealògics, etc.
- Instruments digitals d'orientació en l'espai.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 33/140

- Eines d'enregistrament i edició audiovisual.
- Materials cartogràfics i fotografia aèria.
- Simuladors de models (econòmics, demogràfics, etc.)
- Bases de dades per a fonts estadístiques.
- Jocs interactius.
- Espais virtuals per a tasques col·laboratives i de participació ciutadana.
- Cerca dirigida d'informació (caceres del tresor, webquests, etc.)

De qualsevol forma, ja hem dit abans i tal com vam manifestar a la memòria de fi de curs i també ho hem fet constar a diferents reunions, les dificultats per utilitzar les aules amb ordinadors són enormes i la situació no ha millorat gens a dia d'avui, més bé tot el contrari.

f) Contribució de la matèria a l'educació en valors.

L'educació per a la tolerància i el respecte, la pau, l'educació per a la convivència, l'educació intercultural, per a la igualtat entre homes i dones, l'educació ambiental, la promoció de la salut, l'educació del consum, l'educació dels valors democràtics.

Seràn presents a tot el currículum.

g) La prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme o xenofòbia.

També caldrà fer un tractament especialment acurat d'una sèrie de problemàtiques socials molt presents a l'actualitat, com són la violència de gènere, el terrorisme, el racisme, la xenofòbia i qualsevol tipus de violència, per contribuir a una comprensió profunda i objectiva d'aquestes problemàtiques, i, amb el procés educatiu, procurar consolidar actituds democràtiques i de rebuig de l'ús de qualsevol mena de violència.

h) Els elements transversals tractats.

En el decurs del procés educatiu es tractaran una sèrie de temes transversals que també afecten a la resta de matèries del currículum. Ens referim a temes tan importants com l'educació sexual, l'educació ambiental, l'educació emocional, entre d'altres... També està previst escollir una sèrie d'activitats promogudes des del CIME -Pla Salut Jove- i des de l'Ajuntament de Maó, per tal d'aprofundir en aquestes temàtiques, com també en els continguts propis de la matèria.

i) Avaluació del procés d'Ensenyament-Aprentatge

Es duran a terme dues vegades per trimestre en fer el seguiment de Programacions. A la meitat del període els membres del Departament comenten per nivells i cursos quina és la situació del procés i si és convenient introduir qualche modificació.

Després d'haver donat les notes de cada avaluació es fa una anàlisi exhaustiva i en funció d'aquesta se'n fan les modificacions oportunes, si es dona el cas.

7. AVALUACIÓ

a) Procediments i activitats d'avaluació

Orientacions per avaluar per aprendre:

L'avaluació, com a reguladora de tot el procés d'ensenyament i aprenentatge, ha de permetre que el professorat conegui i contrasti el grau d'assoliment de les competències que són l'objectiu de l'aprenentatge, a través de l'anàlisi de tot el procés d'ensenyament i aprenentatge. Alhora, ha de fomentar la participació de l'alumnat, que haurà d'implicar-se de forma conscient i reflexionar sobre el què aprendrà, està aprenent o ja ha après, i intervenir en la recerca de solucions de les seves dificultats

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 34/140

d'aprenentatge. Aquesta avaluació ha de ser una part fonamental en la planificació i realització de les activitats d'aprenentatge. Ha de tenir en compte tant la participació individual com social i, per tant, ha de contemplar la regulació de les activitats del grup.

Cal utilitzar una diversitat d'instruments d'avaluació: discussions en gran i petit grup, preguntes i respostes orals, treballs individuals i en petit grup, exposició a l'aula dels treballs, problemes o investigacions realitzades, i realització de proves. El coneixement explícit per part de l'alumnat dels criteris de correcció de cada instrument, alhora que facilita l'aprenentatge, dona eines per a nous aprenentatges. Tots aquests instruments es complementen i proporcionen informació al professorat i a l'alumnat i han de ser utilitzats en tots els moments del procés i amb la finalitat de detectar, seguir, regular i retroalimentar el procés d'aprenentatge.

L'avaluació al llarg del procés d'aprenentatge:

Avaluem per conèixer els resultats de l'aprenentatge (el que coneixem com avaluació sumativa), per regular les dificultats i els errors de l'alumnat (el que coneixem com avaluació formativa) i per afavorir que l'alumnat vagi aprenent a regular-se de manera autònoma (autoavaluació i coavaluació). Per això, cal seleccionar els continguts que resultin més significatius i aplicar una avaluació que sigui útil per al professorat en la seva activitat docent, gratificant per a l'alumnat en el seu aprenentatge, i orientadora per a ambdós com a guia de les seves actuacions.

No és productiu que el professorat dediqui moltes hores a la correcció si l'alumnat no es fa "seus" els errors ni coneix les millors estratègies per superar-los. En la majoria de casos, no és indispensable fer exercicis dissenyats únicament amb la finalitat d'avaluar, sinó que cal triar quines activitats d'ensenyament i aprenentatge s'usen amb finalitats d'avaluació i, sobretot, cal que el professorat comparteixi amb l'alumnat el procés avaluat, fent-lo partícip i protagonista del seu procés d'aprenentatge. L'avaluació apareix constantment al llarg del procés d'ensenyament i aprenentatge i cal planificar-ne els tres moments clau:

- *Al principi del procés:* avaluació inicial o diagnòstica. S'usa per conèixer el conjunt d'actituds, hàbits, conductes, experiències personals, representacions, maneres de raonar, coneixements assimilats i vocabulari, entre d'altres, dels estudiants. Permet valorar la situació de cada estudiant i del grup abans d'iniciar un determinat procés d'ensenyament i aprenentatge, per tal que el professorat i l'alumnat prenguin consciència dels punts de partida i puguin adaptar aquest procés a les necessitats detectades.
- *Durant el procés:* l'avaluació mentre s'està aprenent. El seguiment del procés d'ensenyament i aprenentatge demana la detecció de l'adequació, l'organització dels temps i de les tasques; la capacitat de veure i fer veure les dificultats, de fer front als obstacles i poder actuar amb certa immediatesa i que l'alumnat sigui capaç de detectar les seves dificultats per poder fer-hi front. Alguns instruments al llarg d'aquest procés poden ser els dietaris, els dossiers d'aprenentatge o *portafolis*, les bases d'orientació i les activitats autoavaluatives, que ajuden a controlar el procés personal d'aprenentatge, però també la coavaluació és una eina important, ja que molt sovint els alumnes reconeixen els seus propis errors analitzant les produccions dels altres.
- *Al final del procés:* l'avaluació final. Els referents de l'avaluació final són els criteris d'avaluació: és a dir, allò que s'espera que l'alumnat hagi assolit i en quin grau, però també ha de servir per orientar l'alumnat per reconèixer el que ha après per tal d'aplicar-lo en futurs aprenentatges, per prendre consciència de les diferències entre el punt de partida i el punt final i per conèixer les dificultats que haurà d'afrontar en aprenentatges posteriors en cas que es detectin determinades febleses. Els resultats de l'avaluació final també serveixen al professorat per determinar aquells aspectes de la seqüència d'ensenyament que caldrà modificar.

L'avaluació com a regulació del procés d'ensenyament i aprenentatge

En el món real, la resolució d'un problema en qualsevol àmbit professional requereix demostrar ser capaç de determinar el problema, de planificar les tasques per resoldre'l i de trobar solucions

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 35/140

diverses, creatives i compartides amb els altres. Aquests aspectes difícilment s'avaluen a través d'un examen convencional, amb qüestions reproductives. Cal dissenyar, doncs, activitats d'avaluació plenament integrades en el procés d'aprenentatge, que tinguin en compte aquests aspectes:

- *Contextualització de les tasques d'avaluació*, que han d'estar referides a problemes o situacions reals o possibles.
- *Diversificació dels instruments d'avaluació*, ja que els objectius són de tipus diversos i, en conseqüència, cal que els instruments de recollida d'informació siguin múltiples i variats com, per exemple: recollida d'informació a partir d'activitats diverses; realització de projectes, qüestionaris, mapes conceptuals, esquemes, resums, mapes, gràfics, comentaris i textos (descriptius, explicatius, interpretatius, argumentatius), còmics, murals, dietaris, graelles d'observació, quadres de doble entrada, dossiers i carpetes, presentacions orals, intervencions a l'aula; i també, si cal, controls i exàmens.

En aquest sentit, **els instruments d'avaluació són també instruments d'aprenentatge**. L'alumnat pot identificar el que sap, reflexionar sobre el seu aprenentatge i prendre les decisions que corresponguin per regular-lo. El propi alumnat pot corregir els seus errors, adonar-se de per què s'equivoca o de per què no assoleix un objectiu i prendre així les decisions de canvi més adequades. El professorat ha de compartir amb l'alumnat el procés d'avaluació; no és suficient, doncs, que corregeixi els errors i en doni la visió correcta. Ha de compartir amb els alumnes, en començar cada unitat didàctica, quins són els objectius d'aprenentatge, les estratègies que es faran servir i els criteris d'avaluació, així com establir moments i estratègies per integrar l'autoavaluació, que permeti l'alumnat de reflexionar sobre el propi aprenentatge i esdevenir-ne protagonistes. Cal aconseguir que l'alumnat s'apropriï dels objectius que guien l'aprenentatge per saber en tot moment què s'espera d'ells. Alguns instruments de l'avaluació reguladora són:

- Proves parcials enmig del procés (qualitatives/quantitatives): test multiresposta, examen de preguntes curtes, prova oberta, etc.
- Seguiment de l'elaboració del dossier d'activitats o carpeta de treball.
- Diàleg o conversa lliure a l'aula (alumnat- professorat; alumnat-alumnat; alumnat amb si mateix) a partir de les activitats dissenyades.
- Plantejament i elaboració de *bones preguntes* per a un hipotètic examen final.
- Graelles d'autoavaluació a partir de les bases d'orientació que s'han anat pactant a l'aula al llarg del procés d'ensenyament i aprenentatge.
- Rúbriques: taules amb els criteris d'avaluació i els diferents nivells d'assoliment, com la que es mostra al quadre 19, que permet que l'alumnat visualitzi els encerts, els oblitats i els errors, i pugui gestionar-los per aprendre. S'empren sobretot en activitats obertes, com els debats, on cal delimitar el que és evaluable i concretar-ne el nivell d'eficiència esperat.
- Dietaris, contractes d'avaluació, dossiers d'aprenentatge o *portafolis* (concrets per a un tema o a llarg termini per a una seqüència d'aprenentatges més extensa), que mostren la feina realitzada per l'alumnat, els seus compromisos i els seus progressos.
- Esquemes o mapes conceptuals que es van construir col·lectivament a mesura que s'aprèn un nou concepte i per tal de relacionar-lo amb els anteriors.
- Bases d'orientació on estan resumides les operacions necessàries per realitzar algun tipus de tasca. Poden estar fetes i llavors l'alumnat les ha de seguir o comprovar fins a quin punt les segueix, o bé ha de ser l'alumnat qui les ompli resumint allò que creu necessari per resoldre una tasca.
- Autoavaluació sobre la percepció que té l'alumnat del seu grau de coneixement dels continguts proposats, per mitjà dels formularis KPSI (*Knowledge and Prior Study Inventory*). Pot ser inicial o pot realitzar-se durant el procés. Quan es tracta de conèixer les representacions d'un grup normalment s'empren qüestionaris *Q-sort*, enquestes per a valoracions grupals que són útils per al tractament de la diversitat a l'aula.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 36/140

L'avaluació formativa també proporciona informació, escrita o no, per a la presa de decisions, per millorar la pràctica docent i per identificar quins canvis cal introduir en el procés per ajudar els alumnes a construir el seu coneixement, modificant o canviant l'objectiu proposat o les activitats. Quan es detecten errors significatius es poden proposar activitats complementàries, o bé modificar la intervenció segons els alumnes i les seves necessitats.

L'avaluació com a coneixement dels resultats de l'aprenentatge

Com s'ha dit abans, l'avaluació final té una funció qualificadora i alhora una funció formativa i reguladora a partir de la informació recollida (avaluació sumativa). Proporciona informació, escrita o no, que permet jutjar l'assoliment dels objectius i alhora el grau d'assoliment d'unes determinades competències contingudes en els objectius. És a dir, fem balanç sobre el nivell de coneixements, valors i habilitats que l'alumnat ha assolit en finalitzar una unitat o curs. Si la finalitat d'aquest procés és que l'alumnat sigui capaç d'utilitzar el coneixement après per interpretar situacions ben diverses i complexes, i per fonamentar actuacions, és evident que els registres d'avaluació no es poden reduir a plantejar qüestions reproductives i simples, sinó que cal dissenyar activitats d'aplicació dels coneixements a situacions noves en contextos diferents però similars. En conseqüència, l'avaluació dels resultats dels aprenentatges realitzats ha de constar d'alguns d'aquests instruments:

- Proves escrites o orals que incloguin preguntes "productives", és a dir, on calgui relacionar coneixements i aplicar-los a noves situacions.
- Realització de projectes o tasques que comporten l'aplicació dels coneixements apresos. Poden concretar-se en treballs escrits, exposicions orals convencionals o amb el suport de les TIC, maquetes, murals, dramatitzacions, produccions audiovisuals, etc.
- Valoració d'altres registres qualitius i quantitius utilitzats durant el procés d'aprenentatge (avaluació sumativa), com les carpetes o dossiers de treball, les proves parcials, els resultats de les converses individuals o en grup, etc.

Aquestes activitats d'avaluació, a més de tenir la funció de disposar de dades per poder acreditar els aprenentatges dels alumnes amb notes qualitatives i quantitatives, també han de servir perquè els mateixos nois i noies puguin reconèixer el que han après i, per tant, només té sentit realitzar-les si es preveu que la majoria serà capaç de superar-les. En cas contrari, és millor dedicar temps a revisar els aspectes poc clars. Tradicionalment, els exàmens avaluen coneixements aïllats, fàcilment oblidables, que sovint no demostren que allò que s'hagi après sigui útil per seguir aprenent, per aplicar a nous aprenentatges i per actuar. Avaluar per competències, en canvi, permet comprovar si s'ha après significativament i si els aprenentatges es relacionen amb la capacitat d'actuar. De tota manera, cal recordar que **l'adquisició de competències forma part d'un procés i que, per tant, mentre l'alumnat està escolaritzat, només podem avaluar-ne un cert grau**, sempre que s'hagin seleccionat els continguts i les metodologies més adients per desenvolupar-les.

b) Adequació i seqüència dels criteris d'avaluació i dels estàndards d'aprenentatge.

PRIMER CICLE DE L'ESO

1r d'ESO: GEOGRAFIA I HISTÒRIA

BLOC 1: GEOGRAFIA; L'ESPAI FÍSIC.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 37/140

1. Analitzar i identificar les formes de representació del nostre planeta: el mapa. Localitzar espais geogràfics i llocs en un mapa utilitzant dades de coordenades geogràfiques.

1.1. Classifica i distingeix tipus de mapes i diferents projeccions.

1.2. Analitza un mapa de fusos horaris i diferencia zones del planeta amb horari semblant.

1.3. Localitza un punt geogràfic en un planisferi i distingeix els hemisferis de la Terra i les principals característiques que presenten.

1.4. Localitza espais geogràfics i llocs en un mapa utilitzant dades de coordenades geogràfiques.

2. Tenir una visió global dels medis físics balear, espanyol, europeu i mundial i de les característiques generals que presenten.

2.1. Situa en un mapa físic les principals unitats del relleu balear, espanyol, europeu i mundial.

3. Descriure les peculiaritats del medi físic espanyol.

3.1. Enumera i descriu les peculiaritats del medi físic espanyol.

4. Situar al mapa d'Espanya els principals elements i unitats del relleu peninsular i insular, així com els grans conjunts o espais bioclimàtics.

4.1. Descriu les diferents unitats de relleu amb l'ajuda del mapa físic d'Espanya.

5. Conèixer i descriure els grans conjunts bioclimàtics que conformen l'espai geogràfic espanyol.

5.1. Localitza en un mapa els grans conjunts o espais bioclimàtics d'Espanya.

5.2. Analitza i compara les zones bioclimàtiques espanyoles utilitzant gràfics i imatges.

6. Ser capaç de descriure les peculiaritats del medi físic europeu.

6.1. Explica les característiques del relleu europeu.

7. Situar al mapa d'Europa els principals elements i unitats del relleu continental, així com els grans conjunts o espais bioclimàtics.

7.1. Localitza en un mapa els principals elements i unitats del relleu europeu.

8. Conèixer, comparar i descriure els grans conjunts bioclimàtics que conformen l'espai geogràfic europeu.

8.1. Classifica i localitza en un mapa els diferents tipus de clima d'Europa.

9. Conèixer els principals espais naturals del nostre continent.

9.1. Distingeix i localitza en un mapa les zones bioclimàtiques del nostre continent.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 38/140

10. Identificar i distingir les diferents representacions cartogràfiques i escales.

10.1. Compara una projecció de Mercator amb una de Peters.

11. Localitzar al mapamundi físic les principals unitats del relleu mundial i els grans rius. Localitzar al globus terraquí les grans zones climàtiques i identificar-ne les característiques.

11.1. Localitza en un mapa físic mundial els principals elements i referències físiques: mars i oceans, continents, i illes i arxipèlags més importants, a més dels principals rius i cadenes muntanyoses.

11.2. Elabora climogrames i mapes per situar els climes del món i els elements més importants d'aquests climes.

12. Conèixer, descriure i valorar l'acció de l'home sobre el medi ambient i les conseqüències d'aquesta acció.

12.1. Cerca informació a mitjans impresos i digitals referent a problemes mediambientals actuals i localitza pàgines i recursos web directament relacionats amb aquests problemes.

BLOC 3: LA HISTÒRIA.

1. Entendre el procés d'hominització.

1.1. Reconeix els canvis evolutius fins a arribar a l'espècie humana.

2. Identificar, anomenar i classificar fonts històriques.

2.1. Anomena i identifica quatre classes de fonts històriques.

2.2. Comprèn que la història no es pot escriure sense fonts, ja siguin restes materials o fonts textuais.

3. Explicar les característiques de cada temps històric i certs esdeveniments que han determinat canvis fonamentals en el rumb de la història i distingir períodes que en faciliten l'estudi i la interpretació.

3.1. Ordena temporalment alguns fets històrics i altres fets rellevants utilitzant les nocions bàsiques de successió, durada i simultaneïtat.

4. Distingir la diferent escala temporal d'etapes com la prehistòria i la història antiga.

4.1. Elabora diversos tipus d'eixos cronològics.

5. Identificar i localitzar en el temps i en l'espai els processos i els esdeveniments històrics més rellevants de la prehistòria i l'edat antiga per adquirir una perspectiva global de l'evolució d'aquests períodes.

5.1. Analitza la transcendència de la revolució neolítica i el paper que hi té la dona.

6. Datar la prehistòria i conèixer les característiques de la vida humana corresponents als dos períodes en què es divideix: paleolític i neolític.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 39/140

6.1. Explica la diferència dels dos períodes en què es divideix la prehistòria i descriu les característiques bàsiques de la vida en cada un dels períodes.

7. Identificar els primers ritus religiosos.

7.1. Reconeix les funcions dels primers ritus religiosos, com els de la deessa mare.

8. Datar l'edat antiga i conèixer algunes característiques de la vida humana en aquest període.

8.1. Distingeix etapes dins la història antiga.

9. Conèixer l'establiment i la difusió de diferents cultures urbanes després del neolític.

9.1. Descriu formes d'organització socioeconòmica i política noves, com els diversos imperis de Mesopotàmia i d'Egipte.

10. Entendre que els esdeveniments i els processos tenen lloc al llarg del temps i en un mateix moment (diacronia i sincronia).

10.1. Entén que diverses cultures existien alhora a diferents punts geogràfics.

11. Reconèixer la importància del descobriment de l'escriptura.

11.1. Diferencia les fonts prehistòriques (restes materials, àgrafes) de les fonts històriques (textos).

12. Explicar les etapes en què es divideix la història d'Egipte.

12.1. Interpreta un mapa cronològic i geogràfic de l'expansió egípcia.

12.2. Descriu les principals característiques de les etapes en què es divideix la història d'Egipte: reines i faraons.

13. Identificar les principals característiques de la religió egípcia.

13.1. Explica com materialitzaven els egipcis la seva creença en la vida del més enllà.

13.2. Elabora un mapa conceptual amb els principals déus del panteó egipci.

14. Descriure alguns exemples arquitectònics d'Egipte i de Mesopotàmia.

14.1. Localitza en un mapa els principals exemples de l'arquitectura egípcia i de la mesopotàmica.

15. Conèixer els trets principals de les polis gregues.

15.1. Identifica diferents trets de l'organització sociopolítica i econòmica de les polis gregues a partir de diversos tipus de fonts històriques.

16. Entendre la transcendència dels conceptes de democràcia i colonització.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 40/140

- 16.1. Descriu algunes de les diferències entre la democràcia grega i les democràcies actuals.
- 16.2. Localitza en un mapa històric les colònies gregues de la Mediterrània.
17. Distingir el sistema polític grec de l'hel·lenístic.
- 17.1. Contrasta les accions polítiques de l'Atenes de Pèricles amb l'imperi d'Alexandre el Gran.
- 17.2. Elabora un mapa de l'imperi d'Alexandre el Gran.
18. Identificar i explicar diferències entre interpretacions de fonts diverses.
- 18.1. Compara dos relats a diferents escales temporals sobre les conquestes d'Alexandre el Gran.
19. Entendre l'abast del concepte de clàssic en l'art occidental.
- 19.1. Explica les característiques essencials de l'art grec i com evoluciona en el temps.
- 19.2. Dóna exemples representatius de les diferents àrees del saber grec i argumenta per què es considera que la cultura europea parteix de la Grècia clàssica.
20. Caracteritzar els trets principals de la societat, l'economia i la cultura romanes.
- 20.1. Confecciona un mapa amb les diferents etapes de l'expansió de Roma.
- 20.2. Identifica diferències i semblances entre les formes de vida republicanes i les de l'Imperi a la Roma antiga.
21. Identificar i descriure els trets característics d'obres de l'art grec i romà i diferenciar els que en són específics.
- 21.1. Compara obres arquitectòniques i escultòriques de l'època grega i de la romana.
22. Establir connexions entre el passat de la Hispània romana i el present.
- 22.1. Elabora un mapa de la península Ibèrica en què es reflecteixen els canvis administratius a l'època romana.
- 22.2. Analitza diversos exemples del llegat romà que sobreviuen actualment.
23. Reconèixer els conceptes de canvi i continuïtat en la història de la Roma antiga.
- 23.1. Entén què va significar la romanització en diferents àmbits socials i geogràfics.

2n d'ESO: HISTÒRIA

BLOC 3: LA HISTÒRIA.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 41/140

24. Descriure la nova situació econòmica, social i política dels regnes germànics.

24.1. *Compara les formes de vida de l'Imperi romà amb les dels regnes germànics en diversos aspectes.*

25. Caracteritzar l'alta edat mitjana a Europa i reconèixer la dificultat que suposa la falta de fonts històriques en aquest període.

25.1. Utilitza les fonts històriques i entén els límits del que es pot escriure sobre el passat.

26. Explicar l'organització feudal i quines conseqüències té.

26.1. Caracteritza la societat feudal i les relacions entre senyors i camperols.

27. Analitzar l'evolució dels regnes cristians i musulmans en els aspectes socioeconòmics, polítics i culturals.

27.1. Comprèn els orígens de l'islam i l'abast que té posteriorment.

27.2. Explica la importància d'al-Àndalus a l'edat mitjana.

28. Entendre els processos relatius a les conquestes i la repoblació dels regnes cristians a la península Ibèrica i les relacions que mantenen amb al-Àndalus.

28.1. Interpreta mapes que descriuen els processos de conquesta i repoblació cristianes a la península Ibèrica.

28.2. Explica la importància del Camí de Sant Jaume.

29. Comprendre les funcions diverses de l'art a l'edat mitjana.

29.1. Descriu característiques de l'art romànic, del gòtic i de l'islàmic.

30. Entendre el concepte de crisi i les conseqüències econòmiques i socials que té.

30.1. Comprèn l'impacte d'una crisi demogràfica i econòmica en les societats medievals europees.

31. Comprendre la significació històrica de l'etapa del Renaixement a Europa.

31.1. Distingeix diferents maneres de periodització històrica: edat moderna, Renaixement, barroc, absolutisme.

32. Relacionar l'abast de la nova mirada dels humanistes, dels artistes i dels científics del Renaixement amb etapes anteriors i posteriors.

32.1. Identifica trets del Renaixement i de l'humanisme en la història europea a partir de diferent tipus de fonts històriques.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 42/140

32.2. Coneix obres i el llegat d'artistes, humanistes i científics de l'època.

33. Analitzar el regnat dels Reis Catòlics com una etapa de transició entre l'edat mitjana i l'edat moderna.

33.1. Coneix els principals fets de l'expansió d'Aragó i de Castella pel món.

34. Entendre els processos de conquesta i colonització i les conseqüències que se'n deriven.

34.1. Explica les diferents causes que varen conduir els europeus a descobrir Amèrica, a conquerir-la i a colonitzar-la.

34.2. Valora interpretacions conflictives sobre la conquesta i la colonització d'Amèrica.

35. Comprendre la diferència entre els regnes medievals i les monarquies modernes.

35.1. Distingeix les característiques de règims monàrquics autoritaris, parlamentaris i absoluts.

36. Conèixer trets de les polítiques internes i les relacions exteriors dels segles XVI i XVII a Europa.

36.1. Analitza les relacions entre els regnes europeus que condueixen a guerres com la dels Trenta Anys.

37. Conèixer la importància d'alguns autors i obres d'aquests segles.

37.1. Analitza obres o fragments d'obres d'alguns autors d'aquesta època en el context en què varen ser creades.

38. Conèixer la importància de l'art barroc a Europa i a Amèrica. Usar el vocabulari històric amb precisió i inserir-lo en el context adequat.

38.1. Identifica obres significatives de l'art barroc.

3r d'ESO: GEOGRAFIA

BLOC I: GEOGRAFIA; L'ESPAI FÍSIC.

2. Tenir una visió global dels medis físics balear, espanyol, europeu i mundial i de les característiques generals que presenten.

2.1. Situa en un mapa físic les principals unitats del relleu balear, espanyol, europeu i mundial.

3. Descriure les peculiaritats del medi físic espanyol.

3.1. Enumera i descriu les peculiaritats del medi físic espanyol.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 43/140

4. Situar al mapa d'Espanya els principals elements i unitats del relleu peninsular i insular, així com els grans conjunts o espais bioclimàtics.

4.1. Descriu les diferents unitats de relleu amb l'ajuda del mapa físic d'Espanya.

5. Conèixer i descriure els grans conjunts bioclimàtics que conformen l'espai geogràfic espanyol.

5.1. Localitza en un mapa els grans conjunts o espais bioclimàtics d'Espanya.

5.2. Analitza i compara les zones bioclimàtiques espanyoles utilitzant gràfics i imatges.

6. Ser capaç de descriure les peculiaritats del medi físic europeu.

6.1. Explica les característiques del relleu europeu.

7. Situar al mapa d'Europa els principals elements i unitats del relleu continental, així com els grans conjunts o espais bioclimàtics.

7.1. Localitza en un mapa els principals elements i unitats del relleu europeu.

8. Conèixer, comparar i descriure els grans conjunts bioclimàtics que conformen l'espai geogràfic europeu.

8.1. Classifica i localitza en un mapa els diferents tipus de clima d'Europa.

9. Conèixer els principals espais naturals del nostre continent.

9.1. Distingeix i localitza en un mapa les zones bioclimàtiques del nostre continent.

11. Localitzar al mapamundi físic les principals unitats del relleu mundial i els grans rius. Localitzar al globus terraquí les grans zones climàtiques i identificar-ne les característiques.

11.1. Localitza en un mapa físic mundial els principals elements i referències físiques: mars i oceans, continents, i illes i arxipèlags més importants, a més dels principals rius i cadenes muntanyoses.

11.2. Elabora climogrames i mapes per situar els climes del món i els elements més importants d'aquests climes.

12. Conèixer, descriure i valorar l'acció de l'home sobre el medi ambient i les conseqüències d'aquesta acció.

12.1. Cerca informació a mitjans impresos i digitals referent a problemes mediambientals actuals i localitza pàgines i recursos web directament relacionats amb aquests problemes.

BLOC II: GEOGRAFIA, L'ESPAI HUMÀ.

1. Analitzar les característiques, la distribució, la dinàmica i l'evolució de la població de les Illes Balears i d'Espanya, així com els moviments migratoris.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 44/140

- 1.1. Explica la piràmide de població d'Espanya i de les diferents comunitats autònomes.
- 1.2. Analitza a diferents mitjans els moviments migratoris de les tres darreres dècades.
2. Conèixer l'organització territorial d'Espanya.
 - 2.1. Distingeix en un mapa polític la distribució territorial d'Espanya: comunitats autònomes, capitals, províncies, illes.
3. Conèixer i analitzar els problemes i els reptes mediambientals als quals han de fer front les Illes Balears i Espanya, l'origen que tenen i les possibles vies per superar-los.
 - 3.1. Compara paisatges humanitzats espanyols segons l'activitat econòmica que s'hi duu a terme.
4. Conèixer els principals espais naturals protegits peninsulars i insulars.
 - 4.1. Situa els parcs naturals espanyols en un mapa i explica la situació actual d'alguns d'ells.
5. Identificar els principals paisatges humanitzats espanyols i classificar-los per comunitats autònomes.
 - 5.1. Classifica els principals paisatges humanitzats espanyols a través d'imatges
6. Reconèixer les característiques de les ciutats espanyoles i les diferents formes d'ocupació de l'espai urbà.
 - 6.1. Interpreta textos que expliquen les característiques de les ciutats d'Espanya amb l'ajuda d'Internet o de mitjans de comunicació escrits.
7. Analitzar la població europea pel que fa a la distribució, l'evolució, la dinàmica, les migracions i les polítiques de població.
 - 7.1. Explica les característiques de la població europea.
 - 7.2. Compara la població europea de diferents països tenint en compte la distribució, l'evolució i la dinàmica.
8. Reconèixer les activitats econòmiques dels tres sectors que es duen a terme a Europa, a Espanya i a les Illes Balears i identificar diferents polítiques econòmiques.
 - 8.1. Diferencia els diversos sectors econòmics europeus.
9. Comprendre el procés d'urbanització a Europa, a Espanya i a les Illes Balears i els pros i els contres que suposa.
 - 9.1. Distingeix els diversos tipus de ciutats existents al nostre continent.
 - 9.2. Resumeix elements que diferencien el món urbà i el rural a Europa.
10. Comentar la informació sobre la densitat de població i les migracions en mapes del món.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 45/140

- 10.1. Localitza al mapa mundial els continents i les àrees més densament poblats.
- 10.2. Situa al mapa del món les vint ciutats més poblades, esmenta a quin país pertanyen i explica la posició econòmica que ocupen.
- 10.3. Explica l'impacte de les onades migratòries als països d'origen i als d'acollida.
11. Conèixer les característiques de diversos tipus de sistemes econòmics.
- 11.1. Diferencia aspectes concrets dins un sistema econòmic i analitza com es relacionen.
12. Entendre la idea de desenvolupament sostenible i les implicacions que té.
- 12.1. Defineix el concepte de desenvolupament sostenible i descriu conceptes clau que hi estan relacionats.
13. Localitzar els recursos agraris i naturals al mapa mundial.
- 13.1. Situa al mapa mundial les principals zones cerealícoles i les masses boscoses més importants del món.
- 13.2. Localitza i identifica en un mapa les principals zones productores de minerals al món.
- 13.3. Localitza i identifica en un mapa les principals zones productores i consumidores d'energia al món.
- 13.4. Identifica i anomena algunes energies alternatives.
14. Explicar la distribució desigual de les regions industrialitzades al món.
- 14.1. Localitza en un mapa, mitjançant els símbols i la llegenda adequats, els països més industrialitzats del món.
- 14.2. Localitza i identifica en un mapa les principals zones productores i consumidores d'energia al món.
15. Analitzar l'impacte dels mitjans de transport a l'entorn immediat.
- 15.1. Traça sobre un mapamundi l'itinerari que segueix un producte agrari i un altre de ramader des que el recol·lecten o el produeixen fins que el consumeixen en zones llunyanes, i n'extreu conclusions.
16. Comparar les dades del pes del sector terciari d'un país amb les del pes del sector primari i del secundari i extreure'n conclusions.
- 16.1. Compara la població activa de cada sector a diversos països i analitza el grau de desenvolupament que mostren aquestes dades.
17. Assenyalar en un mapamundi les grans àrees urbanes i analitzar-les.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 46/140

17.1. Elabora gràfics de diferent tipus (gràfics lineals, gràfics de barres i diagrama de sectors) en suports virtuals o analògics que reflecteixen informació econòmica i demogràfica de països o àrees geogràfiques a partir de les dades seleccionades.

18. Identificar el paper de grans ciutats mundials com a dinamitzadores de l'economia de les regions en què es troben.

18.1. Descriu adequadament el funcionament dels intercanvis internacionals utilitzant mapes temàtics i gràfics en els quals es reflecteixen les línies d'intercanvi.

18.2. Elabora un gràfic amb dades de l'evolució del creixement de la població urbana al món.

19. Analitzar textos que reflecteixin un nivell de consum contrastat a diferents països i extreure'n conclusions.

19.1. Compara les característiques del consum interior de països com el Brasil i França.

20. Analitzar gràfics de barres per països en què es representi el comerç desigual i el deute extern entre països en desenvolupament i països desenvolupats.

20.1. Elabora mapes conceptuals, emprant recursos impresos i digitals, per explicar el funcionament del comerç i indica els organismes que agrupen les zones comercials.

21. Relacionar àrees de conflicte bèl·lic al món amb factors econòmics i polítics.

21.1. Elabora un informe sobre les mesures per intentar superar les situacions de pobresa.

21.2. Assenyala àrees de conflicte bèl·lic al mapamundi i les relaciona amb factors econòmics i polítics.

SEGON CICLE DE L'ESO

4t d'ESO: HISTÒRIA

BLOC 1. EL SEGLE XVIII A EUROPA FINS AL 1789

1. Explicar el sentit polític, social i econòmic de l'Antic Règim.

1.1. Distingeix conceptes històrics com Antic Règim i Il·lustració.

2. Conèixer els avenços de la revolució científica des dels segles XVII i XVIII.

2.1. Valora els avenços científics i l'aplicació d'aquests avenços a la vida diària i contextualitza el paper dels científics a la seva època.

2.2. Comprèn les implicacions de l'empirisme i el mètode científic en diverses àrees.

3. Conèixer l'abast de la Il·lustració com a nou moviment cultural i social a Europa i a Amèrica.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 47/140

3.1. Descriu les característiques de la cultura de la Il·lustració i quines implicacions té en algunes monarquies.

3.2. Diferencia l'absolutisme del parlamentarisme a través de l'anàlisi de diferents textos.

BLOC 2. L'ERA DE LES REVOLUCIONS LIBERALS

1. Identificar els principals fets de les revolucions burgeses als Estats Units, França, Espanya i Iberoamèrica.

1.1. Redacta una narració sintètica amb els principals fets d'alguna de les revolucions burgeses del segle XVIII, amb explicacions de les causes que les provoquen i valorant-ne els pros i els contres.

2. Comprendre l'abast i les limitacions dels processos revolucionaris del segle XVIII.

2.1. Discuteix les implicacions de la violència amb diversos tipus de fonts.

3. Identificar els principals fets de les revolucions liberals a Europa i a Amèrica.

3.1. Redacta una narració sintètica amb els principals fets d'alguna de les revolucions burgeses de la primera meitat del segle XIX, amb explicacions de les causes que les provoquen i valorant-ne els pros i els contres.

4. Comprovar l'abast i les limitacions dels processos revolucionaris de la primera meitat del segle XIX.

4.1. Valora les raons dels revolucionaris per actuar com ho varen fer.

4.2. Analitza fonts de diverses èpoques i reconeix el valor que tenen no tan sols com a informació, sinó també com a evidència per als historiadors.

BLOC 3. LA REVOLUCIÓ INDUSTRIAL

1. Descriure els fets rellevants de la revolució industrial i l'encadenament causal d'aquests fets.

1.1. Analitza i compara la industrialització, en diferents escales temporals i geogràfiques, de diversos països d'Europa, Amèrica i Àsia.

2. Entendre el concepte de progrés i els sacrificis i els avenços que comporta.

2.1. Analitza els pros i els contres de la primera revolució industrial a Anglaterra.

2.2. Explica la situació laboral femenina i infantil a les ciutats industrials.

3. Analitzar els avantatges i els inconvenients de ser un país pioner en els canvis.

3.1. Compara el procés d'industrialització a Anglaterra amb el dels països nòrdics.

4. Analitzar l'evolució dels canvis econòmics a Espanya i a les Illes Balears arran de la industrialització parcial del país.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 48/140

4.1. Especifica algunes repercussions polítiques dels canvis econòmics a Espanya.

BLOC 4. L'IMPERIALISME DEL SEGLE XIX I LA PRIMERA GUERRA MUNDIAL

1. Identificar les potències imperialistes i el repartiment del poder econòmic i polític al món al darrer quart del segle XIX i al principi del XX.

1.1. Explica raonadament que el concepte d'imperialisme reflecteix una realitat que influirà en la geopolítica mundial i en les relacions econòmiques transnacionals.

1.2. Discuteix sobre l'eurocentrisme i la globalització.

2. Establir jerarquies causals (aspecte, escala temporal) de l'evolució de l'imperialisme.

2.1. Reconeix cadenes i interconnexions causals entre el colonialisme, l'imperialisme i la Gran Guerra de 1914.

3. Conèixer els principals esdeveniments de la Gran Guerra, les connexions amb la Revolució Russa i les conseqüències del Tractat de Versalles i dels altres tractats.

3.1. Diferencia els esdeveniments dels processos en una explicació històrica de la Primera Guerra Mundial.

3.2. Analitza el nou mapa polític d'Europa.

3.3. Descriu la derrota d'Alemanya des de la seva pròpia perspectiva i des de la perspectiva dels aliats.

4. Esquematitzar l'origen, el desenvolupament i les conseqüències de la Revolució Russa.

4.1. Contrasta algunes interpretacions de l'abast de la Revolució Russa actuals i de l'època en què va tenir lloc.

5. Conèixer els principals avenços científics i tecnològics del segle XIX, conseqüència de les revolucions industrials.

5.1. Elabora un eix cronològic, diacrònic i sincrònic, amb els principals avenços científics i tecnològics del segle XIX.

6. Relacionar moviments culturals com el romanticisme en diferents àrees i reconèixer l'originalitat de moviments artístics com l'impressionisme, l'expressionisme i altres ismes a Europa.

6.1. Comenta analíticament quadres, escultures i exemples arquitectònics de l'art del segle XIX.

6.2. Compara moviments artístics europeus i asiàtics.

BLOC 5. L'ÈPOCA D'ENTREGUERRES (1919-1945)

1. Conèixer i comprendre els esdeveniments, les fites i els processos més importants del període d'entreguerres, o les dècades 1919-1939, especialment a Europa.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 49/140

- 1.1. Analitza interpretacions diverses de fonts històriques i historiogràfiques de procedència diferent.
- 1.2. Relaciona algunes qüestions concretes del passat amb el present i les possibilitats del futur, com l'abast de les crisis financeres del 1929 i del 2008.
- 1.3. Discuteix les causes de la lluita pel sufragi de la dona.
2. Estudiar les cadenes causals que expliquen la jerarquia causal en les explicacions històriques sobre aquesta època i com es connecten amb el present.
 - 2.1. Explica les principals reformes durant la II República espanyola i les reaccions a aquestes reformes.
 - 2.2. Explica les causes de la Guerra Civil espanyola en el context europeu i internacional.
3. Analitzar què va conduir a l'apogeu dels feixismes a Europa.
 - 3.1. Explica diversos factors que varen fer possible l'apogeu del feixisme a Europa.

BLOC 6. LES CAUSES I LES CONSEQÜÈNCIES DE LA SEGONA GUERRA MUNDIAL (1939-1945)

1. Conèixer els principals fets de la Segona Guerra Mundial.
 - 1.1. Elabora una narració explicativa de les causes i les conseqüències de la Segona Guerra Mundial en diferents nivells temporals i geogràfics.
2. Entendre el concepte de guerra total.
 - 2.1. Reconeix la jerarquia causal (més o menys importància d'unes causes segons les diferents narratives).
3. Diferenciar les escales geogràfiques en aquesta guerra: europea i mundial.
 - 3.1. Interpreta per què va acabar abans la guerra "europea" que la "mundial".
 - 3.2. Situa les fases del conflicte en un mapa.
4. Entendre el context en el qual es va desenvolupar l'Holocaust durant la guerra europea i les conseqüències que va tenir.
 - 4.1. Reconeix la significació de l'Holocaust en la història mundial.
5. Organitzar els fets més importants de la descolonització de postguerra al segle XX.
 - 5.1. Descriu els fets més rellevants del procés de descolonització.
6. Comprendre els límits de la descolonització i de la independència en un món desigual.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 50/140

6.1. Distingeix contextos diferents del mateix procés; per exemple, l'Àfrica subsahariana (1950-60) i l'Índia (1947).

BLOC 7. L'ESTABILITZACIÓ DEL CAPITALISME I L'AÏLLAMENT ECONÒMIC DEL BLOC SOVIÈTIC

1. Entendre els avenços econòmics dels règims soviètics i els perills del seu aïllament intern, així com els avenços econòmics de l'estat del benestar a Europa.

1.1. Explica alguns dels conflictes de l'època de la Guerra Freda emprant fonts històriques i historiogràfiques.

1.2. Explica els avenços de l'estat del benestar a Europa.

1.3. Reconeix els canvis socials derivats de la incorporació de la dona a la feina com a assalariada.

2. Comprendre el concepte de guerra freda en el context posterior al 1945 i les relacions entre els dos blocs: EUA i URSS.

2.1. Descriu les conseqüències de la guerra del Vietnam.

3. Explicar les causes de l'establiment d'una dictadura a Espanya després de la Guerra Civil i com va anar evolucionant aquesta dictadura del 1939 al 1975.

3.1. Coneix la situació de la postguerra i la repressió a Espanya i les diferents fases de la dictadura de Franco.

3.2. Discuteix com s'entén a Espanya i a Europa el concepte de memòria històrica.

4. Comprendre el concepte de crisi econòmica i la repercussió mundial que té en un cas concret.

4.1. Compara la crisi energètica del 1973 amb la financera del 2008.

BLOC 8. EL MÓN RECENT ENTRE ELS SEGLES XX I XXI

1. Interpretar processos de canvis econòmics, socials i polítics mundials a mitjà termini.

1.1. Interpreta el renaixement i el declivi de les nacions al nou mapa polític europeu d'aquesta època.

1.2. Comprèn els pros i els contres de l'estat del benestar.

2. Conèixer les causes i les conseqüències immediates de l'ensorrament de l'URSS i altres règims soviètics.

2.1. Analitza diversos aspectes (polítics, econòmics, culturals) dels canvis produïts després de l'ensorrament de l'URSS.

3. Conèixer els principals fets que varen conduir al canvi polític i social a Espanya després del 1975 i valorar diferents interpretacions d'aquest procés.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 51/140

3.1. Compara interpretacions diverses sobre la Transició espanyola dels anys setanta i de l'actualitat.

3.2. Enumera i descriu algunes de les principals fites que varen donar lloc al canvi en la societat espanyola de la Transició: coronació de Joan Carles I, Llei per a la reforma política de 1976, Llei d'amnistia de 1977, obertura de Corts Constituents, aprovació de la Constitució del 1978, primeres eleccions generals, creació de l'Estat de les autonomies, etc.

3.3. Analitza el problema del terrorisme a Espanya durant aquesta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): gènesi i història de les organitzacions terroristes, aparició dels primers moviments associatius en defensa de les víctimes, etc.

4. Entendre l'evolució de la construcció de la Unió Europea.

4.1. Discuteix sobre la construcció i el futur de la Unió Europea.

BLOC 9. LA REVOLUCIÓ TECNOLÒGICA I LA GLOBALITZACIÓ AL FINAL DEL SEGLE XX I PRINCIPI DEL XXI

1. Definir el concepte de globalització i identificar-ne alguns factors.

1.1. Cerca notícies a la premsa d'algun sector amb relacions globalitzades i elabora arguments a favor i en contra.

2. Identificar alguns dels canvis fonamentals que suposa la revolució tecnològica.

2.1. Analitza algunes idees de progrés i de retrocés en la implantació de les tecnologies de la informació i la comunicació en diferents àmbits geogràfics.

3. Reconèixer l'impacte local, regional, nacional i global d'aquests canvis, preveure possibles escenaris més o menys desitjables relacionats amb qüestions mediambientals transnacionals i discutir les noves realitats de l'espai globalitzat.

3.1. Crea continguts que inclouen recursos com textos, mapes i gràfics per presentar algun aspecte conflictiu de les condicions socials del procés de globalització.

BLOC 10. LA RELACIÓ ENTRE EL PASSAT, EL PRESENT I EL FUTUR A TRAVÉS DE LA HISTÒRIA I LA GEOGRAFIA

1. Reconèixer que el passat "no és mort i enterrat", sinó que determina el present i els diversos possibles futurs i espais o hi influeix.

1.1. Planteja possibles beneficis i desavantatges per a les societats humanes i per al medi natural d'algunes conseqüències de l'escalfament global, com el desgel del Bàltic.

1.2. Valora com una Europa en guerra durant el segle XX pot arribar a una unió econòmica i política al segle XXI.

1.3. Compara, en un aspecte o en diversos, les revolucions industrials del segle XIX amb la revolució tecnològica de final del segle XX i principi del XXI.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 52/140

CRITERIS DE QUALIFICACIÓ

c) Criteris de qualificació (1r i 2n cicle ESO)

A 1r Cicle, el 1r curs es treballa en quadern i a 2n curs i 2n Cicle dossier de feina que recull totes les activitats realitzades per l'alumne dins i fora de la classe, individuals i en grup: anotacions, exercicis, vocabulari, gràfics, proves, mapes, materials lliurats pel professorat, etc, tot amb ordre i netedat.

A l'hora de qualificar l'alumnat es tindrà en compte:

- el quadern o dossier esmentat
- l'assistència i activitats de classe
- proves objectives individuals
- activitats o exercicis realitzats a casa (individuals o en grup)
- treballs de recerca (individuals o en grup)
- interès per la matèria

Els treballs s'hauran de lliurar el dia acordat. Fora d'aquest dia no s'acceptarà cap treball. En cas d'absència justificada, l'alumne podrà fer la prova un altre dia.

L'avaluació és continua, açò significa que no hi ha recuperacions durant el curs, excepte l'avaluació extraordinària de Setembre. En tot cas es poden plantejar recuperacions per avaluacions al juny.

Els Alumnes de 3r d'ESO hauran de superar una prova consistent en resoldre sense cap error un mapa mut amb la divisió polític-administrativa de l'Estat espanyol i un altre de la Unió Europea. En aquesta prova es podran presentar tantes vegades com sigui necessari, però abans de final de curs ha d'estar superada.

Així mateix, a 3r hauran d'exposar oralment, aproximadament durant 10 minuts, la recerca geogràfica realitzada sobre un país determinat, consensuat prèviament; mentre que a 4rt, l'exposició oral serà sobre un personatge històric.

La nota final de cada avaluació serà el resultat de:

1r i 2n d'ESO

- 1.- Controls de cada Unitat Didàctica: 60%**
 - 2.- Exercicis i feines dins l'aula i treball manat per fer fora de l'aula, treballs de recerca, exposicions orals, etc.: 20%**
 - 3.- Actitud: assistència, puntualitat, interès, esforç, participació a classe, comportament adequat i respectuós: 20%**
- *Una mala actitud podrà comportar la resta de fins a 2 punts de la nota global. Aquesta vendrà definida per la intervenció de tot l'equip docent o de la cap d'estudis.**

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 53/140

3^r i 4^t d'ESO

- 1.- Contols de cada Unitat Didàctica: 70%**
2.- Exercicis i feines dins l'aula i treball manat per fer fora de l'aula, treballs de recerca, exposicions orals, etc.: 20%
3.- Actitud: assistència, puntualitat, interès, esforç, participació a classe, comportament adequat i respectuós: 10%
***Una actitud negativa restarà un 30% de la nota global. Aquesta vindrà definida per la intervenció de tot l'equip docent o de la cap d'estudis.**

Avaluació extraordinària de setembre

Constarà de dues parts:

- ✓ l'alumne haurà de presentar els treballs encomanats per fer durant l'estiu,
- ✓ i realitzarà una prova de continguts referits al temari donat al llarg del curs . Normalment correspondrà a tots els continguts donats durant el curs.

d) Activitats de reforç i mecanismes de recuperació per a alumnes amb matèries pendents de cursos anteriors

Per als alumnes que hagin de recuperar es prepararà un dossier de dues parts amb els apartats bàsics i fonamentals de la matèria. Aquest dossier se'ls lliurarà al llarg del primer trimestre i s'haurà de lliurar la primera setmana després de les vacances de Nadal, i la segona part al mes d'abril. També al gener i a l'abril l'alumne realitzarà dos exàmens parcials de l'assignatura pendent. Si no es presenta el dossier en la data marcada, i/o no supera les proves parcials, l'alumne/a tindrà una altra oportunitat, la de realitzar una prova objectiva el mes de maig. Aquestes proves es realitzaran a hores de classe de la matèria.

e) Activitats de reforç i mecanismes de recuperació per a alumnes repetidors

Els alumnes repetidors seguiran el curs normalment. En tot cas, el professor podrà aplicar mesures de reforç que consideri oportunes. En cas de que hi hagi qualche cas extraordinari serà tractat com a tal de forma individualitzada.

8. ATENCIÓ A LA DIVERSITAT I CRITERIS PER A L'ELABORACIÓ D'ADAPTACIONS DEL CURRÍCULUM (ACI)

Es faran les que pertoqui d'acord amb el Departament d'Orientació.

9. PARTICIPACIÓ EN PROJECTES DEL CENTRE, ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES, EXTRAESCOLARS I SORTIDES ESCOLARS

En principi, no existeix cap activitat prevista amb antelació, la qual cosa no vol dir que no es pugui participar en qualcuna de les que programi l'Institut o altre Departament, o bé sigui organitzada per qualche altra institució i que tengui a veure amb els continguts de la nostra matèria.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 54/140

10. PROGRAMACIÓ DEL BATXILLERAT

BATXILLERAT

- **HISTÒRIA DEL MÓN CONTEMPORANI** 1r btx
- **HISTÒRIA D'ESPANYA** 2n btx
- **HISTÒRIA DE L'ART** 2n btx
- **GEOGRAFIA** 2n btx

INTRODUCCIÓ

Aquest Decret, d'acord amb la disposició final quarta de la Llei orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa, constitueix el desplegament normatiu pel qual s'estableix el currículum bàsic de l'educació secundària obligatòria i el batxillerat.

L'etapa del batxillerat té la finalitat de proporcionar als alumnes formació, maduresa intel·lectual i humana, coneixements i habilitats que els permetin desenvolupar funcions socials i incorporar-se a la vida activa amb responsabilitat i competència; també ha de capacitar els alumnes per accedir a l'ensenyament superior. Fomentar l'aprenentatge al llarg de la vida implica que els alumnes han de tenir una formació que els permeti seguir aprenent i poder combinar l'estudi i la formació amb l'activitat laboral o altres activitats. El rol del docent és fonamental, ja que ha de ser capaç de dissenyar tasques o situacions d'aprenentatge que possibilitin la resolució de problemes, l'aplicació dels coneixements apresos i la promoció de l'activitat dels estudiants. S'hi introdueix una novetat significativa en l'avaluació dels processos d'aprenentatge i les condicions de titulació: les proves de l'avaluació final individualitzada en acabar el batxillerat per comprovar els objectius assolits en aquesta etapa i el grau d'adquisició de les competències i així poder obtenir el títol de batxiller.

Les activitats educatives en el batxillerat han d'afavorir la capacitat dels alumnes per aprendre per si mateixos, per treballar en equip i per aplicar els mètodes d'investigació apropiats. L'escolarització dels alumnes que presenten necessitats específiques de suport educatiu s'ha de regir pels principis de normalització i d'inclusió, i ha d'assegurar la no-discriminació i la igualtat efectiva en l'accés i la permanència en el sistema educatiu.

En totes les situacions educatives de l'àmbit escolar han d'estar implícits els valors que sustenten l'educació per a la democràcia i per al coneixement i la pràctica dels drets humans, l'educació moral i cívica, l'educació per a la igualtat d'oportunitats, l'educació per a la pau, l'educació per a la igualtat dels drets i deures de les persones, la coeducació, l'educació per a la interculturalitat i per a la construcció europea, l'educació ambiental i del consumidor, l'educació viària, l'educació per a la salut i l'educació sexual, atès que aquests àmbits no es poden treballar de manera aïllada, ja que estan íntimament relacionats entre si, amb les competències clau i amb totes les matèries del currículum.

Les finalitats del batxillerat són proporcionar als alumnes formació, maduresa intel·lectual i humana, coneixements i habilitats que els permetin desenvolupar funcions socials i incorporar-se a la vida activa amb responsabilitat i competència; i capacitar els alumnes per accedir a l'educació superior.

OBJECTIUS GENERALS DE L'ETAPA.

El batxillerat ha de contribuir a desenvolupar en els alumnes les capacitats que els permetin:

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 55/140

- a) Exercir la ciutadania democràtica, des d'una perspectiva global, i adquirir una consciència cívica responsable, inspirada pels valors de la Constitució espanyola i pels drets humans, que fomenti la corresponsabilitat en la construcció d'una societat justa i equitativa.
- b) Consolidar una maduresa personal i social que els permeti actuar de forma responsable i autònoma i desenvolupar l'esperit crític.
- c) Preveure i resoldre pacíficament els conflictes personals, familiars i socials.
- d) Fomentar la igualtat efectiva de drets i oportunitats entre homes i dones, analitzar i valorar críticament les desigualtats i les discriminacions existents, i en particular la violència contra la dona, i impulsar la igualtat real i la no-discriminació de les persones per qualsevol condició o circumstància personal o social, amb una atenció especial a les persones amb discapacitat.
- e) Consolidar els hàbits de lectura, estudi i disciplina, com a condicions necessàries per aprofitar eficaçment l'aprenentatge i com a mitjà de desenvolupament personal.
- f) Dominar, tant en l'expressió oral com en l'escripta, la llengua catalana i la llengua castellana.
- g) Expressar-se amb fluïdesa i correcció en una o més llengües estrangeres.
- h) Emprar amb solvència i responsabilitat les tecnologies de la informació i la comunicació. Valorar la necessitat de fer un ús segur i responsable de les tecnologies digitals, tenint cura de gestionar la pròpia identitat digital i respectant la dels altres.
- i) Conèixer i valorar críticament les realitats del món contemporani, els seus antecedents històrics i els principals factors de la seva evolució.
- j) Participar de forma solidària en el desenvolupament i la millora de l'entorn social.
- k) Conèixer, valorar críticament i respectar la cultura, la història i el patrimoni artístic i cultural, especialment els corresponents a les Illes Balears, i reforçar el sentiment de pertinença a l'àmbit cultural i lingüístic català.
- m) Conèixer i valorar de forma crítica la contribució de la ciència i la tecnologia en el canvi de les condicions de vida, així com consolidar la sensibilitat i el respecte envers el medi ambient.
- n) Consolidar l'esperit emprenedor amb actituds de creativitat, flexibilitat, iniciativa, feina en equip, confiança en un de mateix i sentit crític.
- o) Desenvolupar la sensibilitat artística i literària i el criteri estètic com a fonts de formació i enriquiment cultural.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 56/140

HISTÒRIA DEL MÓN CONTEMPORANI (LOMQUE)

OBJECTIUS ESPECÍFICS DE LA MATÈRIA

- L'ensenyament de la història del món contemporani al primer curs del batxillerat té els objectius següents:
-
- 1. Identificar els principals processos i els esdeveniments històrics més rellevants del món contemporani, situar-los en el temps i en l'espai i assenyalar la importància que tenen en relació amb fets del present.
- 2. Reconèixer els components econòmics, socials, polítics, tecnològics i culturals que caracteritzen els esdeveniments històrics, així com els trets més significatius, les relacions que mantenen i els factors que els han conformat.
- 3. Conèixer les coordenades internacionals a escala europea i mundial dels segles XIX i XX per entendre les relacions entre els estats durant aquesta època i les implicacions que suposen.
- 4. Analitzar les situacions i els problemes del present des d'una perspectiva global, considerant tant els seus orígens com les relacions d'interdependència que mantenen.
- 5. Valorar positivament els conceptes de *democràcia*, *llibertat* i *solidaritat* enfront dels problemes socials actuals, assumir el compromís de defensar els valors que representen i combatre les situacions de discriminació i injustícia, especialment les que es relacionen amb els drets humans i la pau.
- 6. Concebre la història com a disciplina científica i l'anàlisi històrica com un procés en constant reconstrucció d'acord amb les necessitats de la societat i utilitzar aquest coneixement per argumentar les pròpies idees, revisar-les de manera crítica i contrastar-les amb noves informacions a fi de corregir estereotips i prejudicis.
- 7. Elaborar hipòtesis de treball dels processos històrics estudiats procedents de tot tipus de fonts: la pròpia realitat, les fonts històriques, els mitjans de comunicació o les tecnologies de la informació i la comunicació.
- 8. Saber comunicar les tasques elaborades i les conclusions obtingudes amb un llenguatge correcte i utilitzant el vocabulari i la terminologia històrica adequats.
- 9. Planificar i elaborar breus treballs d'indagació, síntesi o iniciació a la recerca històrica, en grup o individualment, en què es puguin emprar les diferents fonts primàries i secundàries i valorar el paper de les fonts i els diferents enfocaments utilitzats pels historiadors.
- 10. Saber analitzar la successió de fets i la possible simultaneïtat d'aquests mitjançant el domini de la cronologia i el temps històric.

SEQÜENCIACIÓ DELS CONTINGUTS DE L'ASSIGNATURA

- Pel que fa als continguts conceptuals primer es té previst veure tres temes introductoris per dotar d'una base sòlida el temari subsegüent:

I – La crisi de l'Imperi Romà i els regnes germànics.

II – El feudalisme i la seva evolució.

III – El naixement del món modern.

1.- L'Europa de l'Antic Règim.

2.- La nova era industrial.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 57/140

- 3.- Els moviments liberals i nacionals (1789-1871).
- 4.- Els orígens del moviment obrer (1800-1914).
- 5.- La dominació europea del món (1870-1914).
- 6.- Les grans potències (1870-1914).
- 7.- La Primera Guerra Mundial (1914-1918).
- 8.- La Revolució Russa i l'origen de l'Estat soviètic (1917-1927).
- 9.- Prosperitat, crisi i depressió.
- 10.- Els règims totalitaris a l'Europa d'entreguerres.
- 11.- La Segona Guerra Mundial (1939-1945).
- 12.- Un món bipolar.
- 13.- La fi dels imperis colonials.
- 14.- El bloc comunista (1945-1991).
- 15.- El bloc capitalista (1945-1991).
- 16.- El món actual.

- Pel que fa als continguts procedimentals, durant tots els trimestres s'hauran de desenvolupar una sèrie d'activitats sobre els ítems següents:
 - Elaboració adequadament d'un text.
 - Anàlisi i síntesi de textos històrics.
 - Elaboració i interpretació de mapes històrics amb la tècnica adequada.
 - Construcció de mapes conceptuals.
 - Interpretació de diverses fonts.
 - Treballs de recerca.
 - Comentaris de text, mapes, notícies.
- Pel que fa als continguts actitudinals, caldrà desenvolupar el sentit de la democràcia a nivell abstracte i pràctic per ser millors i bons ciutadans.

MÈTODES PEDAGÒGICS

Per *metodologia* ens referim al procés d'ensenyament-aprenentatge i al mètode, tècnica, estratègia o activitat didàctica utilitzada. És a dir, que al·ludim al conjunt lògic i unitari dels procediments que dirigiran l'aprenentatge, des de la presentació de la matèria fins a l'avaluació de l'aprenentatge.

Així, la metodologia comprèn tant la descripció de les pràctiques docents com l'organització de la tasca dels docents, i ha de permetre als alumnes un aprenentatge significatiu en relació amb els elements del currículum.

Per *aprenentatge significatiu* entenem el procés d'ensenyament-aprenentatge mitjançant el qual els alumnes són més que uns simples espectadors o receptors de coneixements i s'impliquen en la construcció del coneixement amb la utilització d'una metodologia activa i participativa, mitjançant la qual els alumnes "aprenen a aprendre". Per tant, els mitjans emprats seran els següents:

- Lectura i comentari de textos històrics i historiogràfics, mapes i gràfics.
- Confecció d'esquemes o mapes conceptuals del temps històric analitzat.
- Presentació d'informes orals i escrits per estructurar i donar unitat al que s'ha treballat diàriament.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 58/140

— Debats que permetin la reflexió i la posada en comú dels coneixements adquirits i que desenvolupin les actituds de tolerància i respecte.

— Lectura i comentari de novel·les històriques, aportant una relació de títols suggerits i pautes per comentar-les.

El coneixement històric i la seva construcció per part del alumne es realitzarà a partir de l'anàlisi de diverses fonts documentals i de l'explicació d'aquest fets. Es pretén que aquest aprenentatge també sigui significatiu i interrelacionat (político-militar, econòmics, socials, institucionals, culturals, etc...). Paral·lelament caldrà treballar l'adquisició d'actituds: rigor crític, curiositat científica, solidaritat, defensa dels drets humans ... Entre les possibilitats per adquirir el coneixement històric destaquen les estratègies de caràcter expositiu i l'adquisició dels hàbits d'organització. Finalment, els mitjans més utilitzats seran: materials escrits, mitjans audiovisuals i informàtics.

LA DISTRIBUCIÓ ESPAI-TEMPS

Les diferents activitats d'ensenyament depenen de la programació feta pels professors de la matèria. La impartició de l'ensenyament es pot fer, entre altres llocs, a una aula normal, a aula matèria o amb visites a diferents exposicions o museus. Es preveuen quatre sessions setmanals de cinquanta-cinc minuts cadascuna d'ells.

Tipologia d'agrupaments:

El tipus d'agrupaments dels alumnes depèn del perfil dels professors i de l'activitat programada. Així, pot ser de tipus individual, en petits grups o en grups més nombrosos.

ACTIVITATS D'AMPLIACIÓ I DE REFORÇ

Per als alumnes amb un interès especial per a l'assignatura es preveuen activitats d'aprofundiment i treballs voluntaris per aprofundir en un apartat especial del temari. Pels alumnes amb aquesta dèria està previst una puntuació extra. També es preveu realitzar molts comentaris de text com a activitats de reforç per assentar el mètode de treball històric, i aplicar aquesta tècnica a diverses mostres documentals agafades de diferents fonts històriques: biografies, articles de premsa, extractes de documents històrics, documentals, pel·lícules

CRITERIS D'AVUACIÓ I ESTÀNDARDS D'APRENTATGE

BLOC 1. L'ANTIC RÈGIM

1. Definir els trets de l'Antic Règim i descriure'n els aspectes demogràfics, econòmics, polítics, socials i culturals.

1.1. Extreure els trets de l'Antic Règim d'un text proposat que els contingui.

1.2. Obté i selecciona informació escrita i gràfica rellevant, utilitzant fonts primàries o secundàries, relativa a l'Antic Règim.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 59/140

2. Distingir les transformacions a l'Antic Règim i enumerar les que afecten l'economia, la població i la societat.

2.1. Classifica els trets de l'Antic Règim en aspectes demogràfics, econòmics, polítics, socials i culturals.

2.2. Explica les transformacions de l'Antic Règim que afecten l'economia, la població i la societat.

2.3. Analitza l'evolució dels trets de l'Antic Règim del segle XVII i el segle XVIII.

3. Explicar el parlamentarisme anglès del segle XVII, resumir les característiques essencials del sistema i valorar el paper de les revolucions per assolir les transformacions necessàries per aconseguir-lo.

3.1. Descriu les característiques del parlamentarisme anglès a partir de fonts històriques.

3.2. Descriu les revolucions angleses del segle XVII com a formes que promouen el canvi polític de l'Antic Règim.

4. Relacionar les idees de la Il·lustració amb el liberalisme de començament del segle XIX i establir elements de coincidència entre ambdues ideologies.

4.1. Enumera i descriu les idees de la Il·lustració i les idees del liberalisme de començament del segle XIX.

5. Descriure les relacions internacionals de l'Antic Règim i demostrar la idea d'equilibri europeu.

5.1. Situa a mapes d'Europa els diversos països o regnes segons els conflictes en què intervenen.

6. Diferenciar manifestacions artístiques de l'Antic Règim i seleccionar-ne les obres més destacades.

6.1. Distingeix i caracteritza obres d'art del rococó.

7. Esquematitzar els trets de l'Antic Règim utilitzant diferents tipus de diagrames.

7.1. Elabora mapes conceptuals que expliquen els trets característics de l'Antic Règim.

8. Utilitzar el vocabulari històric amb precisió i inserir-lo en el context adequat.

8.1. Estableix les semblances i les diferències entre les idees de la Il·lustració i el liberalisme de començament del segle XIX.

BLOC 2. LES REVOLUCIONS INDUSTRIALS: CONSEQÜÈNCIES SOCIALS

1. Descriure les revolucions industrials del segle XIX i establir-ne els trets característics i les conseqüències socials.

1.1. Identifica les causes de la primera revolució industrial.

1.2. Explica raonadament l'evolució cap a la segona revolució industrial.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 60/140

2. Obtenir i seleccionar informació de fonts bibliogràfiques o en línia que permeti explicar les revolucions industrials del segle XIX.

2.1. Analitza comparativament i esquemàticament les dues revolucions industrials.

3. Identificar els canvis en els transports, l'agricultura i la població que varen influir en la revolució industrial del segle XIX o que en varen ser una conseqüència.

3.1. Assenyala els canvis socials més rellevants del segle XIX i els associa al procés de la revolució industrial.

3.2. Descriu la ciutat industrial britànica a partir d'un plànol.

3.3. Identifica en imatges els elements propis de la vida en una ciutat industrial del segle XIX.

4. Enumerar els països que varen iniciar la industrialització, localitzar-los adequadament i establir les regions en què es produeix aquest avenç.

4.1. Localitza en un mapa els països industrialitzats i les regions industrials corresponents.

5. Analitzar les característiques de l'economia industrial i els corrents de pensament que pretenen millorar la situació dels obrers del segle XIX.

5.1. Compara els corrents de pensament social de l'època de la revolució industrial: socialisme utòpic, socialisme científic i anarquisme.

5.2. Distingeix i explica les característiques dels diversos tipus d'associacionisme obrer.

6. Utilitzar el vocabulari històric amb precisió i inserir-lo en el context adequat.

6.1. Explica les causes i les conseqüències de les crisis econòmiques i les possibles solucions a aquestes crisis a partir de fonts històriques.

6.2. Analitza, a partir de fonts historiogràfiques, aspectes que expliquen el desenvolupament econòmic del sector industrial dels primers països industrialitzats.

6.3. Comenta mapes que expliquen l'evolució de l'extensió de les xarxes de transport: ferrocarril, carreteres i canals.

BLOC 3. LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM

1. Analitzar l'evolució política, econòmica, social, cultural i de pensament que caracteritza la primera meitat del segle XIX, i distingir els fets, els personatges i els símbols d'aquest període i enquadrar-los en cada una de les variables analitzades.

1.1. Elabora eixos cronològics amb els esdeveniments de la primera meitat del segle XIX representats de forma diacrònica i sincrònica.

2. Descriure les causes i el desenvolupament de la independència dels Estats Units i establir-ne les causes més immediates i les etapes.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 61/140

2.1. Identifica jerarquies causals en la Guerra d'Independència dels Estats Units a partir de fonts historiogràfiques.

3. Explicar, a partir d'informació obtinguda a diferents fonts bibliogràfiques i a Internet, la Revolució Francesa de 1789, incloent-hi les causes, el desenvolupament i les conseqüències.

3.1. Explica les causes de la Revolució Francesa de 1789.

3.2. Explica esquemàticament el desenvolupament de la Revolució Francesa.

4. Identificar l'Imperi napoleònic, localitzar-ne l'expansió europea i establir-ne les conseqüències.

4.1. Identifica en un mapa històric l'extensió de l'Imperi napoleònic.

5. Analitzar la transcendència per a Europa del Congrés de Viena i la restauració de l'absolutisme i identificar les conseqüències que va tenir per als diversos països implicats.

5.1. Analitza les conclusions del Congrés de Viena i les idees que s'hi varen defensar i les relaciona amb les conseqüències que se'n varen derivar.

6. Identificar les revolucions burgeses de 1820, 1830 i 1848 i relacionar-ne les causes i el desenvolupament.

6.1. Compara les causes i el desenvolupament de les revolucions de 1820, 1830 i 1848.

7. Conèixer el procés d'unificació d'Itàlia i d'Alemanya a partir de l'anàlisi de fonts gràfiques i escrites.

7.1. Descriu i explica la unificació d'Itàlia i la d'Alemanya a partir de fonts gràfiques.

8. Descobrir les manifestacions artístiques de començament del segle XIX, obtenir informació de mitjans bibliogràfics o d'Internet relacionada amb aquestes manifestacions i presentar-la adequadament.

8.1. Estableix les característiques pròpies de la pintura, l'escultura i l'arquitectura

del neoclassicisme i del Romanticisme a partir de fonts gràfiques.

9. Analitzar la independència d'Hispanoamèrica utilitzant fonts gràfiques.

9.1. Elabora un eix cronològic explicatiu de la independència de les colònies hispanoamericanes al començament del segle XIX.

BLOC 4. LA DOMINACIÓ EUROPEA DEL MÓN I LA PRIMERA GUERRA MUNDIAL

1. Descriure les transformacions i els conflictes sorgits a final del segle XIX i començament del segle XX i distingir-ne el desenvolupament i els factors desencadenants.

1.1. Elabora un diagrama en què exposa les cadenes causals i els processos dins el període que va de final del segle XIX a començament del XX.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 62/140

2. Analitzar l'evolució política, social i econòmica dels principals països europeus i del Japó i els Estats Units a final del segle XIX i presentar informació que expliqui aquesta evolució.

2.1. Elabora un eix cronològic amb fets que expliquen l'evolució, durant la segona meitat del segle XIX, d'Anglaterra, França, Alemanya, l'Imperi austrohongarès, Rússia, els Estats Units i el Japó.

2.2. Explica a partir d'imatges les característiques que permeten identificar l'Anglaterra victoriana.

2.3. Analitza textos relatius a l'època de Napoleó III a França.

2.4. Identifica i explica raonadament els fets que converteixen Alemanya en una potència europea durant el mandat de Bismarck.

3. Descriure l'expansió imperialista d'europeus, japonesos i nord-americans a final del segle XIX i establir-ne les conseqüències.

3.1. Identifica i explica raonadament les causes i les conseqüències de l'expansió colonial de la segona meitat del segle XIX.

3.2. Localitza en un mapamundi les colònies de les diferents potències imperialistes.

4. Comparar sintèticament els diferents sistemes d'aliances del període de la pau armada.

4.1. Descriu les aliances dels països més destacats durant la pau armada.

5. Distingir els esdeveniments que condueixen a la declaració de les hostilitats de la Primera Guerra Mundial i descriure'n les etapes i les conseqüències.

5.1. Identifica les causes de la Primera Guerra Mundial a partir de fonts històriques o historiogràfiques.

5.2. Comenta símbols commemoratius vinculats a la Primera Guerra Mundial.

6. Localitzar fonts primàries i secundàries (a biblioteques, Internet, etc.), extreure'n informació d'interès i valorar-ne críticament la fiabilitat.

6.1. Analitza i explica les diferents etapes de la Gran Guerra a partir de mapes històrics.

7. Utilitzar el vocabulari històric amb precisió i inserir-lo en el context històric de final del segle XIX i començament del XX.

7.1. Extreure conclusions de gràfics i imatges sobre les conseqüències de la Primera Guerra Mundial.

BLOC 5. EL PERÍODE D'ENTREGUERRES, LA SEGONA GUERRA MUNDIAL I LES SEVES CONSEQÜÈNCIES

1. Reconèixer les característiques del període d'entreguerres i inserir-les en els aspectes polítics, econòmics, socials o culturals corresponents.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 63/140

1.1. Explica les característiques del període d'entreguerres a partir de manifestacions artístiques i culturals de començament del segle XX.

2. Esquematitzar el desenvolupament de la Revolució Russa de 1917, reconèixer-ne les etapes i els protagonistes més significatius i establir-ne les conseqüències.

2.1. Identifica i explica algunes de les causes de la Revolució Russa de 1917.

2.2. Compara la Revolució Russa del febrer de 1917 amb la de l'octubre de 1917.

3. Identificar els tractats de pau de la Primera Guerra Mundial i l'aparició de la Societat de Nacions com una conseqüència d'aquests tractats.

3.1. Explica els acords dels tractats de pau de la Primera Guerra Mundial i n'analitza les conseqüències a curt termini.

3.2. Analitza el paper que juga la Societat de Nacions en les relacions internacionals a partir de fonts històriques.

4. Explicar la Gran Depressió i descriure'n els factors desencadenants i les influències en la vida quotidiana.

4.1. Interpreta imatges de la Gran Depressió.

4.2. Comenta gràfics que expliquen la crisi econòmica de 1929.

5. Reconèixer la transcendència dels feixismes europeus com a ideologies que varen conduir al desencadenament de conflictes en el panorama europeu del moment.

5.1. Compara el feixisme italià i el nazisme alemany.

5.2. Distingeix símbols dels feixismes europeus de la primera meitat del segle XX.

5.3. Analitza, a partir de diferents fonts contraposades, les relacions internacionals anteriors a l'esclat de la Segona Guerra Mundial.

6. Establir les etapes del desenvolupament de la Segona Guerra Mundial i distingir les que varen afectar Europa de les que varen afectar els Estats Units i el Japó.

6.1. Identifica i explica les causes desencadenants de la Segona Guerra Mundial a partir de fonts històriques.

6.2. Explica les etapes de la Segona Guerra Mundial tant al front europeu com a la guerra del Pacífic.

6.3. Analitza el desenvolupament de la Segona Guerra Mundial a partir de mapes històrics.

7. Analitzar el paper de la guerra mundial com a element transformador de la vida quotidiana.

7.1. Descriu les conseqüències de la Segona Guerra Mundial.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 64/140

8. Obtenir i seleccionar informació escrita i gràfica rellevant, utilitzant fonts primàries o secundàries, relativa tant al període d'entreguerres com a la Segona Guerra Mundial i la postguerra.

8.1. Analitza imatges que expliquen l'Holocaust duit a terme per l'Alemanya nazi.

8.2. Sintetitza textos que expliquen la intervenció de l'ONU en les relacions internacionals i en afers relacionats amb la descolonització.

BLOC 6. EVOLUCIÓ I ENFRONTAMENTS DE DOS MONS DIFERENTS

1. Descriure els fets polítics, econòmics, socials i culturals que expliquen l'aparició dels dos blocs antagònics, classificar-los i presentar-los adequadament.

1.1. Localitza en un mapa els països que formen el bloc comunista i els que formen el bloc capitalista.

2. Distingir fets que expliquen l'enfrontament entre el bloc comunista i el capitalista revisant les notícies dels mitjans de comunicació de l'època.

2.1. Identifica i explica els conflictes de la Guerra Freda a partir d'un mapa històric.

3. Interpretar la Guerra Freda, la coexistència pacífica i la distensió i les conseqüències que se'n deriven i indicar esdeveniments que exemplifiquen cada una d'aquestes etapes de les relacions internacionals.

3.1. Selecciona símbols i imatges que s'identifiquen amb el món capitalista i amb el món comunista.

4. Analitzar el model capitalista i el comunista des del punt de vista polític, social, econòmic i cultural i comparar-los.

4.1. Explica algunes característiques de l'economia capitalista a partir de gràfics.

4.2. Descriu raonadament i comparativament les diferències entre el món capitalista i el món comunista.

5. Identificar la materialització dels models comunista i capitalista i exemplificar-la amb una selecció de fets que varen afectar les dues grans superpotències (l'URSS i els Estats Units) durant aquest període.

5.1. Explica algunes característiques de l'economia comunista a partir de gràfics.

5.2. Identifica formes polítiques del món occidental i del món comunista.

6. Localitzar fonts primàries i secundàries (a biblioteques, Internet, etc.), extreure'n informació d'interès i valorar críticament la fiabilitat d'aquesta informació segons l'origen.

6.1. Elabora presentacions de textos, imatges, mapes i gràfics que expliquen qualssevol dels blocs.

7. Utilitzar el vocabulari històric de la Guerra Freda amb precisió i inserir-lo en el context adequat.

7.1. Extreu conclusions de textos, imatges, mapes i gràfics que expliquen l'evolució dels dos blocs enfrontats en la Guerra Freda i assenyalen a quin bloc pertanyen i alguns motius que expliquen aquesta pertinença.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 65/140

BLOC 7. LA DESCOLONITZACIÓ I EL TERCER MÓN

1. Explicar els motius i els fets que condueixen a la descolonització i establir les causes i els factors que expliquen aquest procés.

1.1. Localitza en un mapa les zones afectades per la descolonització i els conflictes que s'hi produeixen.

2. Descriure les etapes i les conseqüències dels processos descolonitzadors, identificar les que afecten unes colònies o unes altres i indicar fets i personatges significatius de cada procés.

2.1. Descriu de forma raonada les diferents causes i factors que desencadenen i expliquen el procés de descolonització.

2.2. Identifica i compara les característiques de la descolonització d'Àsia i d'Àfrica.

3. Analitzar el subdesenvolupament del Tercer Món i establir les causes que l'expliquen.

3.1. Analitza les característiques dels països del Tercer Món a partir de gràfics.

4. Definir el paper de l'ONU en la descolonització i analitzar informació que demostrï les seves actuacions.

4.1. Explica les actuacions de l'ONU en el procés descolonitzador a partir de fonts històriques.

5. Valorar el naixement de l'ajuda internacional i l'aparició de les relacions entre els països desenvolupats i els subdesenvolupats, reproduir les formes d'ajuda al desenvolupament i descriure les formes de neocolonialisme dins la política de blocs.

5.1. Explica l'evolució de les relacions entre els països desenvolupats i els països en vies de desenvolupament i compara l'ajuda internacional amb la intervenció neocolonialista.

6. Obtenir i seleccionar informació de fonts primàries o secundàries, analitzar-ne la credibilitat i considerar-ne la presentació gràfica o escrita.

6.1. Localitza en un mapa els països del Tercer Món.

6.2. Analitza textos i imatges del Moviment de Països No Alineats i dels països subdesenvolupats.

7. Ordenar cronològicament els principals fets que intervenen en el procés descolonitzador i descriure'n les conseqüències a partir de diferents fonts d'informació, en línia o bibliogràfiques.

7.1. Elabora línies del temps que relacionen fets polítics, econòmics i socials dels països capitalistes, comunistes i del Tercer Món.

BLOC 8. LA CRISI DEL BLOC COMUNISTA

1. Descriure la situació de l'URSS a final del segle XX i indicar-ne els trets més significatius des d'una perspectiva política, social i econòmica.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 66/140

1.1. Localitza en un mapa les repúbliques exsoviètiques i els diferents països formats després de la caiguda del mur de Berlín.

1.2. Elabora un eix cronològic amb els esdeveniments que expliquen la desintegració de l'URSS, la formació de la CEI i l'aparició de les repúbliques exsoviètiques.

1.3. Compara, utilitzant mapes de situació, els països dels Balcans des dels anys 80 fins a l'actualitat.

2. Resumir les polítiques de M. Gorbatxov esmentant les disposicions concernents a la perestroika i a la glasnost i destacar-ne les influències.

2.1. Descriu els trets polítics i socioeconòmics de l'URSS des de l'època de Bréjnev fins a la de Gorbatxov.

3. Analitzar la situació creada amb l'aparició de la CEI i les repúbliques exsoviètiques a partir d'informació que resumeixi les noves circumstàncies polítiques i econòmiques.

3.1. Elabora un quadre sinòptic sobre la situació política i econòmica de les repúbliques exsoviètiques i la CEI-Federació Russa.

4. Explicar la caiguda del mur de Berlín i indicar les repercussions que té en els països de l'Europa central i oriental.

4.1. Analitza imatges que reflecteixen la caiguda del mur de Berlín.

4.2. Explica les noves relacions de les repúbliques exsoviètiques amb l'Europa occidental.

5. Identificar el problema dels Balcans, enumerar les causes que l'expliquen i resumir els fets que configuren el desenvolupament de conflictes en aquesta zona.

5.1. Descriu comparativament l'evolució política dels països de l'Europa central i oriental després de la caiguda del mur de Berlín.

5.2. Descriu i analitza les causes, el desenvolupament i les conseqüències de la guerra dels Balcans, especialment a Iugoslàvia.

6. Obtenir i seleccionar informació de diverses fonts (bibliogràfiques, Internet) que expliqui els diversos fets que determinen la crisi del bloc comunista.

6.1. Duu a terme una recerca guiada a Internet per explicar de manera raonada la dissolució del bloc comunista.

BLOC 9. EL MÓN CAPITALISTA A LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XX

1. Distingir els postulats que defensa la cultura capitalista de la segona meitat del segle XX i descriure les línies de pensament i els objectius aconseguits.

1.1. Enumera les línies del pensament econòmic del món capitalista de la segona meitat del segle XX.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 67/140

2. Descriure l'estat del benestar i fer referència a les característiques significatives que influeixen en la vida quotidiana.

2.1. Identifica raonadament les característiques i els símbols de l'estat del benestar.

3. Explicar el procés de construcció de la Unió Europea i enumerar les fites més destacades d'aquest procés.

3.1. Elabora eixos cronològics sobre el procés de construcció de la Unió Europea.

4. Conèixer els objectius que persegueix la Unió Europea i relacionar-los amb les institucions que configuren la seva estructura.

4.1. Relaciona raonadament les institucions de la Unió Europea amb els objectius que aquesta persegueix.

5. Descriure l'evolució política, social i econòmica dels Estats Units des dels anys 60 als anys 90 del segle XX i sintetitzar els aspectes que expliquen la transformació de la societat nord-americana i que constitueixen elements originaris de l'estat del benestar.

5.1. Elabora un eix cronològic dels fets més significatius de tipus polític, social i econòmic dels Estats Units des dels anys 60 als anys 90.

5.2. Selecciona i presenta, mitjançant mapes o xarxes conceptuals, informació referida als Estats Units des del 1960 al 2000.

6. Identificar les singularitats del capitalisme del Japó i els nous països industrials asiàtics i descriure'n els trets de caràcter polític, econòmic, social i cultural.

6.1. Descriu raonadament les característiques i els símbols que expliquen aspectes singulars del capitalisme del Japó i de l'àrea del Pacífic.

7. Obtenir i seleccionar informació de diverses fonts (bibliogràfiques, Internet) que expliqui els diversos fets que determinen el món capitalista.

7.1. Explica el model capitalista d'un país amb informació obtinguda d'una recerca guiada a Internet

BLOC 10. EL MÓN ACTUAL DES D'UNA PERSPECTIVA HISTÒRICA

1. Analitzar les característiques de la globalització i descriure la influència que tenen els mitjans de comunicació sobre aquest fenomen i l'impacte dels mitjans científics i tecnològics en la societat actual.

1.1. Identifica les principals característiques lligades a la fiabilitat i l'objectivitat del flux d'informació existent a Internet i a altres mitjans digitals.

1.2. Extreu conclusions d'imatges i material videogràfic relacionats amb el món actual.

2. Descriure els efectes de l'amenaça terrorista (gihadisme, etc.) sobre la vida quotidiana i explicar-ne les característiques.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 68/140

2.1. Duu a terme una recerca guiada a Internet sobre l'amenaça terrorista, les organitzacions que li donen suport, els actes més rellevants (Nova York 11-S, Madrid 11-M, Londres 7-J, etc.), els seus símbols i les repercussions que té en la societat (els ciutadans amenaçats, les associacions de víctimes, la mediació en conflictes, etc.) i analitza i comunica la informació més rellevant.

3. Resumir els reptes que té la Unió Europea al món actual i distingir els problemes que té per mostrar-se com a zona geopolítica unida davant altres àrees.

3.1. Identifica els reptes actuals de la Unió Europea a partir de notícies periodístiques seleccionades.

3.2. Explica comparativament els desajusts que té la Unió Europea en la relació amb altres països o àrees geopolítiques.

4. Enumerar els trets rellevants de la societat nord-americana a començament del segle XXI, destacar la transcendència dels atemptats de l'11 de setembre i explicar les transformacions i l'impacte provocats en aquest país.

4.1. Elabora mapes conceptuals sobre els trets de la societat nord-americana, agrupats en política, societat, economia i cultura.

5. Analitzar l'evolució política, econòmica, social i cultural d'Hispanoamèrica.

5.1. Descriu els principals moviments polítics, econòmics, socials i culturals de la Hispanoamèrica actual.

6. Descriure l'evolució actual del món islàmic i resumir-ne els trets econòmics, polítics, religiosos i socials.

6.1. Enumera i explica els trets econòmics, polítics, religiosos i socials del món islàmic i localitza en un mapa els països que en formen part actualment.

7. Analitzar l'evolució dels països d'Àfrica i distingir i relacionar les seves zones geoestratègiques.

7.1. Compara aspectes econòmics, polítics, religiosos i socials dels principals països del continent africà.

8. Resumir l'evolució de la Xina i l'Índia des de final del segle XX i seleccionar-ne trets polítics, econòmics, socials i de mentalitats.

8.1. Compara aspectes econòmics, polítics, religiosos i socials de la Xina i l'Índia.

8.2. Compara aspectes econòmics, polítics, religiosos i socials de països emergents d'Àsia i d'Àfrica.

9. Obtenir i seleccionar informació de diverses fonts (bibliogràfiques, Internet) que expliqui els diversos fets que determinen el món actual.

9.1. Elabora un breu informe sobre les relacions entre immigració i globalització a partir de fonts històriques.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 69/140

CRITERIS DE QUALIFICACIÓ.

A l' hora de qualificar l'alumnat es tindrà en compte:

- l' assistència i activitats de classe
- proves objectives individuals
- activitats o exercicis realitzats a casa (individuals o en grup)
- treballs de recerca
- interès per la matèria
- participació voluntària a conferències relacionades amb la matèria
- participació voluntària en activitats relacionades amb Europa

La nota final de cada avaluació serà el resultat de:

- **Controls de conceptes i procediments: 90%**
- **Exercicis i feina dins l' aula i treball manat per fer fora de l' aula, treballs de recerca, exposicions orals, etc.: 10%**
- Actitud, comportament, participació, assistència se presuposa en un ensenyament de caire postobligatori, on l'alumnat ha de demostrar un mínim de responsabilitat i de bon comportament dins l'aula. Consegüentment...
- *** Una mala actitud comportarà la resta de fins a 2 punts de la nota global. Aquesta vendrà definida per la intervenció de tot l'equip docent o de la cap d'estudis.**

Les tres avaluacions han de ser aptes o suficients per separat; es poden recuperar de forma independent al mes de maig. A final de curs es farà la mitjana de les tres avaluacions. En cas de no arribar a 5, es farà una recuperació al juny per avaluacions suspeses.

En cas de no superar la matèria a la convocatòria de juny, l'alumne haurà de presentar-se a la convocatòria de setembre, on realitzarà un examen final de tots els continguts impartits al llarg del curs.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 70/140

Temporalització

	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre
H.M.C.	I – La crisi de l'Imperi Romà i els regnes germànics.	7.- La Primera Guerra Mundial (1914-1918).	12.- Un món bipolar.
HISTÒRIA	II – El feudalisme i la seva evolució.	8.- La Revolució Russa i l'origen de l'Estat soviètic (1917-1927).	13.- La fi dels imperis colonials.
DEL	III – El naixement del Món Modern.	9.- Prosperitat, crisi i depressió.	14.- El bloc comunista (1945-1991).
MÓN	1.- L'Europa de l'Antic Règim.	10.- Els règims totalitaris a l'Europa d'entreguerres.	15.- El bloc capitalista (1945-1991).
CONTEMPORANI	2.- La nova era industrial.	11.- La Segona Guerra Mundial (1939-1945).	16.- El món actual.
	3.- Els moviments liberals i nacionals (1789-1871).		
	4.- Els orígens del moviment obrer (1800-1914).		
	5.- La dominació europea del món (1870-1914).		
	6.- Les grans potències (1870-1914).		

MATERIALS I RECURSOS DIDÀCTICS

Quant al material, el manual emprat serà el llibre d'Història del Món Contemporani de l'Editorial Vicens Vives per a Batxillerat, en la seva versió Aula 3D. Barcelona, 2015. ISBN: 978-84-682-3210-2.

Lògicament l'assignatura anirà acompanyada de l'ús d'altres materials i recursos didàctics, com són dossiers extrets de resums d'altres llibres de text o històrics, material audiovisual divers: vídeos de documentals, pel·lícules, reconstruccions històriques, a part de fer ús dels recursos existents als arxius i a les biblioteques de Maó i d'altres pobles.

També s'aprofitarien els cicles de conferències que realitza l'IME, l'Ateneu de Maó, entre d'altres.

Com a material per treballar a classe també s'utilitzaran texts per comentar, esquemes, mapes muts, etc.

PROCEDIMENTS DE SUPORT I DE RECUPERACIÓ

Per a tots els alumnes que tenen dificultats en seguir normalment l'assignatura –alumnes amb un nivell curricular no massa consolidat, alumnes que provenen de cursos de diversificació curricular, o alumnes amb poca base o amb una certa mancança d'hàbits d'estudi i de treball, es troben previstes mesures de suport, sempre que l'equip d'Orientació, una volta cobertes les necessitats dels alumnes de l'ESO, disposin encara de professorat i d'hores disponibles per realitzar aquests suports.

Quant a la recuperació de l'assignatura, es tenen previstos exàmens de recuperació per trimestres o avaluacions, on els alumnes es tornen examinar dels continguts del trimestre que no han superat. Aquesta recuperació es farà al mes de juny, a la darrera tanda de les proves conjuntes. A final de curs es farà la mitjana de les tres avaluacions.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 71/140

En cas de no superar la matèria a la convocatòria de juny, l'alumne haurà de presentar-se a la convocatòria de setembre, on realitzarà un examen final de tots els continguts impartits al llarg del curs.

ESTRATÈGIES I PROCEDIMENTS D'AVALUACIÓ DEL PROCÉS D'ENSENYAMENT-APRENTATGE.

L'avaluació és el procés sistemàtic de recollida i anàlisi d'informació de forma fiable i vàlida per emetre un judici de mèrit o de valor.

L'avaluació formativa és una fase clau en el procés d'ensenyament-aprenentatge, ja que ens permet conèixer si l'estratègia didàctica triada ha estat la més adequada i s'han assolit els objectius proposats. També s'ha d'aplicar l'avaluació sumatòria o procés encaminat a comprovar l'eficàcia del progrés. Els alumnes tenen dret a ser avaluats mitjançant criteris objectius, així com a conèixer els resultats del seu aprenentatge, de manera que els criteris d'avaluació han d'estar inclosos en la programació didàctica del departament, i els alumnes n'han d'estar informats.

Els referents per comprovar el grau d'adquisició de les competències clau i d'assoliment dels objectius de l'etapa en l'avaluació són els criteris d'avaluació i els estàndards d'aprenentatge avaluable. Els professors han de decidir si els alumnes han assolit els objectius i han aconseguit l'adequat grau d'adquisició de les competències, els criteris d'avaluació i els estàndards d'aprenentatge corresponents. L'avaluació de l'aprenentatge dels alumnes ha de ser contínua, segons la normativa establerta, sempre tenint en compte l'assistència regular a classe i la participació en les diferents activitats proposades pels professors de la matèria.

S'ha d'avaluar la capacitat dels alumnes per comprendre el coneixement dels fets, explicar les transformacions econòmiques i socials i apreciar les relacions entre ells, emprar fonts històriques, utilitzar un vocabulari adequat, expressar les idees correctament i establir relacions entre diferents factors. Igualment, en l'avaluació s'ha de parar atenció al domini de la seqüència cronològica i de la dimensió temporal dels fenòmens socials. Els professors han d'avaluar tant els aprenentatges dels alumnes com els processos d'ensenyament i la seva pròpia pràctica docent. Per dur a terme l'avaluació s'han d'establir indicadors d'assoliment en les programacions didàctiques. Per obtenir en cada moment una informació vàlida i fiable de l'avaluació és convenient que els professors utilitzin els mètodes i els instruments més adequats; entre altres, poden ser útils l'observació directa, els registres, la revisió del quadern d'aula, la valoració de treballs, de proves escrites o orals, etc.

A més de recollir informació sobre els processos i dificultats dels alumnes, la finalitat de l'avaluació és valorar tots els aspectes relacionats amb el procés d'aprenentatge; així, s'ha d'avaluar, entre altres aspectes, l'actuació dels professors, les activitats dutes a terme, la seqüenciació, la programació, el material emprat, etc.

CONTRIBUCIÓ DE L'ASSIGNATURA A L'ADQUISICIÓ DE LES COMPETÈNCIES CLAU.

Segons el nou marc legislatiu de la LOMQUE, és un fet determinant que els alumnes que cursin Batxillerat, sigui quina sigui la modalitat en que ho facin, han d'assolir una sèrie de competències clau que determinaran la seva aptitud pels estudis superiors i per resoldre problemes a la vida quotidiana. Aquestes competències clau a l'assoliment de les quals contribueix aquesta assignatura són les que segueixen:

Comunicació lingüística:

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 72/140

— Assoliment i ús de forma adequada del llenguatge històric, imprescindible per descriure esdeveniments i processos històrics.

— Capacitat per comprendre textos i informació, sabent trobar les diferències entre les idees principals i les secundàries.

— Realització d'exposicions orals i escrites coherents, amb un ús de la sintaxi i el lèxic correctes, per dur a terme comentaris de documents de diferent format (textos, imatges, mapes, gràfics...) referents a un fet històric.

— Disposició per al diàleg crític i constructiu, com a eina per a la convivència i la interacció amb els companys.

Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia:

— Ús d'eines matemàtiques (magnituds, percentatges, taxes) que serveixin d'ajuda en l'anàlisi i la descripció d'una època de la història contemporània.

— Aplicació del mètode científic per elaborar tasques en què facin observacions, estableixin hipòtesis i obtenguin conclusions, amb l'objectiu de prendre decisions.

— Associació de l'aparició de noves tecnologies i avenços científics amb les millores en les condicions de vida al llarg de la història.

Competència digital:

— Ús correcte del llenguatge específic digital a les aplicacions informàtiques.

— Utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació per cercar, obtenir i processar la informació, de manera crítica, és a dir, acarar-la, avaluar-ne la fiabilitat i adequació, i transformar-la en coneixement.

— Producció de continguts a través del mitjà informàtic en diferents formats (text, àudio, vídeo, imatges), utilitzant els programes/aplicacions que millor s'adaptin a la realització de tasques.

— Utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació per a la interacció professor-alumne a través de plataformes o programes digitals (Moodle, aula virtual, blogs...).

— Respecte pels principis ètics en l'ús de les fonts informàtiques i reconeixement dels riscos associats a l'ús de recursos en línia i l'addicció a determinats aspectes de la tecnologia digital.

— Valoració de la selecció d'informació de manera crítica, considerant la fiabilitat de les fonts de les quals procedeix.

— Motivació per l'aprenentatge i la millora fent ús de les tecnologies.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 73/140

Aprendre a aprendre:

- Reconeixement dels processos necessaris per a l'aprenentatge partint del que sap i organització del seu propi aprenentatge a través de la gestió del temps i de la informació d'una manera eficaç.
- Obtenció d'estratègies de planificació amb què poder resoldre una tasca, supervisar el propi treball i avaluar els resultats obtinguts.
- Assoliment del fet que l'alumne se senti protagonista del procés i el resultat de l'aprenentatge, a través de la motivació i la curiositat per aprendre.
- Curiositat per aprendre basant-se en experiències vitals i prèvies per utilitzar i aplicar nous coneixements.

Competències socials i cíviques:

- Comprensió dels diferents codis de conducta de les societats a través de l'estudi de la història contemporània.
- Identificació de conceptes ètics (*igualtat, no-discriminació, democràcia, drets humans...*) en les diferents èpoques i societats al llarg de la història espanyola.
- Realització de debats de contingut històric, en què es respectin les diferències i se superin els prejudicis, per manifestar solidaritat i participar en la presa de decisions de forma democràtica.

Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor:

- Realització de projectes, mostrant creativitat i imaginació a l'hora de planificar-los, analitzar-los, organitzar-los i gestionar-los.
- Utilització de debats sobre temes d'història contemporània per saber comunicar-se, presentar i negociar de manera argumentada.
- Adquisició d'un pensament crític i del sentit de responsabilitat.

Consciència i expressions culturals:

- Coneixement del patrimoni històric i artístic i reconeixement dels diferents estils i gèneres artístics, tant històrics com actuals.
- Aplicació de diferents habilitats de pensament amb sensibilitat i sentit estètic per comprendre valorar, emocionar-se i gaudir de les obres artístiques i les manifestacions culturals.
- Respecte per la diversitat cultural, el diàleg entre cultures i societats.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 74/140

— Interès, estima, respecte, gaudi i valoració crítica de les obres artístiques i culturals.

— Potenciació de la iniciativa, la creativitat i la imaginació mitjançant la realització de tasques que suposin una recreació, innovació i transformació.

HISTÒRIA D'ESPANYA

SEQÜENCIACIÓ DELS OBJECTIUS ESPECÍFICS DE LA MATÈRIA

El desenvolupament d'aquesta matèria ha de contribuir a que els alumnes adquireixin les següents capacitats:

1. Explicar, situant-los adequadament en el temps i en l'espai, fets i esdeveniments rellevants de la història sobretot l'edat contemporània, valorant llur significació històrica i llur repercussions en el present.
2. Comprendre i relacionar els principals processos econòmics, socials, polítics i culturals que configuren la història espanyola recent, identificant els seus trets més significatius i analitzant els factors que els han conformat.
3. Manejar el bagatge conceptual bàsic de la història aplicant correctament la terminologia i el vocabulari adequat.
4. Utilitzar i aplicar procediments propis del treball historiogràfic mitjançant activitats de síntesi, gràfiques lineals, mapes conceptuais, esquemes, interpretacions d'informacions de diverses fonts i desenvolupar les habilitats psicolingüístiques.
5. Intentar mantenir una actitud compromesa, responsable i activa amb la democràcia i els drets humans.
6. Aconseguir actituds i hàbits de tolerància i solidaritat entre els pobles, respectant i valorant els aspectes comuns i els de caràcter divers.

SEQÜÈNCIA DELS CONTINGUTS

A)Continguts comuns

- Ubicació dels processos històrics en el temps i l'espai. Ús de la cronologia.
- Interrelació entre els components econòmics, socials, polítics i culturals dels diferents esdeveniments històrics.
- Identificació dels canvis i processos que configuren el món actual establint relacions de causalitat i destacant les seves conseqüències.
- Treball amb les fonts: documents històrics, textos historiogràfics, fonts iconogràfiques, dades, mapes, premsa, noves tecnologies...

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 75/140

- Elaboració de síntesis, conclusions i treballs d'investigació de manera ordenada i rigorosa.
- Ús adequat de la terminologia històrica específica.
- Conscienciació de la parcialitat i complexitat de la història.
- Defensa dels drets, deures i llibertats, valorant les institucions cíviques i democràtiques.
- Acceptació i interès per la pluralitat.
- Estimació pel patrimoni històric i les manifestacions artísticoculturals.

B) Les unitats didàctiques :

BLOC 1. LA FORMACIÓ DE LA MONARQUIA HISPÀNICA I LA SEVA EXPANSIÓ MUNDIAL (1474-1700)

Tema 4 : Els Reis Catòlics i l'empresa americana.

Tema 5 : Auge i decadència de l'imperi espanyol (segles XVI – XVII).

BLOC 2. ESPANYA EN L'ÒRBITA FRANCESA: EL REFORMISME DELS PRIMERS BORBONS (1700-1788)

Tema 6 : L'Espanya del segle XVIII.

BLOC 3. LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM (1788-1833): LIBERALISME ENFRONT D'ABSOLUTISME

Tema 7 : La crisi de l'Antic Règim (1788 – 1833).

BLOC 4. LA CONFLICTIVA CONSTRUCCIÓ DE L'ESTAT LIBERAL (1833-1874)

Tema 8 : La construcció de l'Estat liberal (1833 – 1868).

Tema 9 : El Sexenni Democràtic (1868 – 1874).

BLOC 5. LA RESTAURACIÓ BORBÒNICA, LA CRISI DEL SISTEMA DE LA RESTAURACIÓ I LA CAIGUDA DE LA MONARQUIA (1874-1931)

Tema 12 : La Restauració Monàrquica (1875 -1898);

Tema 11 : La crisi del sistema de la Restauració (1898 – 1931).

BLOC 6. LA SEGONA REPÚBLICA. LA GUERRA CIVIL EN UN CONTEXT DE CRISI INTERNACIONAL (1931-1939)

Tema 15 : La Segona República espanyola (1931 – 1936);

Tema 16 : La Guerra Civil (1936 – 1939).

BLOC 7. LA DICTADURA FRANQUISTA (1939-1975)

Tema 17 : El franquisme : la construcció d'una dictadura (1939 – 1959);

Tema 16 : El franquisme : creixement econòmic i immobilisme polític (1959 – 1975).

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 76/140

BLOC 8. NORMALITZACIÓ DEMOCRÀTICA D'ESPANYA I INTEGRACIÓ A EUROPA (DES DEL 1975)

Tema 17 : Transició i Democràcia.

C) Els continguts procedimentals.

S'hauran de desenvolupar, durant tots els trimestres, una sèrie d'activitats sobre els ítems següents:

- Elaboració adequadament d'un text.
- Anàlisi i síntesi de textos històrics.
- Elaboració i interpretació de mapes històrics amb la tècnica adequada.
- Construcció de mapes conceptuals.
- Interpretació de diverses fonts.
- Treballs de recerca.
- Comentaris de text, mapes, notícies.

D) Els continguts actitudinals.

Hauran de desenvolupar el sentit de la democràcia a nivell abstracte i pràctic per ser millors i bons ciutadans.

METODOLOGIA

El coneixement històric i la seva construcció per part de l'alumne es realitzarà a partir de l'anàlisi de diverses fonts documentals i de l'explicació d'aquest fets.

Es pretén que aquest aprenentatge també sigui significatiu i interrelacionat (polític-militar, econòmics, socials, institucionals, culturals, etc...)

Paral·lelament treballar l'adquisició d'actituds: rigor crític, curiositat científica, solidaritat, defensa dels drets humans...

Entre les possibilitats per adquirir el coneixement històric destacar les estratègies de caràcter expositiu i l'adquisició dels hàbits d'organització.

Els mitjans més utilitzats seran: materials escrits, mitjans audiovisuals i informàtics.

Els comentaris de text seran una eina bàsica pel desenvolupament de les habilitats psicolingüístiques i la capacitat de interrelacionar.

DISTRIBUCIÓ ESPAI-TEMPS

Les diferents activitats d'ensenyament depenen de la programació feta pels professors de la matèria. La impartició de l'ensenyament es pot fer, entre altres llocs, a una aula normal, a aula matèria o amb visites a diferents exposicions o museus. Es preveuen tres sessions setmanals de cinquanta-cinc minuts cadascuna d'ells.

Tipologia d'agrupaments:

El tipus d'agrupaments dels alumnes depèn del perfil del tipus de qüestió a treballar i de l'activitat programada. Així, pot ser de tipus individual, en petits grups o en grups més nombrosos.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 77/140

ACTIVITATS D'AMPLIACIÓ I DE REFORÇ

Per als alumnes amb un interès especial per a l'assignatura es preveuen activitats d'aprofundiment i treballs voluntaris per aprofundir en un apartat especial del temari. Pels alumnes amb aquesta dèria està previst una puntuació extra. També es preveu realitzar molts comentaris de text com a activitats de reforç per assentar el mètode de treball històric, i aplicar aquesta tècnica a diverses mostres documentals agafades de diferents fonts històriques: biografies, articles de premsa, extractes de documents històrics, documentals, pel·lícules. També es podria proposar treballs de recerca d'història oral.

CRITERIS D'AVUACIÓ I ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

BLOC 1. LA FORMACIÓ DE LA MONARQUIA HISPÀNICA I LA SEVA EXPANSIÓ MUNDIAL (1474-1700)

1. Analitzar el regnat dels Reis Catòlics com una etapa de transició entre l'edat mitjana i l'edat moderna i identificar les pervivències medievals i els fets rellevants que obren el camí de la modernitat.

1.1. Defineix el concepte d'unió dinàstica aplicat a Castella i Aragó en temps dels Reis Catòlics i descriu les característiques del nou Estat.

1.2. Explica les causes i les conseqüències dels fets més rellevants de 1492.

1.3. Analitza les relacions dels Reis Catòlics amb Portugal i els objectius que perseguien.

2. Explicar l'evolució i l'expansió de la monarquia hispànica durant el segle XVI i diferenciar el regnat de Carles I del regnat de Felip II.

2.1. Compara l'imperi territorial de Carles I i el de Felip II i explica els diferents problemes que varen tenir.

2.2. Explica l'expansió colonial a Amèrica i al Pacífic durant el segle XVI.

2.3. Analitza la política respecte a Amèrica al segle XVI i les conseqüències que té per a Espanya, Europa i la població americana.

2.4 Representa una línia del temps des del 1474 fins al 1700 i hi situa els principals esdeveniments històrics.

3. Explicar les causes i les conseqüències de la decadència de la monarquia hispànica al segle XVII i relacionar els problemes interns, la política exterior i la crisi econòmica i demogràfica.

3.1. Descriu l'obra dels validos i els efectes que té en la crisi de la monarquia.

3.2. Explica els principals projectes de reforma del comte duc d'Olivares.

3.3. Analitza les causes de la Guerra dels Trenta Anys i les conseqüències que té per a la monarquia hispànica i per a Europa.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 78/140

3.4. Compara i comenta les rebel·lions de Catalunya i Portugal del 1640.

3.5. Explica els principals factors de la crisi demogràfica i econòmica del segle XVII i les conseqüències que se'n deriven.

4. Reconèixer les grans aportacions culturals i artístiques del segle d'or espanyol a partir d'informació d'interès extreta de fonts primàries i de fonts secundàries (biblioteques, Internet, etc.).

4.1. Cerca informació d'interès (a llibres o a Internet) i elabora una breu exposició sobre els següents pintors del segle d'or espanyol: El Greco, Ribera, Zurbarán, Velázquez i Murillo.

BLOC 2. ESPANYA EN L'ÒRBITA FRANCESA: EL REFORMISME DELS PRIMERS BORBONS (1700-1788)

1. Analitzar la Guerra de Successió espanyola com a contesa civil i europea i explicar les conseqüències que té per a la política exterior espanyola i el nou ordre internacional.

1.1. Explica les causes de la Guerra de Successió espanyola i la composició dels bàndols en conflicte.

1.2. Representa una línia del temps des del 1700 fins al 1788 i hi situa els principals esdeveniments històrics.

1.3. Detalla les característiques del nou ordre europeu sorgit de la Pau d'Utrecht i el paper que hi té Espanya.

2. Descriure les característiques del nou model d'estat i especificar l'abast de les reformes promogudes pels primers monarques de la dinastia borbònica.

2.1. Defineix què varen ser els decrets de Nova Planta i explica la importància que varen tenir en la configuració del nou Estat borbònic.

2.2. Elaborar un esquema comparatiu del model polític dels Àustries i el dels Borbons.

2.3. Explica les mesures que varen adoptar o varen projectar els primers Borbons per sanejar la hisenda reial.

2.4. Descriu les relacions Església-Estat i les causes de l'expulsió dels jesuïtes.

3. Comentar la situació inicial dels diferents sectors econòmics i detallar els objectius de la nova política econòmica i els canvis que va introduir.

3.1. Compara l'evolució demogràfica del segle XVIII amb la de la centúria anterior.

3.2. Desenvolupa els principals problemes de l'agricultura i les mesures impulsades per Carles III en aquest sector.

3.3. Explica la política industrial de la monarquia i les mesures adoptades respecte al comerç amb Amèrica.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 79/140

4. Explicar l'enlairament econòmic de Catalunya i comparar-lo amb l'evolució econòmica de la resta d'Espanya.

4.1. Especifica les causes de l'enlairament econòmic de Catalunya al segle XVIII.

5. Exposar els conceptes fonamentals del pensament il·lustrat i identificar-ne les vies de difusió.

5.1. Comenta les idees fonamentals de la Il·lustració i defineix el concepte de despotisme il·lustrat.

5.2. Raona la importància de les societats econòmiques d'amics del país i de la premsa periòdica en la difusió dels valors de la Il·lustració.

BLOC 3. LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM (1788-1833): LIBERALISME ENFRONT D'ABSOLUTISME

1. Analitzar les relacions entre Espanya i França des de la Revolució Francesa fins a la Guerra de la Independència i especificar en cada fase els principals esdeveniments i les repercussions que tenen per a Espanya.

1.1. Resumeix els canvis que experimenten les relacions entre Espanya i França des de la Revolució Francesa fins al començament de la Guerra de la Independència.

1.2. Descriu la Guerra de la Independència: causes, la composició dels bàndols en conflicte i el desenvolupament dels esdeveniments.

2. Comentar la tasca legisladora de les Corts de Cadis i relacionar-la amb l'ideari del liberalisme.

2.1. Compara les Corts de Cadis amb les corts dividides en estaments de l'Antic Règim.

2.2. Comenta les característiques essencials de la Constitució de 1812.

3. Descriure les fases del regnat de Ferran VII i explicar els principals fets de cada una d'aquestes fases.

3.1. Detalla les fases del conflicte entre liberals i absolutistes durant el regnat de Ferran VII.

3.2. Defineix el carlisme i resumeix l'origen que té i els suports de què disposava inicialment.

3.3 Representa una línia del temps des del 1788 fins al 1833 i hi situa els principals esdeveniments històrics.

3.4. Representa en un esquema les diferències, quant a sistema polític i estructura social, entre l'Antic Règim i el règim liberal burgès.

4. Explicar el procés d'independència de les colònies americanes i diferenciar-ne les causes i les fases, així com les repercussions econòmiques per a Espanya.

4.1. Explica les causes i el desenvolupament del procés d'independència de les colònies americanes.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 80/140

4.2. Especifica les repercussions econòmiques per a Espanya de la independència de les colònies americanes.

5. Relacionar les pintures i els gravats de Goya amb els esdeveniments d'aquest període i identificar-hi el reflex de la situació i els esdeveniments contemporanis.

5.1. Cerca informació d'interès sobre Goya (a llibres o a Internet) i elabora una breu exposició sobre la seva visió de la guerra.

BLOC 4. LA CONFLICTIVA CONSTRUCCIÓ DE L'ESTAT LIBERAL (1833-1874)

1. Descriure el fenomen del carlisme com a resistència absolutista davant la revolució liberal i analitzar-ne els components ideològics, les bases socials, l'evolució en el temps i les conseqüències.

1.1. Identifica l'àmbit geogràfic del carlisme i explica el seu ideari i els seus suports socials.

1.2. Especifica les causes i les conseqüències de les dues primeres guerres carlines.

1.3. Representa una línia del temps des del 1833 fins al 1874 i hi situa els principals esdeveniments històrics.

2. Analitzar la transició definitiva de l'Antic Règim al règim liberal burgès durant el regnat d'Isabel II, explicar el protagonisme dels militars i especificar els canvis polítics, econòmics i socials.

2.1. Descriu les característiques dels partits polítics que varen sorgir durant el regnat d'Isabel II.

2.2. Resumeix les etapes de l'evolució política del regnat d'Isabel II des de la seva minoria d'edat i explica el paper dels militars.

2.3. Explica les mesures de liberalització del mercat de la terra dutes a terme durant el regnat d'Isabel II.

2.4. Compara les desamortitzacions de Mendizábal i de Madoz i especifica els objectius de cada una.

2.5. Especifica les característiques de la nova societat de classes i la compara amb la societat dividida en estaments de l'Antic Règim.

3. Explicar el procés constitucional durant el regnat d'Isabel II i relacionar-lo amb els diferents corrents ideològics dins el liberalisme i la seva lluita pel poder.

3.1. Compara l'Estatut reial de 1834 i les constitucions de 1837 i 1845.

4. Explicar el Sexenni Democràtic com a període de recerca d'alternatives democràtiques a la monarquia isabelina i especificar els grans conflictes interns i externs que varen desestabilitzar el país.

4.1. Explica les etapes polítiques del Sexenni Democràtic.

4.2. Descriu les característiques essencials de la Constitució democràtica de 1869.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 81/140

4.3. Identifica els grans conflictes del Sexenni i explica les conseqüències polítiques que se'n deriven.

5. Descriure les condicions de vida de les classes treballadores i els inicis del moviment obrer a Espanya i relacionar-ho amb el desenvolupament del moviment obrer internacional.

5.1. Relaciona l'evolució del moviment obrer espanyol durant el Sexenni Democràtic amb la del moviment obrer internacional.

BLOC 5. LA RESTAURACIÓ BORBÒNICA: IMPLANTACIÓ I CONSOLIDACIÓ D'UN NOU SISTEMA POLÍTIC (1874-1902)

1. Explicar el sistema polític de la Restauració i distingir-ne la teoria del funcionament real.

1.1. Explica els elements fonamentals del sistema polític ideat per Cánovas.

1.2. Especifica les característiques essencials de la Constitució de 1876.

1.3. Descriu el funcionament real del sistema polític de la Restauració.

1.4. Representa una línia del temps des del 1874 fins al 1902 i hi situa els principals esdeveniments històrics.

2. Analitzar els moviments polítics i socials exclosos del sistema i especificar-ne l'evolució durant el període estudiat.

2.1. Resumeix l'origen i l'evolució del catalanisme, el nacionalisme basc i el regionalisme gallec.

2.2. Analitza els diferents corrents ideològics del moviment obrer i camperol espanyol, així com l'evolució que experimenten durant el darrer quart del segle XIX.

3. Descriure els principals èxits del regnat d'Alfons XII i la regència de Maria Cristina i inferir-ne les repercussions en la consolidació del nou sistema polític.

3.1. Compara el paper polític dels militars durant el regnat d'Alfons XII amb el paper que tenen en les etapes precedents del segle XIX.

3.2. Descriu l'origen, el desenvolupament i les repercussions de la tercera guerra carlina.

4. Explicar el desastre colonial i la crisi del 1898 i identificar-ne les causes i les conseqüències.

4.1. Explica la política espanyola respecte al problema de Cuba.

4.2. Assenyala els principals fets del desastre colonial del 1898 i les conseqüències territorials del Tractat de París.

4.3. Especifica les conseqüències per a Espanya de la crisi del 1898 en els àmbits econòmic, polític i ideològic.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 82/140

BLOC 6. LA CRISI DEL SISTEMA DE LA RESTAURACIÓ I LA CAIGUDA DE LA MONARQUIA (1902-1931)

1. Relacionar el regeneracionisme sorgit de la crisi del 1898 amb el revisionisme polític dels primers governs i especificar-ne les actuacions més importants.

1.1. Defineix en què va consistir el “revisionisme polític” inicial del regnat d’Alfons XIII i explica les principals mesures adoptades.

1.2. Representa una línia del temps des del 1902 fins al 1931 i hi situa els principals esdeveniments històrics.

1.3. Elabora un esquema amb els factors interns i externs de la fallida del sistema polític de la Restauració.

2. Analitzar les causes de la fallida del sistema polític de la Restauració i identificar els factors interns i els externs que hi varen intervenir.

2.1. Especifica l’evolució de les forces polítiques d’oposició al sistema: republicans i nacionalistes.

2.2. Explica les repercussions de la Primera Guerra Mundial i la Revolució Russa a Espanya.

2.3. Analitza les causes, els principals fets i les conseqüències de la intervenció d’Espanya al Marroc entre el 1904 i el 1927.

2.4. Analitza la crisi general del 1917: causes, manifestacions i conseqüències.

3. Explicar la dictadura de Primo de Rivera com a solució autoritària a la crisi del sistema i descriure’n les característiques, etapes i actuacions.

3.1. Especifica les causes del cop d’estat de Primo de Rivera i els suports de què va disposar inicialment.

3.2. Descriu l’evolució de la dictadura de Primo de Rivera, des del directori militar al directori civil i el seu final.

3.3. Explica les causes de la caiguda de la monarquia.

4. Explicar l’evolució econòmica i demogràfica durant el primer terç del segle XX i relacionar-la amb la situació heretada del segle XIX.

4.1. Analitza els efectes de la Primera Guerra Mundial sobre l’economia espanyola.

4.2. Descriu la política econòmica de la dictadura de Primo de Rivera.

4.3. Explica els factors de l’evolució demogràfica d’Espanya durant el primer terç del segle XX.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 83/140

BLOC 7. LA SEGONA REPÚBLICA. LA GUERRA CIVIL EN UN CONTEXT DE CRISI INTERNACIONAL (1931-1939)

1. Explicar la Segona República com a solució democràtica a l'enfonsament del sistema polític de la Restauració i emmarcar-la en el context internacional de crisi econòmica i conflictivitat social.

1.1. Explica les causes que varen menar a la proclamació de la Segona República i relaciona les dificultats a les quals va haver de fer front amb la crisi econòmica mundial dels anys 30.

1.2. Diferencia les forces que varen donar suport a la República al començament de les que s'hi varen oposar i descriu les seves raons i principals actuacions.

2. Diferenciar les diverses etapes de la República fins al començament de la Guerra Civil i especificar els principals fets i actuacions de cada etapa.

2.1. Resumeix les reformes impulsades durant el bienni reformista de la República.

2.2. Especifica les característiques essencials de la Constitució de 1931.

2.3. Analitza el projecte de reforma agrària: motius, desenvolupament i efectes.

2.4. Compara les actuacions del bienni radical-cedista amb les del bienni anterior.

2.5. Descriu les causes, el desenvolupament i les conseqüències de la revolució d'Astúries de 1934.

2.6. Explica les causes de la formació del Front Popular i les actuacions des del seu triomf electoral fins al començament de la guerra.

2.7. Representa una línia del temps des del 1931 fins al 1939 i hi situa els principals esdeveniments històrics.

3. Analitzar la Guerra Civil, identificar-ne les causes i les conseqüències i explicar la intervenció internacional i la successió dels esdeveniments a les dues zones.

3.1. Especifica els antecedents de la Guerra Civil.

3.2. Relaciona la Guerra Civil espanyola amb el context internacional.

3.3. Compara l'evolució política i la situació econòmica dels dos bàndols durant la guerra.

3.4. Especifica els costos humans i les conseqüències econòmiques i socials de la guerra.

3.5. Sintetitza en un esquema les grans fases de la guerra des del punt de vista militar.

4. Valorar la importància de l'edat d'argent de la cultura espanyola i exposar les aportacions de les generacions i figures més representatives.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 84/140

4.1. Cerca informació d'interès (a llibres o a Internet) i elabora una breu exposició sobre l'edat d'argent de la cultura espanyola.

BLOC 8. LA DICTADURA FRANQUISTA (1939-1975)

1. Analitzar les característiques del franquisme i com evoluciona en el temps, i especificar les transformacions polítiques, econòmiques i socials que es varen produir i relacionar-les amb la situació internacional canviant.

1.1. Elabora un esquema amb els grups ideològics i el suports socials del franquisme a l'etapa inicial.

1.2. Diferencia etapes en l'evolució d'Espanya durant el franquisme i resumeix els trets essencials de cada etapa.

1.3. Explica l'organització política de l'Estat franquista.

1.4. Explica les relacions exteriors, l'evolució política i la situació econòmica d'Espanya des del final de la Guerra Civil fins al 1959.

1.5. Explica les relacions exteriors, l'evolució política i les transformacions econòmiques i socials d'Espanya des del 1959 fins al 1973.

1.6. Especifica les causes de la crisi final del franquisme des del 1973.

1.7. Relaciona l'evolució política del règim amb els canvis que es produeixen en el context internacional.

1.8. Explica la política econòmica del franquisme en les diferents etapes i l'evolució econòmica del país

1.9. Descriu les transformacions que experimenta la societat espanyola durant els anys del franquisme, així com les causes d'aquestes transformacions.

1.10. Especifica els diferents grups d'oposició política al règim franquista i comenta com evolucionen en el temps.

1.11. Representa una línia del temps des del 1939 fins al 1975 i hi situa els principals esdeveniments històrics.

2. Descriure la diversitat cultural del període i distingir-ne les diferents manifestacions.

2.1. Cerca informació d'interès (a llibres o a Internet) i elabora una breu exposició sobre la cultura de l'exili durant el franquisme.

BLOC 9. NORMALITZACIÓ DEMOCRÀTICA D'ESPANYA I INTEGRACIÓ A EUROPA (DES DEL 1975)

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 85/140

1. Descriure les dificultats de la transició a la democràcia des del franquisme en un context de crisi econòmica i explicar les mesures que varen permetre la celebració de les primeres eleccions democràtiques.

1.1. Explica les alternatives polítiques que es proposaven després de la mort de Franco i qui les defensava.

1.2. Descriu el paper exercit pel rei durant la Transició.

1.3. Descriu les actuacions impulsades pel president del Govern Adolfo Suárez per a la reforma política del règim franquista: Llei per a la reforma política de 1976, Llei d'amnistia de 1977, etc.

1.4. Explica les causes i els objectius dels Pactes de la Moncloa.

1.5. Descriu com es varen establir les "preautonomies" de Catalunya i el País Basc.

2. Descriure el nou model d'estat democràtic establert en la Constitució de 1978 i especificar les actuacions prèvies encaminades a assolir l'acord social i polític més ampli.

2.1. Explica el procés d'elaboració i aprovació de la Constitució de 1978 i quines característiques essencials té.

3. Analitzar l'evolució econòmica, social i política d'Espanya des del primer govern constitucional de 1979 fins a l'aguda crisi econòmica iniciada el 2008 i assenyalar les amenaces més rellevants a què ha de fer front i els efectes de la plena integració a Europa.

3.1. Elabora un esquema amb les etapes polítiques des del 1979 fins a l'actualitat, segons el partit que té el poder, i assenyala els principals esdeveniments de cada etapa.

3.2. Comenta els fets més rellevants del procés d'integració a Europa i les conseqüències per a Espanya d'aquesta integració.

3.3. Analitza l'evolució econòmica i social d'Espanya des de la segona crisi del petroli del 1979 fins al començament de la crisi financera mundial del 2008.

3.4. Analitza l'impacte de l'amenaça terrorista sobre la normalització democràtica d'Espanya, descriu la gènesi i l'evolució de les diferents organitzacions terroristes que han actuat des de la Transició democràtica fins a l'actualitat (ETA, GRAPO, etc.) i reflexiona sobre altres temes que hi estan relacionats: la ciutadania amenaçada, els moviments associatius de víctimes, la mediació en conflictes, etc.

3.5. Representa una línia del temps des del 1975 fins a l'actualitat i hi situa els principals esdeveniments històrics.

4. Resumir el paper d'Espanya al món actual i especificar la seva posició dins la Unió Europea i les relacions que manté amb altres àmbits geopolítics.

4.1. Explica la posició i el paper de l'Espanya actual a la Unió Europea i al món.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 86/140

CRITERIS DE QUALIFICACIÓ

A l'hora de qualificar l'alumnat es tindrà en compte:

- l'assistència i activitats de classe
- proves objectives individuals
- activitats o exercicis realitzats a casa (individuals o en grup)
- treballs de recerca (individuals o en grup)
- interès per la matèria
- assistència voluntària o conferències relacionades amb la matèria

La nota final de cada avaluació serà el resultat de:

1.- Controls de conceptes i procediments: 90%

2.- Exercicis i feines dins l'aula i treball manat per fer fora de l'aula, treballs de recerca, exposicions orals, etc.: 10%

3.- Actitud, comportament, participació, assistència se pressuposa en un ensenyament de caire postobligatori, on l'alumnat ha de demostrar un mínim de responsabilitat i de bon comportament dins l'aula. Conseqüentment...

*** Una mala actitud comportarà la resta de fins a 2 punts de la nota global. Aquesta vendrà definida per la intervenció de tot l'equip docent o de la cap d'estudis.**

Les dates d'entrega de treballs i la realització de proves seran decidides pels alumnes democràticament. Seran **inamovibles** excepte en casos excepcionals.

No es repetiran les proves. En casos de forces majors (malalties), s'afegirà el contingut a la propera prova.

Les tres avaluacions han de ser aptes o suficients per separat; es poden recuperar de forma independent al mes de maig. A final de curs es farà la mitjana de les tres avaluacions, com a part del procés de l'avaluació ordinària de juny.

TEMPORALITZACIÓ

- Primera Avaluació : Unitats Didàctiques 1, 2, 3, 4.
- Segona Avaluació : Unitats Didàctiques 5, 6, 7.
- Tercera Avaluació : Unitats Didàctiques 8, 9.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 87/140

MATERIALS I RECURSOS DIDÀCTICS

Quant al material, el manual emprat serà el llibre d'Història d'Espanya de l'Editorial Vicens Vives per a Batxillerat, en la seva versió Aula 3D. Barcelona, 2016. ISBN: 978-84-682-3210-2.

Lògicament l'assignatura anirà acompanyada de l'ús d'altres materials i recursos didàctics, com són dossiers extrets de resums d'altres llibres de text o històrics, material audiovisual divers: vídeos de documentals, pel·lícules, reconstruccions històriques, a part de fer ús dels recursos existents als arxius i a les biblioteques de Maó i d'altres pobles.

També s'aprofitarien els cicles de conferències que realitza l'IME, l'Ateneu de Maó, entre d'altres.

Com a material per treballar a classe també s'utilitzaran texts per comentar, esquemes, mapes muts, etc. També es podrien proposar treballs de recerca d'història oral, entre d'altres opcions...

PROCEDIMENTS DE SUPORT I DE RECUPERACIÓ

Per a tots els alumnes que tenen dificultats en seguir normalment l'assignatura –alumnes amb un nivell curricular no massa consolidat, alumnes que provenen de cursos de diversificació curricular, o alumnes amb poca base o amb una certa mancança d'hàbits d'estudi i de treball, es troben previstes mesures de suport, sempre que l'equip d'Orientació, una volta cobertes les necessitats dels alumnes de l'ESO, disposin encara de professorat i d'hores disponibles per realitzar aquests suports.

ATENCIÓ A LA DIVERSITAT I CRITERIS PER A L'ELABORACIÓ D'ADAPTACIONS DEL CURRÍCULUM (ACI)

L'atenció a la diversitat no és prescriptiva al Batxillerat, tot i que aquest curs tenim a l'abast l'ajuda de l'orientador de Batxillerat en José Mª Zardoya.

No es faran adaptacions curriculars però s'atindran les dificultats d'aprenentatge de l'alumnat d'acord amb el Departament d'Orientació.

RECUPERACIÓ

Quant a la recuperació de l'assignatura, es tenen previstos exàmens de recuperació per trimestres o avaluacions, on els alumnes es tornen examinar dels continguts del trimestre que no han superat. Aquesta recuperació es farà al mes de juny, a la darrera tanda de les proves conjuntes. A final de curs es farà la mitjana de les tres avaluacions.

En cas de que no s'hagi superat alguna avaluació programada, durant el mes de maig es realitzarà una prova on l'alumne/a recuperarà els continguts no assolits mitjançant l'examen de les avaluacions suspeses.

En cas que l'alumne estigui insuficient de més d'una avaluació la prova serà única i referida a tot el que està pendent.

En cas de no superar la matèria a la convocatòria de juny, l'alumne haurà de presentar-se a la convocatòria de setembre, on realitzarà un examen final de tots els continguts impartits al llarg del curs.

Els alumnes que cursen 2n de batxillerat i que tenen **pendent** la matèria de 1r d' Història del Món Contemporani podran recuperar-la realitzant dos exercicis:

El primer de les unitats didàctiques de la 1 a la 5 a principi del primer trimestre.

El segon de les unitats didàctiques de la 6 a la 10 a principi del tercer trimestre.

La puntuació final serà la mitjana dels dos exercicis.

Els exercicis esmentats es faran a hores de classe de la matèria.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 88/140

ESTRATÈGIES I PROCEDIMENTS D'AVALUACIÓ DEL PROCÉS D'ENSENYAMENT-APRENTATGE

L'avaluació és el procés sistemàtic de recollida i anàlisi d'informació de forma fiable i vàlida per emetre un judici de mèrit o de valor.

L'avaluació formativa és una fase clau en el procés d'ensenyament-aprenentatge, ja que ens permet conèixer si l'estratègia didàctica triada ha estat la més adequada i s'han assolit els objectius proposats. També s'ha d'aplicar l'avaluació sumatòria o procés encaminat a comprovar l'eficàcia del progrés. Els alumnes tenen dret a ser avaluats mitjançant criteris objectius, així com a conèixer els resultats del seu aprenentatge, de manera que els criteris d'avaluació han d'estar inclosos en la programació didàctica del departament, i els alumnes n'han d'estar informats.

Els referents per comprovar el grau d'adquisició de les competències clau i d'assoliment dels objectius de l'etapa en l'avaluació són els criteris d'avaluació i els estàndards d'aprenentatge avaluables. Els professors han de decidir si els alumnes han assolit els objectius i han aconseguit l'adequat grau d'adquisició de les competències, els criteris d'avaluació i els estàndards d'aprenentatge corresponents. L'avaluació de l'aprenentatge dels alumnes ha de ser contínua, segons la normativa establerta, sempre tenint en compte l'assistència regular a classe i la participació en les diferents activitats proposades pels professors de la matèria.

S'ha d'avaluar la capacitat dels alumnes per comprendre el coneixement dels fets, explicar les transformacions econòmiques i socials i apreciar les relacions entre ells, emprar fonts històriques, utilitzar un vocabulari adequat, expressar les idees correctament i establir relacions entre diferents factors. Igualment, en l'avaluació s'ha de parar atenció al domini de la seqüència cronològica i de la dimensió temporal dels fenòmens socials. Els professors han d'avaluar tant els aprenentatges dels alumnes com els processos d'ensenyament i la seva pròpia pràctica docent. Per dur a terme l'avaluació s'han d'establir indicadors d'assoliment en les programacions didàctiques. Per obtenir en cada moment una informació vàlida i fiable de l'avaluació és convenient que els professors utilitzin els mètodes i els instruments més adequats; entre altres, poden ser útils l'observació directa, els registres, la revisió del quadern d'aula, la valoració de treballs, de proves escrites o orals, etc.

A més de recollir informació sobre els processos i dificultats dels alumnes, la finalitat de l'avaluació és valorar tots els aspectes relacionats amb el procés d'aprenentatge; així, s'ha d'avaluar, entre altres aspectes, l'actuació dels professors, les activitats dutes a terme, la seqüenciació, la programació, el material emprat, etc.

PARTICIPACIÓ EN PROJECTES DEL CENTRE, ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES, EXTRAESCOLARS I SORTIDES ESCOLARS

Degut al caràcter finalista d'aquest curs cap a una prova de revàlida, s'animarà l'alumnat a participar en qualcuna de les activitats que programi l'Institut o altre Departament, o bé sigui organitzada per qualche altra institució i que tenguin a veure amb els continguts implicats en la dita prova de la nostra matèria.

CONTRIBUCIÓ DE LA MATÈRIA A L'ADQUISICIÓ DE LES COMPETÈNCIES CLAU

Comunicació lingüística

- Adquisició i ús adequat del llenguatge històric, imprescindible per descriure fets i processos històrics.
- Comprensió de textos i d'informació, diferenciant les idees principals de les secundàries.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 89/140

— Elaboració d'exposicions orals i escrites coherents, amb un ús de la sintaxi i el lèxic correctes, per dur a terme comentaris de documents de diferent format (textos, imatges, mapes, gràfics...) referents a un fet històric.

— Disposició per al diàleg crític i constructiu, com a eina per a la convivència i la interacció amb els companys.

Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia

— Utilització d'eines matemàtiques (magnituds, percentatges, taxes) per analitzar i descriure una època de la història.

— Utilització del mètode científic en l'elaboració de tasques en què facin observacions, estableixin hipòtesis i obtenguin conclusions, amb l'objecte de prendre decisions.

— Associació de l'aparició de noves tecnologies i avenços científics amb la millora de les condicions de vida al llarg de la història.

Competència digital

— Utilització del llenguatge específic en l'ús d'aplicacions informàtiques.

— Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per cercar, obtenir i processar la informació, de manera crítica, és a dir, acarar-la, avaluar-ne la fiabilitat i adequació, i transformar-la en coneixement.

— Creació de continguts a través del mitjà informàtic en diferents formats (text, àudio, vídeo, imatges), utilitzant els programes/aplicacions que millor s'adaptin a la realització de tasques.

— Utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació per a la interacció professor-alumne (Moodle, aula virtual, blogs...).

— Respecte pels principis ètics en l'ús de les fonts informàtiques i reconeixement dels riscos associats a l'ús de recursos en línia i l'addicció a determinats aspectes de la tecnologia digital.

— Valoració de la selecció d'informació de manera crítica, considerant la fiabilitat de les fonts de les quals procedeix.

— Motivació per l'aprenentatge i la millora en l'ús de les tecnologies.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 90/140

Aprendre a aprendre

— Reconeixement dels processos per a l'aprenentatge partint del que sap i organització del seu propi aprenentatge a través de la gestió del temps i de la informació d'una manera eficaç.

— Obtenció d'estratègies de planificació per resoldre una tasca, supervisar el propi treball i avaluar els resultats obtinguts.

— Assoliment del fet que l'alumne se senti protagonista del procés i el resultat de l'aprenentatge, a través de la motivació i la curiositat per aprendre.

— Curiositat per aprendre basant-se en experiències vitals i prèvies per utilitzar i aplicar nous coneixements.

Competències socials i cíviques

— Comprensió dels diferents codis de conducta de les societats a través de l'estudi de la història d'Espanya.

— Identificació de conceptes ètics (*igualtat, no-discriminació, democràcia, drets humans, justícia...*) en les diferents èpoques i societats al llarg de la història espanyola.

— Realització de debats de contingut històric, en què es respectin les diferències i se superin els prejudicis, per manifestar solidaritat i participar en la presa de decisions de forma democràtica.

Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor

— Realització de projectes, mostrant creativitat i imaginació a l'hora de planificar-los, analitzar-los, organitzar-los i gestionar-los.

— Utilització de debats sobre temes d'història per saber comunicar-se, presentar i negociar de manera argumentada.

— Adquisició d'un pensament crític i del sentit de responsabilitat.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 91/140

Consciència i expressions culturals

— Coneixement del patrimoni històric i artístic i reconeixement dels diferents estils i gèneres artístics, tant històrics com actuals.

— Aplicació de diferents habilitats de pensament amb sensibilitat i sentit estètic per comprendre, valorar, emocionar-se i gaudir de les obres artístiques i les manifestacions culturals.

— Respecte per la diversitat cultural, el diàleg entre cultures i societats.

— Interès, estima, respecte, gaudi i valoració crítica de les obres artístiques i culturals.

— Potenciació de la iniciativa, la creativitat i la imaginació mitjançant la realització de tasques que suposin una recreació, innovació i transformació.

HISTÒRIA DE L'ART (LOMQUE)

OBJECTIUS ESPECÍFICS DE LA MATÈRIA

L'ensenyament de la història de l'art al segon curs del batxillerat té els objectius següents:

1. Comprendre i valorar les diferències en la concepció de l'art i l'evolució de les funcions socials que ha exercit al llarg de la història.
2. Entendre les obres d'art com a exponents de la creativitat humana, susceptibles de ser gaudides per si mateixes i de ser valorades com a testimoni d'una època i de la cultura d'aquesta època.
3. Utilitzar mètodes d'anàlisi per estudiar l'obra d'art que permetin conèixer-la, comprendre el llenguatge artístic de les diferents arts visuals i adquirir una terminologia específica i que, a la vegada, ajudin a desenvolupar la sensibilitat i la creativitat.
4. Elaborar comentaris d'obres d'art ordenats, ben estructurats i prou documentats.
5. Reconèixer i caracteritzar les manifestacions artístiques més destacades dels principals estils i artistes de l'art occidental, situar-les en el temps i en l'espai i valorar-ne la influència o la pervivència en etapes posteriors.
6. Conèixer, gaudir i valorar el patrimoni artístic, contribuir de forma activa a conservar-lo com a font de riquesa i com a llegat que s'ha de transmetre a les generacions futures i rebutjar els comportaments que el puguin malmetre.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 92/140

7. Contribuir a la formació del gust personal, la capacitat de gaudi estètic i el sentit crític i aprendre a expressar sentiments i idees pròpies davant la contemplació de les creacions artístiques, a respectar la diversitat de percepcions de l'obra d'art i a superar estereotips i prejudicis.

8. Analitzar autors, obres i temes d'estils particularment rellevants en la producció artística de la història de les Illes Balears.

9. Obtenir informació de fonts diverses sobre aspectes significatius de la història de l'art a fi de comprendre la varietat de manifestacions al llarg del temps.

10. Prendre consciència de la significació especial que té el patrimoni històric i artístic com a manifestació de la memòria col·lectiva i expressió de la pròpia i genuïna identitat de les illes Balears.

Estructura del currículum

L'assignatura d'història de l'art es divideix en quatre blocs temàtics ordenats cronològicament:

SEQÜENCIACIÓ DELS CONTINGUTS

Conceptes

I. HISTÒRIA DE L'ART, CONCEPTES I METODOLOGIA

1. Concepte i funció de l'art. L'art i l'artista al llarg de la història.

- La classificació de les arts. El concepte d'estil i la seva periodització. Vehicles, tècniques, materials i tipologies artístiques.
- Elements de comentari de les obres d'art.
- El patrimoni artístic: la seva protecció i conservació. Els museus. La restauració de l'obra d'art. Els itineraris historicoartístics.

II. ART ANTIC

2. L'art clàssic: arquitectura, urbanisme i arts plàstiques a Grècia.

3. L'art clàssic: arquitectura, urbanisme i arts plàstiques a Roma.

III. ART MEDIEVAL

4. El procés de transformació des de les tradicions clàssiques fins al món medieval: l'art paleocristià, l'art bizantí i l'art preromànic.

5. L'art islàmic i L'art mudèjar.

6. L'art preromànic

7. El romànic: Arquitectura i pintura.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 93/140

8. L'art gòtic: arquitectura i arts plàstiques.

III. ART MODERN

9. El Renaixement a Itàlia: arquitectura, escultura i pintura. El Renaixement a Espanya: pintura El Greco.

10. El Barroc i Rococó: arquitectura, urbanisme i arts plàstiques. El segle d'or de la pintura espanyola.

IV. L'art contemporani

11. Neoclassicisme i Romanticisme. Goya. Romanticisme Alemany.

12. Del Realisme al Modernisme.. Urbanisme, arquitectura, escultura. Tendències «ismes». Postimpressionisme i el Modernisme a Espanya.

13. Les primeres Avantguardes: Fauvisme, Expressionisme, Cubisme, Futurisme, Dadaisme, Art abstracte, Surrealisme, L'escola de Paris. Noucentisme Català. Mestres d'Avantguarda: Picasso, Dalí, Miró.

Avantguardisme a Hispanoamèrica i als Estats Units.

14. Segones Avantguardes i últimes tendències. El funcionalisme a l'arquitectura de l'autor.

Informalisme, expressionisme abstracte, Pop art, Nou realisme francès, Abstracció postpictòrica i minimal art, Art d'acció i art conceptual, Art cinètic o op art, Art povera, Hiperrealisme i fotorealisme.

Tendències Postmodernes i tendències a partir del principi del segle XXI.

ELS MÈTODES PEDAGÒGICS: ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Mètodes i propostes pedagògiques

Hi ha moltes formes de transmetre els coneixements —des de les típiques classes magistrals, en què el docent és el centre de l'activitat a l'aula i els alumnes són uns simples receptors de coneixements, a la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació— per aconseguir els objectius proposats en la programació didàctica elaborada pels professors, tenint en compte tant els objectius de l'assignatura com els de l'etapa.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 94/140

Actualment, es considera que, en el procés d'ensenyament-aprenentatge, els alumnes han de ser alguna cosa més que uns simples espectadors o receptors de sabers i que s'han d'implicar en la construcció del seu propi coneixement mitjançant l'ús d'una metodologia activa i participativa, amb la qual es pretén aconseguir un aprenentatge significatiu. D'aquesta forma, els alumnes es converteixen en els protagonistes del seu propi aprenentatge, alhora que construeixen el seu coneixement i atribueixen sentit i significat als continguts de l'ensenyament.

La metodologia ha de permetre als alumnes un aprenentatge significatiu en relació amb els diferents elements del currículum. Les activitats educatives triades han d'afavorir la capacitat dels alumnes d'aprendre per ells mateixos, de treballar en equip i d'aplicar els mètodes de recerca apropiats. Al mateix temps, els alumnes han d'adquirir formació, maduresa intel·lectual i humana, i coneixements i destreses que els han de permetre progressar en el seu desenvolupament personal i social i incorporar-se a la vida activa i a l'educació superior.

S'ha de proporcionar als alumnes l'oportunitat de millorar la seva capacitat d'utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació, tant pel que fa a les aplicacions més generals com a les més específiques i directament relacionades amb l'assignatura d'història de l'art. Al mateix temps, s'han de dur a terme, també, activitats que estimulin l'interès, l'hàbit de la lectura i la capacitat d'expressar-se en públic.

Així mateix, és important que els alumnes desenvolupin la comprensió raonada i l'anàlisi crítica dels conceptes humanístics i estètics que els han de permetre interpretar les imatges i les teories artístiques amb plaer, rigor i sensibilitat.

Tot això requereix, lògicament, que els alumnes puguin analitzar, raonar, investigar, valorar, exposar i aplicar els procediments associats a l'estudi d'aquesta matèria, a més d'emetre opinions sobre aquests procediments.

DISTRIBUCIÓ ESPAI-TEMPS

Les diferents activitats d'ensenyament es poden dur a terme en una aula normal, en una aula matèria o amb visites a diferents exposicions o museus, depenent de l'objectiu que es vulgui assolir o de l'activitat que es vulgui desenvolupar. Es faran quatre sessions setmanals de cinquanta-cinc minuts cadascuna d'elles.

ACTIVITATS D'AMPLIACIÓ I DE REFORÇ

Per als alumnes amb un interès especial per a l'assignatura es preveuen activitats d'aprofundiment i treballs voluntaris per aprofundir en un apartat especial del temari. També es preveu realitzar molts comentaris de text com a activitats de reforç per assentar el mètode de comentari d'una obra d'art, i aplicar aquesta tècnica a diverses mostres documentals agafades de diferents fonts històriques: Quadres, exposicions, biografies, articles de premsa, documentals, pel·lícules. Els alumnes que tinguin aquest especial interès en la nota final es tindrà en compte.

Tipologia d'agrupaments

El perfil de l'activitat planificada pels professors determina la forma de fer feina dels alumnes, que pot ser de tipus individual, en petits grups, en grups més nombrosos, de forma col·laborativa o amb treballs d'innovació.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 95/140

Tractament disciplinari

D'acord amb les finalitats, els objectius i els estàndards d'aprenentatge avaluables, l'assignatura d'història de l'art ha de contribuir fonamentalment a sensibilitzar els alumnes en l'anàlisi, el coneixement i l'estudi crític i raonat de les obres d'art.

Per aconseguir els objectius de la programació i assolir les competències establertes en la normativa, és necessari que els alumnes coneguin els aspectes estilístics, formals o tècnics que caracteritzen les obres d'art, però també que aprofundeixin en aquest coneixement incloent una perspectiva humanística en l'anàlisi d'aquestes obres.

Tot el que s'ha exposat anteriorment implica que s'ha d'estudiar, també, el context històric, ja que qualsevol moment i lloc dona sentit a qualsevol aspecte de l'esdevenidor humà i el condiciona, en aquest cas el significat del procés de la creació artística en tots els camps, per la qual cosa la relació amb la història i la geografia és bàsica. Però l'estudi de la història de l'art també ha de facilitar que els alumnes adquireixin una sèrie de coneixements, actituds i valors, que s'han de treballar de forma transversal. Així mateix, cal destacar les coincidències d'alguns continguts de la història de l'art amb l'assignatura de dibuix artístic II (proporcions en l'art) o amb l'assignatura específica de tècniques d'expressió gràficoplàstica (tècniques pictòriques, de gravat i d'estampació).

Entre les diferents activitats proposades, els treballs de recerca solen obligar els alumnes a emprar diferents fonts documentals i diversos recursos bibliogràfics, audiovisuals i informàtics de forma interdisciplinària amb altres matèries. D'aquesta manera, s'aconsegueix que valorin positivament el patrimoni històricoartístic, especialment el més proper.

CONTINGUTS, CRITERIS D'AVUACIÓ I ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

BLOC 1. ARRELS DE L'ART EUROPEU: EL LLEGAT DE L'ART CLÀSSIC

Continguts

Grècia, creadora del llenguatge clàssic. Principals manifestacions.

La visió del classicisme a Roma.

L'art a la Hispània romana.

L'art romà a les Illes Balears.

Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluables

1. Reconèixer i explicar les concepcions estètiques i les característiques essencials de l'art grec i de l'art romà i relacionar-les amb els respectius contextos històrics i culturals.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 96/140

1.1. *Explica les característiques essencials de l'art grec i com evoluciona en el temps a partir de fonts històriques o historiogràfiques.*

1.2. *Defineix el concepte d'ordre arquitectònic i compara els tres ordres de l'arquitectura grega.*

1.3. *Describeix els diferents tipus de temple grec, amb referència a les característiques arquitectòniques i la decoració escultòrica.*

1.4. *Describeix les característiques del teatre grec i la funció de cada una de les parts que el compon.*

1.5. *Explica l'evolució de la figura humana masculina a l'escultura grega a partir del Curos d'Anàvissos, el Dorífor (Policlet) i l'Apoxiòmenos (Lisip).*

1.6. *Explica les característiques essencials de l'art romà i com evoluciona en el temps a partir de fonts històriques o historiogràfiques.*

1.7. *Especifica les aportacions de l'arquitectura romana en relació amb la grega.*

1.8. *Describeix les característiques i les funcions dels principals tipus d'edifici romans.*

1.9. *Compara el temple i el teatre romans amb els respectius exemples grecs.*

1.10. *Explica els trets principals de la ciutat romana a partir de fonts històriques o historiogràfiques.*

1.11. *Especifica les innovacions de l'escultura romana en relació amb la grega.*

1.12. *Describeix les característiques generals dels mosaics i la pintura a Roma a partir d'una font històrica o historiogràfica.*

2. *Explicar la funció social de l'art grec i de l'art romà i especificar el paper exercit per clients i artistes i les relacions entre aquests.*

2.1. *Especifica quins eren els principals clients de l'art grec i explica la consideració social de l'art i dels artistes.*

2.2. *Especifica qui era el principal client de l'art romà i explica la consideració social de l'art i dels artistes.*

3. *Analitzar, comentar i classificar obres significatives de l'art grec i de l'art romà aplicant un mètode que inclogui diferents enfocaments (tècnic, formal, semàntic, cultural, sociològic i històric).*

3.1. *Identifica, analitza i comenta les següents obres arquitectòniques gregues: el Partenó, la tribuna de les cariàtides de l'Erectèon, el temple d'Atena Nike, el teatre d'Epidaure.*

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 97/140

3.2. *Identifica, analitza i comenta les següents escultures gregues: el Curo d'Anàvissos, l'Auriga de Delfos, el Discòbol (Miró), el Dorífor (Policlet), una mètopa del Partenó (Fídies), Hermes amb Dionís infant (Praxíteles), l'Apoxiòmenos (Lisip), la Victòria de Samotràcia, la Venus de Milo, el fris de l'altar de Zeus a Pèrgam (detall d'Atena i Gea).*

3.3. *Identifica, analitza i comenta les següents obres arquitectòniques romanes: la Maison Carrée de Nimes, el Panteó de Roma, el teatre de Mèrida, el Colosseu de Roma, la basílica de Maxenci i de Constantí a Roma, el pont d'Alcàntara, l'aqüeducte de Segòvia, l'arc de Tit i la columna de Trajà a Roma.*

3.4. *Identifica, analitza i comenta les següents escultures romanes: l'August de Prima Porta, l'estàtua eqüestre de Marc Aureli, el relleu de l'arc de Tit (detall dels soldats amb el canelobre i altres objectes del temple de Jerusalem), el relleu de la columna de Trajà.*

4. Elaborar i exposar, individualment o en grup, treballs de recerca utilitzant tant mitjans tradicionals com les tecnologies de la informació i la comunicació.

4.1. *Elabora un treball de recerca sobre Fídies.*

4.2. *Elabora un treball de recerca sobre el debat referent a l'autoria grega o romana del grup escultòric de Laocoont i els seus fills.*

5. Respectar les obres artístiques de l'antiguitat grecoromana i valorar-ne la qualitat en relació amb l'època en què es varen crear i la importància com a patrimoni escàs i insubstituïble que cal conservar.

5.1. *Confecciona un catàleg, amb breus comentaris, de les obres més rellevants d'art antic que es conserven a la pròpia comunitat autònoma.*

6. Utilitzar la terminologia específica de l'art en les exposicions orals i escrites i denominar amb precisió els principals elements i tècniques.

El criteri d'avaluació núm. 6 és aplicable a tots els estàndards d'aprenentatge.

BLOC 2. NAIXEMENT DE LA TRADICIÓ ARTÍSTICA OCCIDENTAL: L'ART MEDIEVAL

Continguts

L'aportació cristiana a l'arquitectura i la iconografia.

Configuració i desenvolupament de l'art romànic. Esglésies i monestirs. La iconografia romànica.

L'aportació del gòtic, expressió d'una cultura urbana. La catedral i l'arquitectura civil. Modalitats

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 98/140

escultòriques. La pintura italiana i flamenca, origen de la pintura moderna.

El peculiar desenvolupament artístic de la península Ibèrica. Art hispanomusulmà. El romànic al Camí de Sant Jaume. El gòtic i la llarga durada d'aquest estil.

L'art gòtic de les Illes Balears.

criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Reconèixer i explicar les concepcions estètiques i les característiques essencials de l'art medieval i relacionar cada un dels estils d'aquest període amb els respectius contextos històrics i culturals.

1.1. Explica les característiques essencials de l'art paleocristià i com evoluciona en el temps a partir de fonts històriques o historiogràfiques.

1.2. Descriu l'origen, les característiques i la funció de la basílica paleocristiana.

1.3. Descriu les característiques i la funció dels baptisteris, els mausoleus i els martyriums paleocristians i de cada una de les parts que els conformen.

1.4. Explica l'evolució de la pintura i el mosaic a l'art paleocristià, amb especial referència a la iconografia.

1.5. Explica les característiques essencials de l'art bizantí a partir de fonts històriques o historiogràfiques.

1.6. Explica l'arquitectura bizantina a través de l'església de Santa Sofia de Constantinoble.

1.7. Descriu les característiques del mosaic bizantí i dels temes iconogràfics del Pantocràtor, la Mare de Déu i la deisi, així com la influència que exerceixen en l'art occidental.

1.8. Defineix el concepte d'art preromànic i especifica les manifestacions d'aquest estil a Espanya.

1.9. Identifica les obres següents i les classifica raonadament segons l'estil: San Pedro de la Nave (Zamora), Santa María del Naranco (Oviedo) i San Miguel de la Escalada (Lleó).

1.10. Descriu les característiques generals de l'art romànic a partir de fonts històriques o historiogràfiques.

1.11. Descriu les característiques i la funció de les esglésies i els monestirs en l'art romànic.

1.12. Explica les característiques de l'escultura i la pintura romàniques, amb especial referència a la iconografia.

1.13. Descriu les característiques generals de l'art gòtic a partir de fonts històriques o historio-

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 99/140

gràfiques.

1.14. *Describeix les característiques i l'evolució de l'arquitectura gòtica i especifica els canvis que introdueix respecte de la romànica.*

1.15. *Explica les característiques i l'evolució de l'arquitectura gòtica a Espanya.*

1.16. *Describeix les característiques i l'evolució de l'escultura gòtica i especifica les diferències tipològiques, formals i iconogràfiques que presenta respecte de l'escultura romànica.*

1.17. *Reconeix i explica les innovacions de la pintura de Giotto i del Trecento italià respecte de la pintura romànica i bizantina.*

1.18. *Explica les innovacions de la pintura flamenca del segle XV i esmenta algunes obres dels principals representants d'aquest estil.*

1.19. *Explica les característiques generals de l'art islàmic a partir de fonts històriques o historiogràfiques.*

1.20. *Describeix els trets essencials de la mesquita i el palau islàmics.*

1.21. *Explica l'evolució de l'art hispanomusulmà.*

1.22. *Explica les característiques de l'art mudèjar i especifica, amb exemples d'obres concretes, les diferències entre el mudèjar popular i el cortesà.*

2. *Explicar la funció social de l'art medieval i especificar el paper exercit per clients i artistes i les relacions entre aquests.*

2.1. *Especificar les relacions entre els artistes i els clients de l'art romànic.*

2.2. *Especificar les relacions entre els artistes i els clients de l'art gòtic i com varien aquestes relacions respecte del romànic.*

3. *Analitzar, comentar i classificar obres significatives de l'art medieval aplicant un mètode que inclogui diferents enfocaments (tècnic, formal, semàntic, cultural, sociològic i històric).*

3.1. *Identifica, analitza i comenta el mosaic del festeig de l'emperadriu Teodora a San Vitale de Ravenna.*

3.2. *Identifica, analitza i comenta les obres arquitectòniques romàniques següents: Sant Vicenç de Cardona, San Martín de Frómista, la catedral de Santiago de Compostel·la.*

3.3. *Identifica, analitza i comenta les escultures romàniques següents: el dubte de sant Tomàs en un angle del claustre de Santo Domingo de Silos (Burgos), el judici final al timpà de Santa Fe de Concas (França), el sant sopar del capitell historiat del claustre de San Juan de la Peña (Osca), el pòrtic de la Glòria de la catedral de Santiago de Compostel·la.*

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 100/140

3.4. *Identifica, analitza i comenta les pintures murals romàniques següents: la volta de l'anunciació als pastors al panteó reial de San Isidoro de Lleó; l'absis de Sant Climent de Taüll (Lleida).*

3.5. *Identifica, analitza i comenta les següents obres arquitectòniques gòtiques: la façana occidental de la catedral de Reims, l'interior de la planta superior de la Sainte Chapelle de París, la façana occidental i l'interior de la catedral de Lleó, l'interior de la catedral de Barcelona, l'interior de l'església de San Juan de los Reyes, a Toledo.*

3.6. *Identifica, analitza i comenta les escultures gòtiques següents: el grup de l'anunciació i la visitació de la catedral de Reims, el timpà de la portada del Sarmental de la catedral de Burgos, el retaule de Gil de Siloé a la cartoixa de Miraflores (Burgos).*

3.7. *Identifica, analitza i comenta les pintures gòtiques següents: escena de la fugida a Egipte de Giotto, a la capella Scrovegni, de Pàdua; El matrimoni Arnolfini, de Jan van Eyck; El davallament de la creu, de Rogier van der Weyden; El jardí de les delícies, del Bosch.*

3.8. *Identifica, analitza i comenta les obres hispanomusulmanes següents: la mesquita de Còrdova; el palau de l'Aljaferia de Saragossa; la Giralda de Sevilla; l'Alhambra de Granada.*

4. Elaborar i exposar, individualment o en grup, treballs de recerca utilitzant tant mitjans tradicionals com les tecnologies de la informació i la comunicació.

4.1. *Elabora un treball de recerca sobre el tractament iconogràfic i el significat de la visió apocalíptica de Crist i el judici final en l'art medieval.*

5. Respectar les obres de l'art medieval i valorar-ne la qualitat en relació amb l'època en què es varen crear i la importància com a patrimoni que cal conservar.

5.1. *Explica la importància de l'art romànic al Camí de Sant Jaume.*

5.2. *Confecciona un catàleg, amb breus comentaris, de les obres més rellevants d'art medieval que es conserven a les Illes Balears.*

6. Utilitzar la terminologia específica de l'art en les exposicions orals i escrites i denominar amb precisió els principals elements i tècniques.

El criteri d'avaluació núm. 6 és aplicable a tots els estàndards d'aprenentatge.

BLOC 3. DESENVOLUPAMENT I EVOLUCIÓ DE L'ART EUROPEU AL MÓN CONTEMPORANI

Continguts

El Renaixement. Mecenes i artistes. Origen i desenvolupament del nou llenguatge en arquitec-

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 101/140

tura, escultura i pintura. Aportacions dels grans artistes del Renaixement italià.

La recepció de l'estètica renaixentista a la península Ibèrica i a les Illes Balears.

Unitat i diversitat del barroc. El llenguatge artístic al servei del poder civil i de l'eclesiàstic. L'urbanisme barroc. Esglésies i palaus. Principals tendències.

El barroc hispànic i el balear. Urbanisme i arquitectura. Imatgeria barroca. L'aportació de la pintura espanyola: les grans figures del segle d'or.

El segle XVIII. La pervivència del barroc. El refinament rococó. Neoclassicisme i Romanticisme.

criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Reconèixer i explicar les concepcions estètiques i les característiques essencials de l'art de l'edat moderna, des del Renaixement fins al segle XVIII, i relacionar cada un dels estils amb els respectius contextos històrics i culturals.

1.1. Explica les característiques essencials i la periodització del Renaixement italià a partir de fonts històriques o historiogràfiques.

1.2. Especifica les característiques de l'arquitectura renaixentista italiana i explica com evoluciona des del Quattrocento al manierisme.

1.3. Especifica les característiques de l'escultura renaixentista italiana i explica com evoluciona des del Quattrocento al manierisme.

1.4. Especifica les característiques de la pintura renaixentista italiana i explica com evoluciona des del Quattrocento al manierisme.

1.5. Compara la pintura italiana del Quattrocento amb la dels pintors gòtics flamencs contemporanis.

1.6. Explica la peculiaritat de la pintura veneciana del Cinquecento i esmenta els artistes més representatius.

1.7. Especifica les característiques peculiars del Renaixement espanyol i el compara amb l'italià.

1.8. Descriu l'evolució de l'arquitectura renaixentista espanyola.

1.9. Explica la peculiaritat de l'escultura renaixentista espanyola.

1.10. Explica les característiques de la pintura d'El Greco a través d'algunes de les seves obres més representatives.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 102/140

- 1.11. *Explica les característiques essencials del barroc.*
- 1.12. *Especifica les diferències entre la concepció barroca de l'art i la renaixentista.*
- 1.13. *Compara l'arquitectura barroca amb la renaixentista.*
- 1.14. *Explica les característiques generals de l'urbanisme barroc.*
- 1.15. *Compara l'escultura barroca amb la renaixentista a través de la representació que fan de David Miquel Àngel i Bernini.*
- 1.16. *Describeix les característiques generals de la pintura barroca i especifica les diferències entre l'Europa catòlica i la protestant.*
- 1.17. *Distingeix i caracteritza les grans tendències de la pintura barroca a Itàlia i els principals representants.*
- 1.18. *Especifica les peculiaritats de la pintura barroca flamenca i holandesa.*
- 1.19. *Explica les característiques de l'urbanisme barroc a Espanya i l'evolució de l'arquitectura durant el segle XVII.*
- 1.20. *Explica les característiques de la imatgeria barroca espanyola del segle XVII i compara l'escola castellana amb l'andalusa.*
- 1.21. *Explica les característiques generals de la pintura espanyola del segle XVII.*
- 1.22. *Describeix les característiques i l'evolució de la pintura de Velázquez a través d'algunes de les seves obres més significatives.*
- 1.23. *Explica el segle XVIII com una època de coexistència de vells i nous estils artístics en un context històric de canvis profunds.*
- 1.24. *Compara el barroc tardà i el rococó i especifica la diferent concepció de la vida i l'art que representen un estil i l'altre.*
- 1.25. *Explica les raons de l'aparició del neoclassicisme i les característiques generals d'aquest estil en arquitectura, escultura i pintura.*
- 1.26. *Comenta l'escultura neoclàssica a través de l'obra de Canova.*
- 1.27. *Especifica les possibles coincidències entre el neoclassicisme i el Romanticisme a la pintura de David.*
- 1.28. *Distingeix el corrent tradicional del classicista de l'arquitectura barroca espanyola del segle XVIII.*

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 103/140

1.29. *Explica la figura de Salzillo com a darrer representant de la imatgeria religiosa espanyola en fusta policromada.*

2. Explicar la funció social de l'art i especificar el paper exercit per mecenes, acadèmies, clients i artistes i les relacions entre aquests.

2.1. *Describeu la pràctica del mecenatge al Renaixement italià i les noves reivindicacions dels artistes en relació amb el seu reconeixement social i la naturalesa de la seva tasca.*

2.2. *Describeu el paper exercit per les acadèmies al segle XVIII a tot Europa, en particular, pel Saló de París.*

3. Analitzar, comentar i classificar obres significatives de l'art de l'edat moderna aplicant un mètode que inclogui diferents enfocaments (tècnic, formal, semàntic, cultural, sociològic i històric).

3.1. *Identifica, analitza i comenta les següents obres arquitectòniques del Renaixement italià: la cúpula de Santa Maria del Fiore i l'interior de l'església de San Lorenzo, ambdues a Florència i obra de Brunelleschi; el palau Mèdici-Riccardi, de Michelozzo, a Florència; la façana de Santa Maria Novella i del palau Rucellai, ambdós a Florència i obra d'Alberti; el temple de San Pietro in Montorio, de Bramante, a Roma; la cúpula i el projecte de planta de Sant Pere del Vaticà, de Miquel Àngel; Il Gesù, a Roma, de Giacomo della Porta i Vignola; Villa Capra (La Rotonda), de Palladio, a Vicenza,.*

3.2. *Identifica, analitza i comenta les següents escultures del Renaixement italià: el primer plafó de les portes del Paradís (de la creació del món a l'expulsió del Paradís), de Ghiberti; el David i el Gattamelata, de Donatello; la Pietat del Vaticà, el David i les tombes dels Mèdici, de Miquel Àngel; El rapte de les sabines, de Giambologna.*

3.3. *Identifica, analitza i comenta les següents pintures del Renaixement italià: El tribut de la moneda i la Trinitat, de Masaccio; l'Anunciació del convent de San Marco, a Florència, de Fra Angelico; la Mare de Déu del duc d'Urbino, de Piero della Francesca; La Mare de Déu de les roques, El Sant Sopar i La Gioconda, de Leonardo da Vinci; l'Escola d'Atenes, de Rafael; la volta i el judici final de la Capella Sixtina, de Miquel Àngel; La tempesta, de Giorgione; la Venus d'Urbino i Carles V a Mühlberg, de Ticià; El lavatori dels peus, d'Il Tintoretto; les Noces de Canà, d'Il Veronese.*

3.4. *Identifica, analitza i comenta les següents obres arquitectòniques del Renaixement espanyol: la façana de la Universitat de Salamanca; el palau de Carles V a l'Alhambra de Granada, de Pedro Machuca; el monestir de San Lorenzo d'El Escorial, de Juan de Herrera.*

3.5. *Identifica, analitza i comenta les següents obres escultòriques del Renaixement espanyol: el Sacrifici d'Isaac del retaule de San Benito de Valladolid, d'Alonso Berruguete; el Sant Enterrament, de Juan de Juni.*

3.6. *Identifica, analitza i comenta les següents pintures d'El Greco: L'espoliació, La Santa Lliga o l'Adoració del nom de Jesús, El martiri de sant Maurici, L'enterrament del senyor d'Orgaz, L'adoració dels pastors, El cavaller de la mà al pit.*

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 104/140

3.7. *Identifica, analitza i comenta les següents obres arquitectòniques del barroc europeu del segle XVII: la façana de Sant Pere del Vaticà, de Carlo Maderno; la columnata de la plaça de Sant Pere del Vaticà, de Bernini; San Carlo alle Quattro Fontane, a Roma, de Borromini; el palau de Versailles, de Le Vau, J. H. Mansart i Le Nôtre.*

3.8. *Identifica, analitza i comenta les següents escultures de Bernini: David, Apol·lo i Dafne, l'Èxtasi de Santa Teresa, la catedral de Sant Pere.*

3.9. *Identifica, analitza i comenta les següents pintures del barroc europeu del segle XVII: la Vocació de sant Mateu i La mort de la Mare de Déu, de Caravaggio; El triomf de Bacus i Ariadna, a la volta del palau Farnese, a Roma, d'Annibale Carracci; l'Adoració del nom de Jesús, a la volta d'Il Gesù, a Roma, de Gaulli (Il Baciccia); l'Adoració dels Reis, Les tres gràcies i El jardí de l'amor, de Rubens; La lliçó d'anatomia del doctor Tulp i la Ronda de nit, de Rembrandt.*

3.10. *Identifica, analitza i comenta les següents obres arquitectòniques del barroc espanyol del segle XVII: la plaça Major de Madrid, de Juan Gómez de Mora; el retaule de San Esteban de Salamanca, de José Benito Churriguera.*

3.11. *Identifica, analitza i comenta les següents escultures del barroc espanyol del segle XVII: la Pietat de Gregorio Fernández, la Immaculada del faristol, d'Alonso Cano; Magdalena penitent, de Pedro de Mena.*

3.12. *Identifica, analitza i comenta les següents pintures del barroc espanyol del segle XVII: El martiri de sant Felip, El somni de Jacob i El lesionat, de Ribera; la Natura morta del Museu del Prado, de Zurbarán; L'aiguader de Sevilla, Els borratxos, La farga de Vulcà, La rendició de Breda, El príncep Baltasar Carles a cavall, La Venus del mirall, Las Meninas i Les filoses, de Velázquez; La Sagrada Família de l'ocellet, La Inmaculada d'El Escorial, Els nens de la petxina i Nens jugant als daus, de Murillo.*

3.13. *Identifica, analitza i comenta les següents obres arquitectòniques del segle XVIII: la façana de l'hospici de San Fernando de Madrid, de Pedro de Ribera; la façana de l'Obradoiro de la catedral de Santiago de Compostel·la, de Casas i Novoa; el Palau Reial de Madrid, de Juvara i Sacchetti; el Panteó de París, de Soufflot; el Museu del Prado, de Juan de Villanueva, a Madrid.*

3.14. *Identifica, analitza i comenta les següents obres escultòriques del segle XVIII: L'oració a l'hort, de Salzillo; Eros i Psique i Paulina Bonaparte, de Canova.*

3.15. *Identifica, analitza i comenta les següents obres de David: El jurament dels Horacis i La mort de Marat.*

4. Elaborar i exposar, individualment o en grup, treballs de recerca utilitzant tant mitjans tradicionals com les tecnologies de la informació i la comunicació.

4.1. *Elabora un treball de recerca sobre el procés de construcció de la nova basílica de Sant Pere del Vaticà al llarg dels segles XVI i XVII.*

5. Respectar les obres de l'art de l'edat moderna i valorar-ne la qualitat en relació amb l'època

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 105/140

en què es varen crear i la importància com a patrimoni que cal conservar.

5.1. Confecciona un catàleg, amb breus comentaris, de les obres d'art més rellevants dels segles XVI al XVIII que es conserven a la pròpia comunitat autònoma.

6. Utilitzar la terminologia específica de l'art en les exposicions orals i escrites i denominar amb precisió els principals elements i tècniques.

El criteri d'avaluació núm. 6 és aplicable a tots els estàndards d'aprenentatge.

BLOC 4. EL SEGLE XIX: L'ART D'UN MÓN EN TRANSFORMACIÓ

Continguts

La figura de Goya.

La revolució industrial i l'impacte dels nous materials en l'arquitectura. De l'historicisme al modernisme. El modernisme a les Illes Balears. L'escola de Chicago.

El naixement de l'urbanisme modern.

L'evolució de la pintura: Romanticisme, realisme, impressionisme, simbolisme. Els postimpressionistes: el germen de les avantguardes pictòriques del segle XX.

L'escultura: la pervivència del classicisme. Rodin.

criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Analitzar l'obra de Goya i identificar-hi els trets propis dels corrents de la seva època i els que anticipen diverses avantguardes posteriors.

1.1. Analitza l'evolució de l'obra de Goya com a pintor i gravador des que arriba a la cort fins al seu exili final a Bordeus.

1.2. Compara la visió de Goya en les sèries de gravats Els capritxos i Els disbarats o proverbis.

2. Reconèixer i explicar les concepcions estètiques i les característiques essencials de l'arquitectura, l'escultura i la pintura del segle XIX i relacionar cada un dels estils amb els seus respectius contextos històrics i culturals.

2.1. Descriu les característiques i l'evolució de l'arquitectura del ferro al segle XIX en relació amb els avenços i les necessitats de la revolució industrial.

2.2. Explica les diferències entre enginyers i arquitectes a la primera meitat del segle XIX.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 106/140

- 2.3. *Explica les característiques del neoclassicisme arquitectònic durant l'imperi de Napoleó.*
- 2.4. *Explica les característiques de l'historicisme en arquitectura i com evoluciona cap a l'eclecticisme.*
- 2.5. *Explica les característiques i les principals tendències de l'arquitectura modernista.*
- 2.6. *Especifica les aportacions de l'escola de Chicago a l'arquitectura.*
- 2.7. *Describeix les característiques i els objectius de les remodelacions urbanes de París, Barcelona i Madrid a la segona meitat del segle XIX.*
- 2.8. *Describeix les característiques del Romanticisme en pintura i distingeix entre el Romanticisme de la línia d'Ingres i el Romanticisme del color de Géricault i Delacroix.*
- 2.9. *Compara les visions romàntiques del paisatge a Constable i Turner.*
- 2.10. *Explica el realisme i l'aparició d'aquest estil en el context dels canvis socials i culturals de mitjan segle XIX.*
- 2.11. *Compara el realisme amb el Romanticisme.*
- 2.12. *Describeix les característiques generals de l'impressionisme i el neoimpressionisme.*
- 2.13. *Defineix el concepte de postimpressionisme i especifica les aportacions de Cézanne i Van Gogh com a precursors dels grans corrents artístics del segle XX.*
- 2.14. *Explica el simbolisme de final del segle XIX com a reacció davant el realisme i l'impressionisme.*
- 2.15. *Relaciona la producció i l'academicisme dominants a l'escultura del segle XIX amb les transformacions que tenen lloc a les ciutats (monuments commemoratius a places, parcs i avingudes i escultures funeràries als nous cementiris).*
- 2.16. *Explica les característiques de la renovació escultòrica empresa per Rodin.*
3. *Explicar l'evolució cap a la independència dels artistes respecte als clients i especificar el paper exercit per les acadèmies, els salons, les galeries privades i els marxants.*
- 3.1. *Explica els canvis que es produeixen al segle XIX en les relacions entre artistes i clients, referits a la pintura.*
4. *Analitzar, comentar i classificar obres significatives de l'art del segle XIX aplicant un mètode que inclogui diferents enfocaments (tècnic, formal, semàntic, cultural, sociològic i històric).*
- 4.1. *Identifica, analitza i comenta les següents obres de Goya: El para-sol, La família de Carles IV, El dos de maig (o La càrrega dels mamelucs), Els afusellaments del tres de maig; Desastre*

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 107/140

núm. 15 (“I no hi ha remei”) de la sèrie Els desastres de la guerra; Saturn devorant un fill i La lletera de Bordeus.

4.2. Identifica, analitza i comenta les següents obres arquitectòniques: el temple de la Magdalena, a París, de Vignon; el Parlament de Londres, de Barry i Pugin; l’Auditorium de Chicago, de Sullivan i Adler; la torre Eiffel, a París; el temple de la Sagrada Família, a Barcelona, de Gaudí.

4.3. Identifica, analitza i comenta les següents pintures del segle XIX: El bany turc, d’Ingres; El rai de la Medusa, de Géricault; La llibertat guiant el poble, de Delacroix; El carro de fenc, de Constable; Pluja, vapor i velocitat, de Turner; L’enterrament d’Ornans, de Courbet; L’àngelus, de Millet; Dinar sobre l’herba, de Manet; Impressió, sol naixent i la sèrie sobre la catedral de Rouen, de Monet; Le Moulin de la Galette, de Renoir; Una tarda de diumenge a l’illa de la Grande Jatte, de Seurat; Jugadors de cartes i Pomes i taronges, de Cézanne; La nit estelada i El segador, de Van Gogh; Visió després del sermó i El mercat (Ta matete), de Gauguin.

4.4. Identifica, analitza i comenta les següents obres de Rodin: El pensador i Els burgesos de Calais.

5. Elaborar i exposar, individualment o en grup, treballs de recerca utilitzant tant mitjans tradicionals com les tecnologies de la informació i la comunicació.

5.1. *Elabora un treball de recerca sobre les exposicions universals del segle XIX i la importància que tenen des del punt de vista arquitectònic.*

5.2. *Elabora un treball de recerca sobre la influència de la fotografia i el gravat japonès en el desenvolupament de l’impressionisme, amb referències a obres concretes.*

6. Respectar les obres de l’art del segle XIX i valorar-ne la qualitat en relació amb l’època en què es varen crear i la importància com a patrimoni que cal conservar.

6.1. *Confecciona un catàleg, amb breus comentaris, de les obres més rellevants de l’art del segle XIX que es conserven a la pròpia comunitat autònoma.*

7. Utilitzar la terminologia específica de l’art en les exposicions orals i escrites i denominar amb precisió els principals elements i tècniques.

El criteri d’avaluació núm. 7 és aplicable a tots els estàndards d’aprenentatge.

BLOC 5. LA RUPTURA DE LA TRADICIÓ: L’ART A LA PRIMERA MEITAT DEL SEGLE XX

Continguts

El fenomen de les avantguardes a les arts plàstiques: fauvisme, cubisme, futurisme, expressio-

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 108/140

nisme, pintura abstracta, dadaisme i surrealisme.

Renovació del llenguatge arquitectònic: el funcionalisme del moviment modern i l'arquitectura orgànica.

criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Reconèixer i explicar les concepcions estètiques i les característiques essencials de les avantguardes artístiques de la primera meitat del segle XX i relacionar cada una de les avantguardes amb els respectius contextos històrics i culturals.

1.1. Defineix el concepte d'avantguarda artística en relació amb el ritme accelerat de canvis en la societat de l'època i la llibertat creativa dels artistes iniciada la centúria anterior

1.2. Descriu l'origen i les característiques del fauvisme.

1.3. Descriu el procés de gestació i les característiques del cubisme i distingeix el cubisme analític del sintètic.

1.4. Descriu l'ideari i els principis bàsics del futurisme.

1.5. Identifica els antecedents de l'expressionisme al segle XIX, explica les característiques generals i especifica les diferències entre els grups alemanys Die Brücke i Der Blaue Reiter.

1.6. Descriu el procés de gestació i les característiques de la pintura abstracta, distingeix el vessant cromàtic i el geomètric i especifica alguns dels corrents més significatius, com el suprematisme rus o el neoplasticisme.

1.7. Descriu les característiques del dadaisme com a actitud provocadora en un context de crisi.

1.8. Explica l'origen, les característiques i els objectius del surrealisme.

1.9. Explica la importància dels pintors espanyols Picasso, Miró i Dalí en el desenvolupament de les avantguardes artístiques.

1.10. Explica la renovació temàtica, tècnica i formal de l'escultura a la primera meitat del segle XX i distingeix les obres que estan relacionades amb les avantguardes pictòriques i les que utilitzen recursos o llenguatges independents.

1.11. Explica el procés de configuració i els trets essencials del moviment modern en arquitectura.

1.12. Especifica les aportacions de l'arquitectura orgànica al moviment modern.

2. Analitzar, comentar i classificar obres significatives de l'art de la primera meitat del segle XX aplicant un mètode que inclogui diferents enfocaments (tècnic, formal, semàntic, cultural, soci-

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 109/140

ològic i històric).

2.1. *Identifica, analitza i comenta les obres següents: L'alegria de viure, de Matisse; Les senyorettes del carrer d'Avinyó, Retrat d'Ambroise Vollard, Natura morta amb cadira de reixeta i Guernica, de Picasso; La ciutat que emergeix, de Boccioni; El crit, de Munch; El carrer, de Kirchner; Lírica i Sobre blanc II, de Kandinsky; Quadrat negre, de Malevitx; Composició II, de Mondrian; L.H.O.O.Q., de Duchamp; L'elefant de les Cèlebes, d'Ernst; La clau dels camps, de Magritte; El carnaval d'Arlequí i Dones i ocells a la llum de la lluna, de Miró; El joc lúgubre i La persistència de la memòria, de Dalí.*

2.2. *Identifica, analitza i comenta les obres escultòriques següents: El profeta, de Gargallo; Formes úniques de continuïtat a l'espai, de Boccioni; Font, de Duchamp; Dona pentinant-se davant un mirall, de Julio González; Mademoiselle Pogany I, de Brancusi; Llagosta, nansa i cua de peix, de Calder; Figura repenjada, d'Henry Moore.*

2.3. *Identifica, analitza i comenta les obres arquitectòniques següents: edifici de la Bauhaus a Dessau (Alemanya), de Gropius; el pavelló d'Alemanya a Barcelona, de Mies van der Rohe; Ville Savioie, a Poissy (França), de Le Corbusier; Casa Kaufman (Casa de la Cascada), de Frank Lloyd Wright.*

3. Elaborar i exposar, individualment o en grup, treballs de recerca utilitzant tant mitjans tradicionals com les tecnologies de la informació i la comunicació.

3.1. *Elabora un treball de recerca sobre el GATEPAC (Grupo de Arquitectos y Técnicos Españoles para el Progreso de la Arquitectura Contemporánea).*

4. Respectar les manifestacions de l'art de la primera meitat del segle XX i valorar-ne la importància com a expressió de la profunda renovació del llenguatge artístic en el qual se sosté la llibertat creativa actual.

4.1. *Selecciona una obra arquitectònica, una escultura o una pintura de la primera meitat del segle XX de les existents a la pròpia comunitat autònoma i justifica l'elecció.*

5. Utilitzar la terminologia específica de l'art en les exposicions orals i escrites i denominar amb precisió els principals elements i tècniques.

El criteri d'avaluació núm. 5 és aplicable a tots els estàndards d'aprenentatge.

BLOC 6. LA UNIVERSALITZACIÓ DE L'ART DES DE LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XX

Continguts

El predomini del moviment modern o estil internacional en arquitectura. L'arquitectura al marge de l'estil internacional: *high tech*, arquitectura postmoderna i desconstrucció.

Les arts plàstiques: de les segones avantguardes a la postmodernitat.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 110/140

Nous sistemes visuals: fotografia, cinema i televisió, cartellisme, còmic.

La combinació de llenguatges expressius.

L'impacte de les noves tecnologies en la difusió i la creació artístiques.

Art i cultura visual de masses.

El patrimoni artístic com a riquesa cultural. La preocupació per la conservació d'aquest patrimoni.

Críteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Reconèixer i explicar les concepcions estètiques i les característiques essencials de l'art des de la segona meitat del segle XX i emmarcar-les en les noves relacions entre clients, artistes i públic que caracteritzen el món actual.

1.1. Explica el paper exercit en el procés d'universalització de l'art pels mitjans de comunicació de masses i les exposicions i fires internacionals d'art.

1.2. Explica les raons de la pervivència i la difusió internacional del moviment modern en arquitectura.

1.3. Distingeix i descriu les característiques d'altres tendències arquitectòniques al marge del moviment modern o estil internacional, en particular el high tech, l'arquitectura postmoderna i la desconstrucció.

1.4. Explica i compara l'informalisme europeu i l'expressionisme abstracte nord-americà.

1.5. Explica l'abstracció postpictòrica.

1.6. Explica el minimalisme.

1.7. Explica l'art cinètic i l'art òptic (op art).

1.8. Explica l'art conceptual.

1.9. Explica l'art pobre (arte povera).

1.10. Distingeix i explica alguns dels principals corrents figuratius: art pop, nova figuració i hiperrealisme.

1.11. Explica en què consisteixen les següents manifestacions d'art no durador: happening, art corporal (body art) i art natura (land art).

1.12. Descriu els plantejaments generals de la postmodernitat referida a les arts plàstiques.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 111/140

2. Explicar el desenvolupament i l'extensió dels nous sistemes visuals, com la fotografia, el cinema, la televisió, el cartellisme o el còmic, i especificar la manera com combinen diversos llenguatges expressius.

2.1. Explica breument el desenvolupament dels nous sistemes visuals i les característiques del llenguatge expressiu que empren: fotografia, cartellisme, cinema, còmic, produccions televisives, videoart, art per ordinador.

3. Descriure les possibilitats que ofereixen les noves tecnologies i explicar quins efectes tenen tant per a la creació artística com per a la difusió de l'art.

3.1. Especifica les possibilitats que ofereixen les noves tecnologies per a la creació artística i per a la difusió de l'art.

4. Identificar la presència de l'art en la vida quotidiana i distingir els àmbits molt diversos en els quals es manifesta.

4.1. Defineix el concepte de cultura visual de masses i en descriu els trets essencials.

4.2. Identifica l'art en els diferents àmbits de la vida quotidiana.

5. Explicar què és el patrimoni mundial de la UNESCO i descriure'n l'origen i la finalitat.

5.1. Explica l'origen del patrimoni mundial de la UNESCO i els objectius que persegueix.

6. Analitzar, comentar i classificar obres significatives de l'art creades a partir de la segona meitat del segle XX aplicant un mètode que inclogui diferents enfocaments (tècnic, formal, semàntic, cultural, sociològic i històric).

6.1. Identifica, analitza i comenta les obres següents: l'Unité d'Habitation a Marsella, de Le Corbusier; el Seagram Building, a Nova York, de Mies van der Rohe i Philip Johnson; el Museu Guggenheim de Nova York, de F. Lloyd Wright; el Teatre de l'Òpera de Sydney, de J. Utzon; el Centre Pompidou de París, de R. Piano i R. Rogers; l'AT & T Building, a Nova York, de Philip Johnson; el Museu Guggenheim de Bilbao, de F. O. Gehry.

6.2. Identifica (l'autor i el corrent artístic, no necessàriament el títol), analitza i comenta les obres següents: Pintura (Museu Nacional Centre d'Art Reina Sofia de Madrid), de Tàpies; Crit núm. 7, d'Antonio Saura; One: number 31, 1950, de J. Pollock; Ctesiphon III, de F. Stella; Equivalent VIII, de Carl André; Horta 200, de Vasarely; Una i tres cadires, de J. Kosuth; Iglú amb arbre, de Mario Merz; Marilyn Monroe (serigrafia de 1967), d'A. Warhol; El papa que crida (estudi a partir del retrat del papa Innocenci X), de Francis Bacon; La Gran Via madrilenya el 1974, d'Antonio López.

7. Respectar les manifestacions de l'art de tots els temps i valorar-les com a patrimoni cultural heretat que s'ha de conservar i transmetre a les generacions futures.

7.1. Elabora un treball de recerca relacionat amb els béns artístics d'Espanya inscrits en el catàleg del patrimoni mundial de la UNESCO.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 112/140

8. Utilitzar la terminologia específica de l'art en les exposicions orals i escrites i denominar amb precisió els principals elements i tècniques.

El criteri d'avaluació núm. 8 és aplicable a tots els estàndards d'aprenentatge.

RECURSOS I MATERIALS DIDÀCTICS

Les diferents activitats educatives que es duren a terme amb els recursos didàctics disponibles han de tenir com a finalitat ensenyar als alumnes i, al mateix temps, potenciar la seva capacitat d'aprendre per si mateixos, de saber fer feina tant de forma individual com en equip i d'actuar amb creativitat, iniciativa i esperit crític mitjançant una metodologia didàctica comunicativa, activa i participativa. També se'ls ha d'ensenyar a emprar els mètodes d'anàlisi i de recerca apropiats.

La selecció dels diferents tipus de recursos que s'utilitzaran depèn de l'estratègia didàctica de cada professor i de les particularitats del grup classe que els emprarà, però sempre s'ha de tenir en compte que els protagonistes de l'aprenentatge han de ser els estudiants i que els diferents instruments s'han d'adaptar als alumnes amb necessitats específiques de suport educatiu, a fi de fomentar la qualitat, l'equitat i la inclusió educatives i la no-discriminació de les persones amb discapacitat.

Així mateix, s'ha de fomentar el coneixement, la valoració i el respecte del patrimoni cultural i artístic de les Illes Balears, a fi de promoure'n la conservació i la millora.

S'ha de facilitar que els alumnes adquireixin uns sabers coherents, actualitzats i rellevants i s'han d'integrar tots aquests aprenentatges i experiències a fi de contribuir a adquirir els objectius d'aquesta assignatura.

Quant al material, el manual emprat serà el llibre d'Història de l'Art de l'Editorial Casals per a Batxillerat, en la seva versió Aula 3D. Barcelona, 2016. ISBN: 978-84-218-6206-3. Entre els diferents recursos i tècniques existents en l'àmbit de la història de l'art podem assenyalar, juntament amb els mètodes més clàssics dels llibres de text amb fotos, les diapositives, els vídeos o els projectors, tota una altra sèrie de recursos audiovisuals i informàtics més innovadors. Alguns d'aquests darrers recursos, que tenen un ventall de materials i suports molt ampli, poden ser els següents:

- Visites virtuals, per exemple a museus, mitjançant l'ordinador, la pissarra digital interactiva, la pissarra digital, els canons de projecció, etc.
- Bases de dades i blocs sobre arquitectura, pintura i escultura.
- Eixos cronològics digitals, etc.

Els diferents recursos didàctics serveixen per guiar els alumnes en el procés d'aprenentatge mitjançant una sèrie d'estratègies, entre les quals podem destacar les següents:

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 113/140

— Proporcionar als alumnes les eines de feina (coneixement de les tècniques i els termes artístics) que els han de permetre reconèixer aspectes materials de l'obra d'art.

— Ajudar-los a descobrir el llenguatge intern de l'obra mitjançant propostes concretes de recerca i procediments rigorosos d'anàlisi.

— Contribuir a fer que adquireixin una formació estètica que els ha de permetre gaudir de la contemplació de l'art.

— Destacar el caràcter operatiu i progressiu d'aquestes estratègies des de l'anàlisi i la comprensió d'una obra d'art aïllada fins a l'estudi més complex de les relacions entre l'obra i la societat que l'ha fet possible, a fi d'assolir un aprenentatge interdisciplinari.

— Analitzar de forma crítica i raonada imatges que permetin assimilar i comprendre l'evolució de les formes artístiques de cada època i lloc.

— Dur a terme treballs de recerca que obliguin a usar fonts i recursos bibliogràfics, audiovisuals, informàtics, derivats de l'observació de les obres, etc., a fi d'aprendre a utilitzar els diferents recursos i valorar, també, el patrimoni i el llegat historicoartístic de les Illes Balears.

És important, també, que els alumnes es familiaritzin amb plantes, alçats, seccions i projeccions i que apliquin l'anàlisi d'aquests elements a les diferents manifestacions artístiques, per la qual cosa se n'han d'analitzar diferents exemples, entre els quals no han de faltar les mostres rellevants que hi ha a les Illes Balears.

PROCEDIMENTS DE SUPORT I DE RECUPERACIÓ

Per a tots els alumnes que tenen dificultats en seguir normalment l'assignatura –alumnes amb un nivell curricular no massa consolidat, alumnes que provenen de cursos de diversificació curricular, o alumnes amb poca base o amb una certa mancança d'hàbits d'estudi i de treball, es troben previstes mesures de suport, sempre que l'equip d'Orientació, una volta cobertes les necessitats dels alumnes de l'ESO, disposin encara de professorat i d'hores disponibles per realitzar aquests suports.

Quant a la recuperació de l'assignatura, és avaluació continua i no es fan recuperacions al llarg del curs. A final de curs es farà la mitjana de les tres avaluacions. De manera extraordinària, es farà el mes de juny una recuperació, si es dona el cas.

En cas de no superar la matèria a la convocatòria de juny, l'alumne haurà de presentar-se a la convocatòria de setembre, on realitzarà un examen final de tots els continguts impartits al llarg del curs.

PROCEDIMENTS D'AVUACIÓ DEL PROCÉS D'ENSENYAMENT I D'APRENTATGE

- Ús de la cronologia i codis per mesurar i comprendre el temps històric.
- Representació gràfica del temps històric amb la inclusió d'informació artística pertinent, dades, autors, obres, fets historicoartístics i estils.
- Identificació de causes i conseqüències dels fenòmens artístics en el seu context històric.
- Formulació de preguntes i plantejament d'hipòtesis.
- Aplicació d'un esquema de lectura de l'obra arquitectònica.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 114/140

- Aplicació d'un esquema de lectura de l'obra escultòrica.
- Aplicació d'un esquema de lectura de l'obra pictòrica.
- Aplicació i ús del vocabulari específic de la història de l'art.
- Comparació interpretativa entre obres d'art significatives.
- Utilització de fonts primàries i secundàries, ja siguin textuales, documentals, orals gràfiques, cartogràfiques, audiovisuals o informàtiques per a l'obtenció d'informació de naturalesa historicoartística.
- Utilització de tècniques d'observació directa per obtenir informació de naturalesa historicoartística, com les visites a museus, monuments, arxius, centres de documentació o els treballs de camp.
- Utilització de tècniques d'observació indirecta per obtenir informació de naturalesa historicoartística, com la visualització de làmines, fotografies, diapositives, vídeos i pel·lícules.
- Utilització de tècniques de representació i emmagatzemament de la informació (apuntes, taules, resums, bases de dades, textos en suport informàtic).
- Ús de les tècniques d'investigació i comunicació de resultats i conclusions.

Valors, normes i actituds

Valoració positiva de l'hàbit d'observació.

Gust per l'observació i la percepció de sensacions i emocions.

Valoració positiva del plaer estètic proporcional per les manifestacions artístiques.

Apreciació de les actituds obertes i receptives.

Sensibilització per la bellesa i l'harmonia.

Predisposició a apreciar l'obra d'art com a producte de la creativitat humana.

Valoració positiva de la pulcritud i l'ordre en la presentació i la comunicació dels treballs propis.

Actitud favorable a l'ordre, el rigor i la sistematització del treball propi i objectivitat en la utilització de les fonts històriques i artístiques.

Interès per la formulació d'hipòtesis i objectius abans d'iniciar una anàlisi d'una obra arquitectònica o plàstica.

Normalització del lèxic propi respecte dels continguts específics de la Història de l'art.

Consciència de la importància de l'organització en els propis plans de treball.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 115/140

Interès per participar en les activitats de caire artístic (exposicions, espectacles).

Respecte del patrimoni artístic com a manifestació dels lligams que uneixen el present amb el passat i de l'humanisme col·lectiu.

Valoració positiva de la defensa del patrimoni artístic i cultural i sensibilització respecte de la conservació del patrimoni propi de les Illes Balears.

Preocupació per l'obtenció d'un esperit crític en relació amb la producció artística.

Tolerància, respecte i valoració crítica d'actituds, creences, formes de vida i manifestacions artístiques de persones o grups de societats o cultures diferents de la nostra o d'una altra època.

Valoració de les pautes de conducta que afavoreixin la convivència i l'estudi, tot incidint en l'adopció d'actituds participatives, tolerants i antidogmàtiques.

• CRITERIS DE QUALIFICACIÓ

A l' hora de qualificar l'alumnat es tindrà en compte:

- l' assistència i activitats de classe
- proves objectives individuals
- activitats o exercicis realitzats a casa (individuals o en grup)
- treballs de recerca
- interès per la matèria
- participació voluntària a conferències relacionades amb la matèria
- participació voluntària en activitats relacionades amb Europa

La nota final de cada avaluació serà el resultat de:

- Contols de conceptes i procediments: **90%**

Exercicis i feina dins l' aula i treball manat per fer fora de l' aula, treballs de recerca, exposicions orals, etc.: **10%**.

- **Actitud, comportament, participació, assistència se pressuposa en un ensenyament de caire postobligatori, on l'alumnat ha de demostrar un mínim de responsabilitat i de bon comportament dins l'aula.**

Les tres avaluacions han de ser aptes o suficients per separat; A final de curs es farà la mitjana.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 116/140

TEMPORALITZACIÓ

Perioditzacions:

1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre
1.- Què és l' Art? Inicis	6.-Art preromànic	11.- Neoclassicisme i Romanticisme
2.- Grècia	7.- El Romànic	12.- Del Realisme al Modernisme
3.- Roma	8.- Gòtic	13.-Primeres avantguardes
4.- Art Bizantí	9.- L'Art del Renaixement	14.- Les segones avantguardes
5.- L'Art Islàmic i Mudèjar	10.-Art Barroc i Rococó	

CONTRIBUCIÓ DE LA MATÈRIA A L'ADQUISICIÓ DE LES COMPETÈNCIES CLAU

Comunicació lingüística

- Adquisició i ús adequat del llenguatge artístic, imprescindible per descriure una obra d'art.
- Comprensió de textos i d'informació de caràcter artístic, a fi de poder distingir les idees principals de les secundàries.
- Elaboració d'exposicions orals i escrites coherents, amb un ús correcte de la sintaxi i el lèxic, per comentar documents tant escrits com visuals referents a una obra d'art.
- Disposició per al diàleg crític i constructiu com a eina per a la convivència i la interacció amb els companys.

Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia

- Adquisició de les nocions matemàtiques necessàries per comprendre els processos de canvi presents a l'hora de dur a terme les obres d'art.
- Ús d'eines matemàtiques (proporcions) per analitzar i descriure una obra d'art.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 117/140

— Utilització del mètode científic en tasques en què es duen a terme observacions, s'estableixen hipòtesis i s'obtenen conclusions, amb l'objectiu de prendre decisions.

— Associació de l'aparició de noves tecnologies i avenços científics amb les millores en les condicions de realització de les obres artístiques al llarg de la història.

— Valoració del coneixement científic en relació amb els processos de recuperació i restauració d'obres artístiques del passat.

Competència digital

— Utilització del llenguatge específic en l'ús d'aplicacions informàtiques.

— Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per cercar, obtenir i processar la informació de manera crítica, és a dir, comparar-la, avaluar-ne la fiabilitat i adequació i transformar-la en coneixement.

— Creació de continguts digitals en diversos formats (text, àudio, vídeo, imatges) utilitzant els programes o aplicacions que millor s'adaptin a les tasques.

— Utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació per a la interacció professor-alumne (Moodle, aula virtual, blogs, etc.).

— Respecte dels principis ètics en l'ús de les fonts informàtiques i reconeixement dels riscos associats a l'ús de recursos en línia i l'addicció a determinats aspectes de la tecnologia digital.

— Valoració crítica de la selecció d'informació, considerant la fiabilitat de les fonts de les quals procedeix.

— Motivació per aprendre a usar les tecnologies i millorar-ne l'ús.

Aprendre a aprendre

— Coneixement dels processos d'aprenentatge partint del que sap i organització del propi aprenentatge mitjançant la gestió eficaç del temps i de la informació.

— Obtenció d'estratègies de planificació per resoldre una tasca, supervisar la pròpia feina i avaluar els resultats obtinguts.

— Ús de la motivació i la curiositat per aprendre a fi d'aconseguir sentir-se protagonista del procés i el resultat de l'aprenentatge.

Competències socials i cíviques

— Comprensió dels diferents codis de conducta de les societats a través de l'estudi de la història de l'art.

— Identificació de conceptes ètics (igualtat, no-discriminació, democràcia, drets humans, justícia, etc.) en la interpretació d'obres d'art de diferents èpoques i societats.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 118/140

— Organització de debats de contingut artístic, en els quals es respectin les diferències i se superin els prejudicis, a fi de manifestar solidaritat i participar en la presa de decisions de forma democràtica.

Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor

— Elaboració de projectes relacionats amb la història de l'art mostrant creativitat i imaginació a l'hora de planificar-los, analitzar-los, organitzar-los i gestionar-los.

— Utilització de debats sobre temes de la història de l'art per saber comunicar-se, presentar informació i negociar de manera argumentada.

— Adquisició de pensament crític i de sentit de responsabilitat.

Consciència i expressions culturals

— Coneixement del patrimoni històric i artístic i dels diferents estils i gèneres artístics, tant històrics com actuals.

— Aplicació de diferents habilitats de pensament amb sensibilitat i sentit estètic per emocionar-se amb les obres d'art i les manifestacions culturals i comprendre-les, valorar-les i gaudir-ne.

— Identificació de la relació entre manifestacions artístiques i culturals i la societat, la qual cosa implica prendre consciència de l'evolució del pensament, dels corrents estètics, de les modes i dels gusts.

— Respecte per la diversitat cultural i el diàleg entre cultures i societats.

— Gaudi i valoració crítica de les obres artístiques i culturals i demostració d'interès i respecte per aquestes.

— Potenciació de la iniciativa, la creativitat i la imaginació mitjançant tasques que suposin recreació, innovació i transformació.

— Promoció de la participació en activitats culturals de l'entorn immediat, la qual cosa implica comportaments favorables a la convivència.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 119/140

GEOGRAFIA (LOMQUE)

FINALITAT DE L'ASSIGNATURA

La geografia té com a finalitat estudiar i analitzar l'organització de l'espai, els paisatges i les activitats que es desenvolupen sobre el territori, entès com el conjunt de relacions entre el mateix territori i la societat que hi actua. Per aconseguir-ho, la geografia del batxillerat, que inclou un vast i rellevant camp de coneixements, ha de transmetre les capacitats i els procediments que permetin, de manera detinguda i detallada, estudiar aquesta realitat espacial de cada vegada més complexa, heterogènia i mòbil en el marc d'un món globalitzat i percebut progressivament com a més unitari, però també molt fragmentat i divers.

Mitjançant l'estudi d'aquesta assignatura, l'alumne pot adquirir una visió global, més analítica i d'abast molt més ampli dels fets i els processos geogràfics. Es pretén facilitar l'estudi de les interaccions que es produeixen a l'espai, comprendre les diverses estructures i organitzacions espacials i analitzar els problemes territorials, especialment les causes d'aquests problemes, així com preveure les conseqüències que comporten les decisions que s'adopten sobre l'ús d'aquest espai.

Amb l'adquisició d'aquest coneixement, es pot transmetre la idea de responsabilitat dins la societat, ja que l'ésser humà és el principal agent de transformació del medi natural, i, d'aquesta manera, participar de forma molt activa en la formació en valors.

Convé destacar també l'aportació específica de la geografia en el desenvolupament d'habilitats i capacitats d'interpretació i de síntesi, que s'obtenen mitjançant la recerca, l'obtenció i el tractament de la informació, l'anàlisi de fenòmens geogràfics complexos, la formulació d'hipòtesis, el plantejament de solucions alternatives, etc.

En aquesta disciplina es fan servir instruments propis, entre els quals cal destacar la cartografia i les imatges o les estadístiques de diferents tipus, la qual cosa permet fer interpretacions globals, sistemàtiques i integrades de la realitat que ens envolta i identificar les unitats territorials, els paisatges i els resultats de les activitats humanes a fi de poder conèixer i comprendre l'espai.

La distribució dels continguts té com a objectiu reforçar els coneixements adquirits a l'educació secundària obligatòria i, d'altra banda, aprofundir en el coneixement de la ciència geogràfica, a fi de proporcionar connexions amb opcions posteriors.

Els continguts i els objectius de l'assignatura de geografia al segon curs del batxillerat s'han seleccionat tenint en compte, per una banda, la realitat espacial dels territoris d'Espanya tant des del punt de vista de les característiques que tenen en comú com des de l'anàlisi de la diversitat i la pluralitat geogràfica que presenten i, per l'altra, considerant que els fenòmens geogràfics han adquirit una dimensió global especialment intensa les darreres dècades. Actualment, cap espai no pot ser explicat considerant únicament la seva realitat. Espanya manté relacions amb altres espais i països: és membre de la Unió Europea, forma part dels principals organismes internacionals, és una peça més del sistema mundial. Difícilment es pot explicar la part sense el tot. És per això que el darrer bloc tracta de la projecció de la realitat espacial espanyola i balear, immerses en un àmbit més ampli (mediterrani, europeu i mundial).

OBJECTIUS ESPECÍFICS DE LA MATÈRIA

L'ensenyament de la geografia al segon curs del batxillerat té els objectius següents:

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 120/140

1. Comprendre i explicar l'espai geogràfic espanyol com un espai dinàmic, caracteritzat pels contrastos i la complexitat territorial i resultat de la interacció de processos socials, econòmics, tecnològics i culturals que han actuat en un marc natural i històric.
2. Identificar i comprendre els elements bàsics de l'organització del territori emprant processos i destreses específicament geogràfics a l'hora d'analitzar i interpretar un determinat fenomen o situació territorial, valorant els múltiples factors que hi intervenen i aplicant les tècniques de representació cartogràfica.
3. Conèixer les característiques dels diferents medis naturals presents a Espanya i identificar els trets geogràfics que defineixen el territori espanyol.
4. Interessar-se activament per la qualitat del medi ambient, ser conscients dels problemes derivats de certes actuacions humanes i entendre la necessitat d'impulsar polítiques d'ordenació territorial i d'actuar pensant en les generacions presents i en les futures, amb la capacitat de valorar decisions que afecten la gestió sostenible dels recursos i l'ordenació del territori.
5. Comprendre la població com un recurs essencial, la distribució, la dinàmica i l'estructura de la qual intervenen de manera rellevant en la configuració dels processos que defineixen l'espai.
6. Analitzar els diferents tipus d'explotació de la naturalesa, així com les activitats productives i l'impacte territorial i mediambiental que generen, i reconèixer la relació entre el medi i els grups humans.
7. Conèixer i valorar les característiques del territori de les Illes Balears, així com les transformacions recents que ha patit el medi natural balear, i ser conscients de l'impacte mediambiental que suposa l'ocupació territorial, l'explotació dels recursos i l'ordenació de les activitats econòmiques.
8. Explicar la posició d'Espanya i de les Illes Balears en el context mediterrani, europeu i mundial. Conèixer les característiques territorials de la Unió Europea i analitzar les relacions entre els principals problemes d'origen geogràfic en un món en què de cada vegada hi ha més interrelació i en què coexisteixen la uniformització econòmica i el control i el repartiment desigual dels recursos.
9. Conèixer i respectar tant l'espai més acostat al propi entorn com altres espais geogràfics més llunyans i cooperar per superar les desigualtats que imposen els diferents nivells de desenvolupament.
10. Entendre i analitzar l'espai urbà com a element de la configuració dels processos que constitueixen l'espai geogràfic.

Estructura del currículum

L'assignatura de geografia es divideix en dotze blocs temàtics:

Bloc 1. La geografia i l'estudi de l'espai geogràfic

Comprèn l'estudi del concepte de *geografia*, l'espai com a resultat de les relacions humanes i socials, i les tècniques cartogràfiques com a instruments essencials per estudiar la geografia.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 121/140

Bloc 2. El relleu espanyol: diversitat geomorfològica

Aquest segon bloc se centra en l'estudi del relleu espanyol: la història geològica que conforma les diferents estructures, els diferents tipus de roques i de formes de modelat i les principals unitats del relleu peninsular i insular. També s'hi tracta la tècnica per fer un perfil topogràfic i comentar-lo, molt útil per apreciar la diversitat de formes topogràfiques i la disposició espacial d'aquestes.

Bloc 3. La diversitat climàtica i la vegetació

En aquest bloc es parteix del conjunt de factors i elements que determinen i componen l'estat de l'atmosfera. S'hi estudien els dominis climàtics espanyols mitjançant l'elaboració i l'anàlisi de climogrames, i els tipus de temps atmosfèric a Espanya mitjançant l'anàlisi i la interpretació de mapes del temps. Finalment, s'hi estudia la vegetació espanyola: factors i característiques, diferents formacions existents i distribució d'aquestes formacions.

Bloc 4. La hidrografia

Comprèn l'anàlisi de la diversitat hídrica peninsular i de les illes, dels vessants hidrogràfics continentals, dels règims fluvials, dels aiguamolls i de les aigües subterrànies. Finalment, s'hi detallen els recursos hídrics i l'aprofitament humà que se'n fa.

Bloc 5. Els paisatges naturals i les relacions natura-societat

El darrer bloc dedicat a la geografia física aborda l'estudi de les relacions entre els diferents elements del medi natural i entre aquests i l'ésser humà. S'hi estudien els paisatges naturals com a resultat de la interacció a l'espai de diversos elements mediambientals. A continuació, s'hi analitza la influència del medi natural sobre les persones com a recurs per cobrir les seves necessitats i com a risc per a la vida i per al benestar. La segona part tracta de la influència de l'activitat humana sobre el medi físic, els problemes que això genera i les actuacions encaminades a aprofitar el medi de forma sostenible i a afavorir la conservació del patrimoni natural.

Bloc 6. La població espanyola

S'hi presenten les fonts que proporcionen informació sobre la població. Mitjançant aquestes fonts s'observen la distribució territorial, l'evolució històrica, els moviments naturals i les migracions. L'anàlisi i el comentari de gràfics (piràmides de població), taules i mapes permeten tenir una visió de l'espai demogràfic present, de les diversitats regionals, de la problemàtica actual i de les possibilitats de futur, amb especial èmfasi en la situació balear.

Bloc 7. L'espai rural i les activitats del sector primari

En aquest bloc s'estudia l'heterogeneïtat i la complexitat dels paisatges rurals: importància econòmica, factors naturals i històrics que han conduït a la situació actual, estructura de la propietat, polítiques de reforma agrària, tipologia de les activitats agràries i paisatges agraris resultants. També s'hi tracta la situació del sector dins el context de la Unió Europea i s'hi estudia la silvicultura i l'activitat pesquera. Finalitza amb una visió de conjunt del sector primari a les Illes Balears.

Bloc 8. Les fonts d'energia i l'espai industrial

Aquest bloc s'inicia amb l'estudi de les matèries primeres i les fonts d'energia, base fonamental de l'activitat industrial. Posteriorment, s'hi analitzen les etapes del procés d'industrialització, la conjuntura històrica d'aquest procés, la producció industrial, l'estructura productiva dels factors i les tendències de localització, les àrees industrials i la política industrial immersa en les tendències de la pertinença a la Unió Europea. Paral·lelament, s'hi analitzen els sectors industrials a les Illes Balears i la incidència econòmica que tenen.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 122/140

Bloc 9. El sector de serveis

S'hi estudia la creixent terciarització de l'economia espanyola a través de la distribució territorial del sector de serveis i l'impacte que té sobre determinats indicadors econòmics. També s'hi analitzen les característiques de les tres activitats més destacades d'aquest sector: el transport, el comerç i el turisme. Pel que fa als espais turístics, es posa especial èmfasi en l'estudi d'aquest sector a les Illes Balears i la relació que manté amb el medi ambient. S'hi tracten d'una forma no tan detallada altres activitats terciàries: sanitat, educació, finances, serveis públics, etc.

Bloc 10. L'espai urbà

Comprèn el concepte de *ciutat* i la influència que exerceix i les diferents morfologies d'estructura urbana. També s'hi analitza la necessitat de la planificació urbana, el procés d'urbanització i les etapes d'aquest procés, les àrees d'influència i els usos del sòl. Finalment, s'hi estudia la xarxa urbana espanyola, amb el cas pràctic del sistema urbà de les Illes Balears, la macrocefàlia de Palma i l'ordenació territorial.

Bloc 11. Formes d'organització territorial

S'inicia amb l'estudi de l'organització política i administrativa del territori espanyol. Després, es presenten els desequilibris demogràfics, econòmics i socials existents. Finalment, s'analitza l'estat de les autonomies, amb les polítiques regionals i de cohesió territorial i les particularitats polítiques i administratives de les Illes Balears.

Bloc 12. Espanya a Europa i al món

En aquest darrer bloc es tracten els aspectes relacionats amb la situació d'Espanya al món, l'espai geogràfic de la Unió Europea i la posició que hi ocupa Espanya, i els reptes que es plantegen en el futur. Finalment, s'hi analitza la inserció del territori espanyol al món, el procés de globalització i les desigualtats territorials que aquest procés provoca, així com la posició d'Espanya dins les àrees socioeconòmiques i geopolítiques del món.

L'adequació i la seqüenciació dels objectius específics de la matèria

L'ensenyament de la geografia al segon curs del batxillerat té els objectius següents:

1. Comprendre i explicar l'espai geogràfic espanyol com un espai dinàmic, caracteritzat pels contrastos i la complexitat territorial i resultat de la interacció de processos socials, econòmics, tecnològics i culturals que han actuat en un marc natural i històric.
2. Identificar i comprendre els elements bàsics de l'organització del territori emprant processos i destreses específicament geogràfics a l'hora d'analitzar i interpretar un determinat fenomen o situació territorial, valorant els múltiples factors que hi intervenen i aplicant les tècniques de representació cartogràfica.
3. Conèixer les característiques dels diferents medis naturals presents a Espanya i identificar els trets geogràfics que defineixen el territori espanyol.
4. Interessar-se activament per la qualitat del medi ambient, ser conscients dels problemes derivats de certes actuacions humanes i entendre la necessitat d'impulsar polítiques d'ordenació territorial i d'actuar pensant en les generacions presents i en les futures, amb la capacitat de valorar decisions que afecten la gestió sostenible dels recursos i l'ordenació del territori.
5. Comprendre la població com un recurs essencial, la distribució, la dinàmica i l'estructura de la qual intervenen de manera rellevant en la configuració dels processos que defineixen l'espai.
6. Analitzar els diferents tipus d'explotació de la naturalesa, així com les activitats productives i l'impacte territorial i mediambiental que generen, i reconèixer la relació entre el medi i els grups humans.
7. Conèixer i valorar les característiques del territori de les Illes Balears, així com les transformacions recents que ha patit el medi natural balear, i ser conscients de l'impacte mediambiental que suposa l'ocupació territorial, l'explotació dels recursos i l'ordenació de les activitats econòmiques.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 123/140

8. Explicar la posició d'Espanya i de les Illes Balears en el context mediterrani, europeu i mundial. Conèixer les característiques territorials de la Unió Europea i analitzar les relacions entre els principals problemes d'origen geogràfic en un món en què de cada vegada hi ha més interrelació i en què coexisteixen la uniformització econòmica i el control i el repartiment desigual dels recursos.

9. Conèixer i respectar tant l'espai més acostat al propi entorn com altres espais geogràfics més llunyans i cooperar per superar les desigualtats que imposen els diferents nivells de desenvolupament.

10. Entendre i analitzar l'espai urbà com a element de la configuració dels processos que constitueixen l'espai geogràfic.

SEQÜENCIACIÓ DELS CONTINGUTS DE LA MATÈRIA

UNITAT 0: Introducció al coneixement geogràfic

UNITAT 1: L'espai geogràfic espanyol. La diversitat geomorfològica

UNITAT 2: La diversitat climàtica

UNITAT 3: La diversitat hídrica, vegetal i edàfica

UNITAT 4: Els paisatges naturals i les interaccions naturalesa – societat

UNITAT 5: Els espais del sector primari

UNITAT 6: L'espai industrial

UNITAT 7: Els espais del sector terciari

UNITAT 8: La població espanyola

UNITAT 9: L'espai urbà

UNITAT 10: L'organització, els desequilibris i les polítiques territorials

UNITAT 11: Espanya a Europa

UNITAT 12: Espanya al món

Illes balears

Pel que fa als continguts procedimentals, al llarg del curs s'hauran de dur a terme tot un seguit d'activitats de diversa índole, tals com:

- Anàlisi de comentaris de text tant de geografia física com humana, a partir de diverses preguntes.
- Elaboració i comentari de mapes de geografia física i humana.
- Comentari d'altres fonts com climogrames, esquemes del sòl, imatges, taules, gràfiques, piràmides de població, etc.
- Elaboració de quadres resum per sintetitzar i assimilar continguts.

Pel que fa als continguts actitudinals, es valorarà l'assistència a classe, l'actitud dins l'aula, la motivació i les ganes de treballar l'assignatura.

MÈTODES PEDAGÒGICS

Mètodes i propostes didàctiques

Actualment es considera que, en el procés d'ensenyament-aprenentatge, els alumnes han de ser els protagonistes i han d'aconseguir un aprenentatge significatiu; és a dir, un aprenentatge en què han de relacionar la informació nova amb la que ja tenen i les han de reajustar i reconstruir durant el procés. Així, la metodologia que emprarem contribuirà al desenvolupament integral dels alumnes i afavorirà la consecució dels objectius de l'assignatura.

Les activitats educatives dutes a terme afavoriran la capacitat dels alumnes per aprendre per si mateixos. Al mateix temps, aplicarem mètodes de recerca apropiats; és a dir: els alumnes aprendran a

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 124/140

analitzar, raonar, investigar, valorar, exposar i aplicar els procediments associats a l'estudi d'aquesta matèria.

Així, la metodologia emprada en el desenvolupament de les diferents unitats didàctiques, es basarà en les possibilitats que ofereixen tant les estratègies de caràcter expositiu com les d'indagació.

Les estratègies per a l'exposició semblen especialment indicades quan es tracten els continguts factuais i conceptuals, i són recomanables quan s'han de realitzar els plantejaments introductoris o quan s'ha d'establir el marc de referència general d'aquests continguts.

Les estratègies d'indagació estan associades més directament amb activitats de contingut procedimental (comentari de mapes, resums de continguts, elaboració de comentaris de diversos tipus de fonts gràfiques...) i, alhora, s'orienten tant a l'aprenentatge i l'assimilació dels fets i dels conceptes, com al domini directe de les tècniques bàsiques, del mètode i del treball científic propis de la geografia. També són especialment indicades per al desenvolupament i l'adquisició dels hàbits i dels continguts actitudinals.

Aquestes estratègies d'intervenció didàctica permeten que l'alumnat reflexioni sobre la complexitat dels fenòmens geogràfics i adquireixi l'hàbit de cercar la resolució amb autonomia, mitjançant la recerca, la consulta i el tractament d'informacions documentals diversificades (estadístiques, gràfiques, cartografies, etc.). Es tracta, en definitiva, de dotar l'alumnat amb una metodologia adient, perquè pugui analitzar críticament situacions geogràfiques diverses en un o en diversos àmbits territorials. Això representa un esforç important de planificació del treball procedimental que abasta, sobretot, la selecció i la interpretació de la informació geogràfica, l'anàlisi de les interaccions que es produeixen en l'espai, la realització de treballs monogràfics que requereixen l'aplicació de les tècniques del treball geogràfic i, sobretot, el tractament de les informacions cartogràfiques, atès que el llenguatge cartogràfic és una de les expressions més específiques del treball procedimental d'aquesta matèria.

Per altra banda, en el conjunt d'activitats d'aprenentatge de la Geografia, mereix una atenció especial el treball de camp, la realització del qual s'esdevé de gran utilitat per conèixer i analitzar aspectes diversos de la realitat geogràfica de l'entorn més pròxim de l'alumnat.

Sovint es publiquen als mitjans de comunicació notícies relacionades amb l'assignatura de geografia: plans d'ordenació urbana, polítiques agràries, destrucció o recuperació d'espais naturals, etc. Això permet relacionar el que els alumnes estudien amb la realitat que els envolta, la qual cosa fomenta la seva curiositat i afavoreix la seva motivació. En aquest sentit, drem a terme tot un seguit d'activitats d'ampliació i reforç a través de fotocòpies o bé en suport informàtic relacionat amb aquestes fonts oferides pels mitjans de comunicació, i així posar en pràctica, amb casos actuals, els continguts treballats en l'assignatura.

DISTRIBUCIÓ ESPAI-TEMPS

Les diferents activitats d'ensenyament es duran a terme en una aula normal. Es duran a terme quatre sessions setmanals de 55 minuts.

Pel que fa a la tipologia d'agrupaments:

El tipus d'agrupaments dels alumnes depèn del perfil dels professors i de l'activitat programada. Així, pot ser de tipus individual, en petits grups o en grups més nombrosos.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 125/140

ACTIVITATS D'AMPLIACIÓ I DE REFORÇ

Per tal d'aprofundir el temari es preveu la realització de tot un seguit d'activitats de reforç i consolidació de continguts com: comentaris de mapes, textos, climogrames, taules estadístiques, gràfics, elaboració de quadres resum, etc.

CONTINGUTS, CRITERIS D'AVALUACIÓ I ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

BLOC 1. LA GEOGRAFIA I L'ESTUDI DE L'ESPAI GEOGRÀFIC
Continguts
<p>Concepte de geografia. Característiques de l'espai geogràfic. El territori com a espai de relacions humanes i socials especialitzades. El territori com a centre d'interacció de les societats: el desenvolupament sostenible. El concepte de paisatge com a resultat cultural. Les tècniques cartogràfiques. Plànols i mapes: components i anàlisi. La representació gràfica de l'espai geogràfic en diferents escales. Obtenció i interpretació de la informació cartogràfica.</p>
Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable
<p>1. Reconèixer la peculiaritat del coneixement geogràfic utilitzant les eines d'anàlisi i els procediments propis d'aquest coneixement.</p> <p>1.1. Descriu la finalitat de l'estudi de la geografia i les principals eines d'anàlisi i els procediments d'aquesta disciplina.</p> <p>2. Identificar les diverses ocupacions de l'espai geogràfic, entès com a centre de relacions humanes i socials.</p> <p>2.1. Identifica els diferents paisatges geogràfics.</p> <p>2.2. Enumera i descriu les característiques dels paisatges geogràfics.</p> <p>3. Distingir i analitzar els diferents tipus de plànols i mapes amb diferents escales i identificar-los com a eines de representació de l'espai geogràfic.</p> <p>3.1. Utilitza adequadament les eines característiques de la ciència geogràfica.</p> <p>4. Analitzar i comentar el mapa topogràfic nacional a escala 1:50.000, especialment algun full de les Illes Balears.</p> <p>4.1. Extreu informació del mapa topogràfic nacional mitjançant els procediments de feina del geògraf.</p> <p>4.2. Extreu informació de mapes i plànols de diferents escales.</p> <p>5. Dissenyar i comparar mapes sobre espais geogràfics, especialment els de les Illes Balears, usant els procediments característics.</p> <p>5.1. Identifica en un paisatge les diferències entre paisatge natural i paisatge cultural.</p> <p>6. Cercar, seleccionar i elaborar informació de contingut geogràfic obtinguda de fonts diverses i presentar-la de forma adequada.</p> <p>6.1. Extreu conclusions de l'observació d'un mapa i comenta les característiques de l'espai geogràfic.</p>
BLOC 2. EL RELLEU ESPANYOL: DIVERSITAT GEOMORFOLÒGICA

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 126/140

Continguts

Espanya i la seva singularitat geogràfica: unitat i diversitat.
 El relleu espanyol: diversitat geomorfològica:
 Localització dels principals accidents geogràfics.
 Evolució geològica del territori espanyol que conforma les diferents morfologies estructurals.
 Identificació de les unitats del relleu espanyol peninsular i insular i trets de cada unitat.
 Litologia peninsular i insular i formes de modelat.
 Tall topogràfic: realització i anàlisi.
 El sòl a Espanya: varietat edàfica i característiques.

Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Distingir les singularitats de l'espai geogràfic espanyol i assenyalar els aspectes que li confereixen unitat i els elements que provoquen diversitat.
 - 1.1. Dibuixa i assenyalas les unitats del relleu sobre un mapa físic d'Espanya i comenta les característiques que presenten.
2. Descriure els trets del relleu espanyol i situar-ne i analitzar-ne les unitats de relleu.
 - 2.1. Identifica i representa en un mapa els elements del relleu que són similars i els que són diferents del territori peninsular i de l'insular.
3. Definir el territori espanyol subratllant les diferències de les unitats morfoestructurals.
 - 3.1. Enumera i descriu els principals trets del relleu d'Espanya.
4. Diferenciar la litologia d'Espanya i especificar-ne les característiques i el modelat, amb especial atenció a les diferències entre les illes Balears.
 - 4.1. Classifica les unitats del relleu espanyol segons les característiques geomorfològiques.
5. Utilitzar correctament el vocabulari específic de la geomorfologia.
 - 5.1. Descriu sumàriament en un mapa l'evolució geològica i la conformació del territori espanyol.
6. Cercar i seleccionar informació del relleu obtinguda de fonts diverses —fonts bibliogràfiques, fonts cartogràfiques, Internet o treballs de camp—, presentar-la de forma adequada i assenyalar els condicionaments que el relleu pot imposar.
 - 6.1. Elabora un tall topogràfic i explica el relleu que reflecteix.
7. Identificar les característiques edàfiques del sòl.
 - 7.1. Enumera i descriu els elements constitutius dels diferents tipus de sòl a Espanya.
 - 7.2. Localitza en un mapa d'Espanya els diferents tipus de sòl peninsulars i insulars.

BLOC 3. LA DIVERSITAT CLIMÀTICA I LA VEGETACIÓ

Continguts

Factors geogràfics i elements del clima.
 Dominis climàtics espanyols: característiques i representació en climogrames.
 Dominis climàtics espanyols: problemàtica.
 Tipus de temps atmosfèric a Espanya.
 El mapa del temps: anàlisi i interpretació.
 Factors geogràfics i característiques de la vegetació. Formacions vegetals espanyoles i distribució d'aquestes.

Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Assenyalar en un mapa d'Espanya els dominis climàtics.
 - 1.1. Localitza en un mapa d'Espanya els diversos climes.
2. Distingir els climes d'Espanya i comentar-ne les característiques (assenyalar els factors i els elements que els componen per diferenciar-los).

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 127/140

- 2.1. Descrui i compara els climes d'Espanya i n'enumera els factors i els elements característics.
3. Distingir els climes d'Espanya i la representació d'aquests en climogrames.
 - 3.1. Representa i comenta climogrames específics de cada clima.
 - 3.2. Comenta les característiques dels diferents climes espanyols a partir de climogrames representatius.
4. Comentar la informació climatològica que es dedueix de mapes de temperatures o precipitacions d'Espanya.
 - 4.1. Enumera els trets dels diferents tipus de temps atmosfèric establerts per les estacions climatològiques.
5. Analitzar els tipus de temps atmosfèric a Espanya utilitzant els mapes de superfície i d'altura.
 - 5.1. Identifica i interpreta en un mapa del temps els elements que expliquen els diversos tipus de temps atmosfèric.
6. Interpretar un mapa del temps tenint en compte les característiques dels tipus de temps peninsulars i insulars.
 - 6.1. Comenta un mapa del temps d'Espanya i hi distingeix els elements que expliquen el tipus de temps característic de l'estació de l'any corresponent.
7. Obtenir i seleccionar informació de contingut geogràfic relativa a la diversitat climàtica d'Espanya utilitzant les fonts disponibles, com Internet, mitjans de comunicació social o fonts bibliogràfiques.
 - 7.1. Analitza els efectes del canvi climàtic a Espanya.
 - 7.2. Extreu conclusions mediambientals de gràfics i estadístiques que reflecteixen les pluges torrencials.
8. Identificar les diferents regions vegetals.
 - 8.1. Identifica en un mapa els diferents dominis vegetals i comenta les característiques que presenten.
9. Diferenciar raonadament les formacions vegetals espanyoles.
 - 9.1. Identifica en un paisatge natural les formacions vegetals que hi apareixen.
 - 9.2. Analitza raonadament una clisèrie.

BLOC 4. LA HIDROGRAFIA

Continguts

La diversitat hídrica de la península Ibèrica i de les illes.
 Els vessants hidrogràfics.
 Règims fluvials predominants.
 Els aiguamolls.
 Les aigües subterrànies.
 L'aprofitament dels recursos hídrics: la incidència de la sequera i les pluges torrencials.

Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge valuables

1. Explicar la diversitat hídrica de la península Ibèrica i de les illes i enumerar i localitzar els diversos tipus d'elements hídrics que es poden percebre observant el paisatge.
 - 1.1. Identifica la diversitat hídrica d'Espanya.
2. Descriure les conques fluvials espanyoles, situar-les en un mapa i enumerar-ne les característiques.
 - 2.1. Localitza en un mapa d'Espanya les principals conques fluvials.
3. Identificar els règims fluvials més característics
 - 3.1. Relaciona els règims hídrics dels cursos fluvials amb les possibilitats d'aprofitament hídric a Espanya.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 128/140

4. Enumerar les zones humides d'Espanya, localitzar-les en un mapa i comentar-ne les característiques.
 - 4.1. Localitza en un mapa les zones humides espanyoles i debat un aspecte d'actualitat que hi estigui relacionat.
5. Analitzar l'aprofitament dels recursos hídrics al nostre país, incloent-hi les característiques de sequera i de pluges torrencials del clima, així com els aqüífers disponibles a les Balears.
 - 5.1. Situa els grans embassaments en un mapa de la xarxa hidrogràfica espanyola i dedueix les conseqüències que se'n deriven analitzant també les característiques climàtiques.
 - 5.2. Analitza i comenta gràfics i estadístiques que reflecteixen les èpoques de sequera en relació amb un mapa dels tipus de règims fluvials dels rius de la península i n'extreu conclusions.
6. Obtenir i seleccionar informació de contingut geogràfic relativa a la hidrologia espanyola utilitzant diferents fonts d'informació.
 - 6.1. Selecciona imatges i notícies periodístiques que reflecteixen la desigualtat hídrica del país i com interacciona amb les activitats humanes.

BLOC 5. ELS PAISATGES NATURALS I LES RELACIONS NATURALES-SOCIETAT

Continguts

Els paisatges naturals espanyols: varietats.
 La influència del medi en l'activitat humana.
 Els medis humanitzats i la interacció d'aquests a l'espai geogràfic. Els paisatges culturals.
 Aprofitament sostenible del medi físic.
 Polítiques afavoridores del patrimoni natural.

Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Descriure els paisatges naturals espanyols i identificar-ne els trets.
 - 1.1. Distingeix les característiques dels grans conjunts paisatgístics espanyols.
2. Reflectir en un mapa les grans àrees de paisatges naturals espanyols.
 - 2.1. Localitza en un mapa els paisatges naturals espanyols i n'identifica les característiques.
3. Descriure els espais humanitzats i enumerar-ne els elements constitutius.
 - 3.1. Identifica i exposa els problemes suscitats per la interacció home-naturalesa als paisatges.
 - 3.2. Analitza algun element legislador que corregeixi l'acció humana sobre la naturalesa.
4. Relacionar el medi natural amb l'activitat humana i descriure casos en què l'home ha modificat el medi.
 - 4.1. Diferencia els paisatges humanitzats dels naturals.
5. Obtenir i seleccionar informació de contingut geogràfic relativa als paisatges naturals i a les relacions naturalesa-societat utilitzant fonts en què aquesta informació es trobi disponible, com Internet, fonts bibliogràfiques o mitjans de comunicació social.
 - 5.1. Selecciona i analitza notícies periodístiques o imatges en les quals es reflecteix la influència del medi en l'activitat humana.
 - 5.2. Selecciona i analitza notícies periodístiques o imatges de diferents fonts d'informació en les quals es percep la influència de l'home sobre el medi.
 - 5.3. Obté i analitza la informació que apareix als mitjans de comunicació social referida a la destrucció del medi natural per part de l'home.
6. Comparar imatges de les varietats de paisatges naturals.
 - 6.1. Diferencia els diversos paisatges naturals espanyols a partir de fonts gràfiques i comenta imatges representatives de cada una de les varietats de paisatges naturals procedents de mitjans de comunicació social, Internet o fonts bibliogràfiques.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 129/140

BLOC 6. LA POBLACIÓ ESPANYOLA

Continguts

Fonts per a l'estudi de la població.
Distribució territorial de la població.
Evolució històrica.
Moviments naturals de població.
Les migracions.
Mapa de la distribució de la població espanyola.
Mapa de densitat de la població espanyola.
Conformació de l'espai demogràfic actual. Taxes demogràfiques.
Diversitat regional. Estructura, problemàtica actual i possibilitats de futur de la població espanyola.
La població a les Illes Balears: evolució històrica, canvis actuals i perspectiva històrica.

Críteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluables

1. Identificar les fonts per a l'estudi de la població i establir els procediments que permeten estudiar casos concrets.
 - 1.1. Utilitza les eines d'estudi de la població.
2. Comentar gràfics i taxes que mostren l'evolució de la població espanyola.
 - 2.1. Comenta la piràmide de població espanyola actual i la compara amb alguna piràmide d'un període anterior o amb previsions futures.
 - 2.2. Distingeix les diferents piràmides de població al llarg de l'evolució històrica.
 - 2.3. Resol problemes de demografia referits al càlcul de taxes de població.
3. Caracteritzar la població espanyola i identificar-ne els moviments naturals.
 - 3.1. Aplica la teoria de la transició demogràfica al cas espanyol.
 - 3.2. Tria dades i taxes demogràfiques que mostren la configuració de la població d'un territori.
4. Explicar la distribució de la població espanyola i identificar-ne les migracions.
 - 4.1. Explica els processos migratoris antics que han afectat Espanya.
 - 4.2. Identifica i analitza les migracions recents.
5. Diferenciar la densitat de població a l'espai peninsular i a l'insular i explicar la distribució de la població.
 - 5.1. Comenta el mapa de la densitat de població actual d'Espanya.
6. Comentar un mapa de la densitat de població d'Espanya i analitzar l'estructura d'aquesta població.
 - 6.1. Analitza un gràfic de l'estructura de la població espanyola.
7. Analitzar la població de les diverses comunitats autònomes i definir l'evolució i la problemàtica de cada una.
 - 7.1. Compara i comenta la població de les regions en què aquesta augmenta i la de les regions en què aquesta minva.
8. Analitzar les piràmides de població de les diverses comunitats autònomes i comentar-ne les peculiaritats.
 - 8.1. Explica les relacions entre comunitats autònomes tenint en compte les migracions interiors.
9. Explicar les perspectives de la població espanyola i l'ordenació del territori.
 - 9.1. Selecciona i analitza informació sobre les perspectives de futur de la població espanyola.
10. Obtenir i seleccionar informació de contingut demogràfic utilitzant Internet i altres fonts d'informació.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 130/140

10.1. Presenta informació sobre la població espanyola, la defensa i en ressalta els aspectes més significatius utilitzant gràfics, mapes, piràmides, etc., en una presentació amb recursos informàtics o mitjançant exposicions en directe.

BLOC 7. L'ESPai RURAL I LES ACTIVITATS DEL SECTOR PRIMARI

Continguts

El pes de les activitats agropecuàries, forestals i pesqueres al PIB. La població activa. Aspectes naturals i històrics que expliquen els factors agraris. L'estructura de la propietat i la possessió de la terra. Les explotacions agràries: característiques. Polítiques de reforma agrària. Tipus d'agricultura: coexistència de formes avançades i tradicionals. Les transformacions agràries i industrials. Els paisatges agraris d'Espanya: característiques. La situació del sector a Espanya en el context de la Unió Europea. L'activitat pesquera: localització, característiques i problemes. Anàlisi dels aspectes físics i humans que conformen l'espai pesquer. La silvicultura: característiques i desenvolupament al territori. El sector primari a les Illes Balears.

Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Descriure les activitats agropecuàries i forestals i especificar les característiques que tenen a Espanya.
 - 1.1. Identifica les activitats agropecuàries i forestals.
 - 1.2. Diferencia les activitats del sector primari d'altres activitats econòmiques.
2. Distingir els paisatges agraris i descriure'n les característiques.
 - 2.1. Situa en un mapa la distribució dels principals aprofitaments agraris.
 - 2.2. Aporta els aspectes del passat històric que han incidit en les estructures agràries espanyoles.
3. Analitzar adequadament un paisatge rural i distingir-ne la terra de conreu, els boscs i l'hàbitat.
 - 3.1. Selecciona i comenta imatges que posen de manifest les característiques dels diversos paisatges agraris espanyols.
4. Comprendre l'evolució de l'estructura de la propietat.
 - 4.1. Defineix històricament i sumàriament l'estructura de la propietat.
5. Identificar formes de possessió de la terra.
 - 5.1. Identifica i analitza les característiques dels diversos paisatges agraris espanyols.
6. Explicar el sector agrari espanyol tenint en compte les estructures de la propietat i les característiques de les explotacions.
 - 6.1. Aporta dades o gràfics d'aspectes estructurals que expliquen el dinamisme d'un sector agrari concret.
7. Explicar la situació del sector agrari espanyol i balear tenint en compte el context europeu i les polítiques de la Unió Europea: política agrària comuna (PAC).
 - 7.1. Comenta textos periodístics que expliquen la situació espanyola en la PAC.
8. Analitzar l'activitat pesquera i definir-ne les característiques i els problemes.
 - 8.1. Exposar les característiques i les peculiaritats de l'activitat pesquera espanyola.
9. Obtenir i seleccionar informació de contingut geogràfic relativa a l'espai rural, silvícola o pesquer utilitzant fonts disponibles a Internet, a mitjans de comunicació social o a recursos bibliogràfics.
 - 9.1. Selecciona i analitza notícies periodístiques que tracten de problemes pesquers i

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 131/140

n'identifica l'origen.

9.2. Elabora gràfics comparatius del pes específic al PIB de les activitats agràries, ramaderes, forestals i pesqueres espanyoles en comparació d'altres sectors d'activitat.

BLOC 8. LES FONTS D'ENERGIA I L'ESPAI INDUSTRIAL

Continguts

Localització de les fonts d'energia a Espanya.

El procés d'industrialització espanyol: característiques i breu evolució històrica.

Aportació de la indústria al PIB. La població activa.

Deficiències i problemes del sector industrial espanyol.

Regions industrials d'Espanya: importància de les polítiques territorials en aquest sector.

Influència de la política de la Unió Europea en la configuració de la indústria espanyola.

La planificació industrial. Els eixos de desenvolupament industrial: perspectives de futur.

Les activitats industrials a les Illes Balears: sectors industrials i importància econòmica.

Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Analitzar el procés d'industrialització espanyol i establir les característiques històriques que han menat a la situació actual.

1.1. Selecciona i analitza informació sobre els problemes i la configuració de la indústria espanyola.

1.2. Selecciona i analitza imatges que mostren l'evolució històrica de la indústria espanyola en una zona concreta o en un sector concret.

2. Relacionar les fonts d'energia i la industrialització i descriure les conseqüències que se'n deriven a Espanya.

2.1. Relaciona el naixement de la indústria i la localització de fonts d'energia i matèries primeres al país.

3. Conèixer els factors de la industrialització a Espanya.

3.1. Estableix un eix cronològic per explicar l'evolució històrica de la industrialització espanyola.

3.2. Enumera les característiques de la indústria espanyola i les diferències regionals.

3.3. Elabora i analitza gràfics i estadístiques que expliquen les produccions industrials.

4. Identificar i comentar els elements d'un paisatge industrial determinat.

4.1. Analitza i comenta paisatges d'espais industrials.

4.2. Assenyala en un mapa els assentaments industrials més importants i hi distingeix els diferents sectors industrials.

5. Descriure els eixos de desenvolupament industrial sobre un mapa i exposar-ne les característiques i les possibilitats futures de regeneració i canvi.

5.1. Localitza i descriu les regions industrials i els eixos de desenvolupament industrial.

5.2. Descriu els eixos o focus de desenvolupament industrial i les perspectives de futur que tenen.

6. Obtenir i seleccionar informació de contingut geogràfic relativa a l'espai industrial espanyol utilitzant fonts en què aquesta informació es trobi disponible, com Internet, fonts bibliogràfiques o mitjans de comunicació.

6.1. Descriu les polítiques industrials de la Unió Europea i la influència que exerceixen en les polítiques espanyoles.

BLOC 9. EL SECTOR DE SERVEIS

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 132/140

Continguts

La terciarització de l'economia espanyola: influència en el PIB. La població activa del sector terciari.

Anàlisi dels serveis i distribució al territori.

L'impacte de les infraestructures sobre l'espai geogràfic.

El sistema de transport com a forma d'articulació territorial.

El desenvolupament comercial: característiques i evolució.

Els espais turístics: característiques i evolució.

Altres activitats terciàries: sanitat, educació, finances i serveis públics.

La terciarització de l'economia balear. El turisme: factors i evolució. El turisme i el medi ambient.

Críteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Analitzar la terciarització de l'economia espanyola i exposar les característiques que presenta i la influència que exerceix en el producte interior brut.

1.1. Identifica les característiques del sector terciari espanyol.

2. Identificar la presència dels serveis al territori i analitzar-ne la distribució i l'impacte en el medi.

2.1. Explica la incidència del sector de serveis en l'economia espanyola.

3. Explicar el sistema de transport a Espanya i distingir l'articulació territorial que configura.

3.1. Descriu com s'articulen els mitjans de comunicació més importants d'Espanya (ferrocarrils, carreteres, ports i aeroports).

3.2. Comenta sobre un mapa de transports la transcendència que aquest sector té a l'hora d'articular el territori.

3.3. Descriu i analitza mapes que reflecteixen un sistema de transport determinat.

3.4. Distingeix en un mapa els principals nodes del transport espanyol.

3.5. Resol problemes plantejats en un cas específic sobre vies de comunicació al nostre país.

4. Descriure el desenvolupament comercial, exposar-ne les característiques i fer referència a l'ocupació territorial que imposa.

4.1. Comenta gràfics i estadístiques que expliquen el desenvolupament comercial.

5. Localitzar en un mapa els espais turístics i enumerar-ne les característiques i les desigualtats regionals.

5.1. Analitza i explica les desigualtats de l'espai turístic.

6. Obtenir i seleccionar informació de contingut geogràfic relativa a l'activitat o a l'espai del sector de serveis espanyol utilitzant fonts en què aquesta informació es trobi disponible, com Internet, fonts bibliogràfiques o mitjans de comunicació social.

6.1. Comenta gràfics i estadístiques que expliquen el desenvolupament turístic espanyol.

6.2. Explica com articulen el territori altres activitats terciàries.

7. Utilitzar correctament la terminologia del sector de serveis.

7.1. Analitza i comenta imatges de l'espai destinat al transport, al comerç o a altres activitats del sector de serveis.

8. Identificar i comentar un paisatge transformat per una important zona turística.

8.1. Elaborar esquemes per analitzar la influència del sector de serveis en l'economia i l'ocupació a Espanya a partir d'imatges que reflecteixen l'impacte d'aquest sector en un paisatge.

BLOC 10. L'ESPAI URBÀ

Continguts

Concepte de ciutat i influència que exerceix en l'ordenació del territori.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 133/140

Morfologia i estructura urbanes.
 Les planificacions urbanes.
 Característiques del procés d'urbanització. Les àrees d'influència.
 Els usos del sòl urbà.
 La xarxa urbana espanyola. Característiques del procés de creixement espacial de les ciutats.
 El sistema urbà de les Illes Balears: capitals insulars, macrocefàlia de Palma i ordenació territorial.

criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Definir la ciutat.
 - 1.1. Defineix el concepte de ciutat i n'aporta exemples.
2. Analitzar i comentar plànols de ciutats i distingir-hi els diferents traçats.
 - 2.1. Comenta un paisatge urbà a partir d'una font gràfica.
 - 2.2. Analitza i explica el plànol de la ciutat més propera o significativa respecte al lloc de residència.
3. Identificar el procés d'urbanització i enumerar-ne les característiques i les planificacions internes.
 - 3.1. Identifica les característiques del procés d'urbanització.
 - 3.2. Explica els processos de planificació urbana i en posa exemples.
4. Analitzar la morfologia i l'estructura urbana i extreure conclusions de l'empremta de la història i de l'expansió espacial, reflex de l'evolució econòmica i política de la ciutat.
 - 4.1. Assenyala la influència històrica en el plànol de les ciutats espanyoles.
 - 4.2. Explica la morfologia urbana i assenyala les parts d'una ciutat sobre un plànol.
5. Analitzar i comentar un paisatge urbà.
 - 5.1. Selecciona i analitza imatges que expliquen la morfologia i l'estructura urbana d'una ciutat coneguda.
6. Identificar el paper de les ciutats en l'ordenació del territori.
 - 6.1. Explica la jerarquització urbana espanyola.
7. Descriure la xarxa urbana espanyola i comentar-ne les característiques. Reconèixer el sistema urbà balear i la importància de Palma.
 - 7.1. Descriu i analitza les influències mútues existents entre la ciutat i l'espai que l'envolta.
8. Obtenir, seleccionar i analitzar informació de contingut geogràfic relativa a l'espai urbà espanyol utilitzant fonts en què aquesta informació es trobi disponible, com Internet, fonts bibliogràfiques o mitjans de comunicació social.
 - 8.1. Selecciona i analitza notícies periodístiques que mostren la configuració i la problemàtica del sistema urbà espanyol.

BLOC 11. FORMES D'ORGANITZACIÓ TERRITORIAL

Continguts

L'organització territorial d'Espanya. Influència de la història i la Constitució de 1978.
 Els desequilibris i els contrastos territorials.
 Les comunitats autònomes: polítiques regionals i de cohesió territorial.
 La comunitat autònoma de les Illes Balears: particularitats politicoadministratives.

criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Descriure l'organització territorial espanyola i analitzar-ne l'estructura local, regional, autonòmica i nacional.
 - 1.1. Explica i localitza en un mapa l'organització territorial espanyola partint del municipi i de la comunitat autònoma.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 134/140

2. Explicar l'organització territorial espanyola i exposar la influència de la història i de la Constitució de 1978.
 - 2.1. Distingeix i enumera les comunitats autònomes, les principals ciutats de cada una i els països fronterers amb Espanya.
3. Explicar l'organització territorial espanyola a partir de mapes històrics i actuals.
 - 3.1. Explica l'ordenació territorial espanyola a partir de mapes històrics i actuals.
 - 3.2. Compara l'ordenació territorial actual i la de la primera meitat del segle XX.
4. Analitzar l'organització territorial espanyola i descriure'n els desequilibris i els contrastos territorials i els mecanismes correctors. Comprendre la particular organització territorial de les Illes Balears.
 - 4.1. Descriu l'ordenació territorial establerta per la Constitució de 1978.
 - 4.2. Explica les polítiques territorials que practiquen les comunitats autònomes en aspectes concrets.
 - 4.3. Enumera els desequilibris i els contrastos territorials existents en l'organització territorial espanyola.
5. Descriure la transcendència de les comunitats autònomes i les polítiques territorials que duen a terme.
 - 5.1. Distingeix els símbols que diferencien les comunitats autònomes.
6. Obtenir, seleccionar i analitzar informació de contingut geogràfic relativa a les formes d'organització territorial a Espanya utilitzant fonts en què aquesta informació es trobi disponible, com Internet, fonts bibliogràfiques o mitjans de comunicació social.
 - 6.1. Explica raonadament els trets essencials de les polítiques territorials autonòmiques.

BLOC 12. ESPANYA A EUROPA I AL MÓN

Continguts

Espanya: situació geogràfica. Posició i localització dels territoris que conformen la unitat i la diversitat política.

Espanya a Europa. Estructura territorial. Contrasts físics i socioeconòmics d'Europa.

La posició d'Espanya a la Unió Europea. Polítiques regionals i de cohesió territorial

Espanya al món. Globalització i diversitat al món: processos de mundialització i desigualtats territorials. Grans eixos mundials.

Posició d'Espanya en les àrees socioeconòmiques i geopolítiques mundials.

Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Definir la situació geogràfica d'Espanya al món, establir la posició que ocupa i localitzar-ne els territoris.
 - 1.1. Localitza en un mapa les grans àrees de la geografia econòmica i assenjala les àrees amb les quals Espanya té més relació.
 - 1.2. Identifica aspectes rellevants d'Espanya en la situació mundial.
 - 1.3. Localitza la situació espanyola entre les grans àrees de la geografia econòmica mundial.
2. Descriure el continent europeu i distingir-ne l'estructura territorial i els contrastos físics i socioeconòmics.
 - 2.1. Explica la posició d'Espanya dins la Unió Europea.
3. Identificar la posició d'Espanya dins la Unió Europea i enumerar les polítiques regionals i de cohesió territorial que es practiquen a Europa i que afecten el nostre país.
 - 3.1. Extreu conclusions de les mesures que la Unió Europea pren en política regional i de cohesió territorial que afecten Espanya.
 - 3.2. Comenta notícies periodístiques o textos que expliquen la posició d'Espanya dins la Unió Europea.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 135/140

4. Definir el concepte de globalització i explicar-ne els trets.
- 4.1. Identifica i descriu els trets de la globalització amb exemples que afecten el nostre país.
5. Comparar els processos de mundialització i de diversificació territorial i resumir les característiques d'un procés i de l'altre.
- 5.1. Elabora quadres comparatius de l'aplicació a casos concrets del concepte de mundialització i del concepte de diversitat territorial.
6. Explicar les repercussions de la inclusió d'Espanya dins espais socioeconòmics i geopolítics continentals i mundials utilitzant fonts diverses basades en material bibliogràfic o en línia i tenint en compte les opinions exposades als mitjans de comunicació social.
- 6.1. Explica les repercussions de la inclusió d'Espanya dins espais geopolítics i socioeconòmics continentals i mundials a partir de diferents fonts d'informació geogràfica.

Tractament disciplinari

D'acord amb les finalitats, els objectius i els estàndards d'aprenentatge avaluables, aquesta assignatura ha de contribuir fonamentalment a sensibilitzar els alumnes en l'anàlisi, el coneixement i l'estudi crític i raonat del paisatge, tant del natural com del modificat per l'home, i de les activitats econòmiques que s'hi duen a terme.

La geografia contribueix a comprendre l'espai i l'acció antròpica sobre el territori tenint en compte múltiples causes, a valorar l'acció humana en la construcció del territori i a analitzar-ne les conseqüències (territorials, humanes, econòmiques, socials, mediambientals, etc.), i a establir un compromís ètic amb la construcció i/o la conservació del territori. Per tant, és una ciència que està molt connectada a altres ciències, com la història, la biologia, la geologia, etc. A més a més, ha de contribuir, com a mínim, a fer que els alumnes assoleixin diverses competències, com un nivell més adequat de comunicació lingüística i competències digitals i competències referents al tractament de la informació, tal com estableix la normativa. Aspectes com els processos geològics que intervenen en la formació de les unitats del relleu peninsular es poden tractar de forma interdisciplinària a l'assignatura de geologia, i els continguts sobre contaminació del medi, a l'assignatura de ciències de la Terra i el medi ambient.

CRITERIS DE QUALIFICACIÓ

La realització de proves objectives individuals
 Activitats realitzades a casa i a classe
 Treballs de recerca
 L'assistència a classe
 Bona predisposició i interès per l'assignatura
 Motivació i participació dins l'aula

La nota final de cada avaluació serà el resultat de:

- **Controls de conceptes i procediments: 80%**
- **Exercicis i feina tant dins l'aula com a casa: 10%**
- Actitud, comportament, participació, assistència se pressuposa en un ensenyament de caire postobligatori, on l'alumnat ha de demostrar un mínim de responsabilitat i de bon comportament dins l'aula. Consegüentment...
- *** Una mala actitud comportarà la resta de fins a 2 punts de la nota global. Aquesta vendrà definida per la intervenció de tot l'equip docent o de la cap d'estudis.**

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 136/140

Pel que fa a les proves escrites, cal tenir en compte que els alumnes hauran de superar en un 50% cadascun dels blocs de que consta cada prova; en cas contrari, no se donarà per aprovada.

Com a norma general no es repetiran les proves. Ara bé, si la causa de no assistència a l'examen és degudament justificada pel pare o mare de l'alumne, la professora proposarà una data per a la realització de l'examen.

Exàmens de recuperació

Aquells alumnes que hagin suspès una o més avaluacions, tindran l'oportunitat de recuperar-les en un examen d'avaluacions suspeses al maig.

Prova extraordinària al maig

Al final de la tercera avaluació es realitzarà una recuperació d'aquelles avaluacions suspeses durant el curs.

En cas de no superar la matèria, l'alumne haurà de presentar-se a la convocatòria de setembre, on realitzarà un examen final de tots els continguts impartits al llarg del curs.

Avaluació extraordinària de setembre

Constarà de dues parts:

1. – l'alumne haurà de presentar els treballs encomanats per fer durant l'estiu
2. – realitzarà una prova de continguts referits al temari donat al llarg del curs.

Exàmens concentrats

Amb la finalitat de què l'alumnat de 2n de Batxillerat assoleixi uns hàbits d'estudi d'acord amb les exigències de les proves de Selectivitat i posteriors estudis universitaris, el departament de Ciències Socials ha decidit incloure en la programació dels curs actual tres proves trimestrals acumulatives de continguts generals (exàmens concentrats). Aquestes proves es realitzaran i avaluaran tenint en compte els següents criteris.

- La primera prova es realitzarà al final de la primera avaluació i abastarà els continguts impartits fins a aquest moment.
- La segona prova es realitzarà al final de la segona avaluació i abastarà tots els continguts impartits des de principi de curs fins a aquest moment.
- La tercera prova es realitzarà al final de la tercera avaluació i abastarà tots els continguts impartits al llarg del curs.
- Es farà una mitjana dels resultats obtinguts en cadascuna de les proves.
- Aquest resultat afectarà a la qualificació de final de curs establint-se els següents criteris:
 1. La mitjana obtinguda sumarà o restarà un 10% a la nota final.
 2. Si la mitjana obtinguda és de 4 o superior sumarà un 10% a la nota final.
 3. Si la mitjana obtinguda és inferior a 4, restarà un 10% a la nota final.
- La presentació de l'alumne a les 3 proves serà requisit indispensable per aprovar les diferents àrees.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 137/140

Temporalització

	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre
GEOGRAFIA D'ESPANYA	0.- Introducció al coneixement geogràfic 1.- L'espai geogràfic espanyol. La diversitat geomorfològica 2.- La diversitat climàtica 3.- La diversitat hídrica, vegetal i edàfica 4.- Els paisatges naturals i les interaccions naturalesa – societat	5.- Els espais del sector primari 6.- L'espai industrial 7.- Els espais del sector terciari 8.- La població espanyola	9.- L'espai urbà 10.- L'organització, els desequilibris i les polítiques territorials 11.- Espanya a Europa 12.- Espanya al món

3. L'apartat de les Illes Balears s'anirà treballant al llarg del curs

MATERIALS I RECURSOS DIDÀCTICS

El professor intentarà desplegar els recursos didàctics necessaris que li permetin desenvolupar els continguts propis de l'àrea i poder així assolir els objectius del currículum. El professor plantejarà els continguts als alumnes per després aprofundir-los utilitzant tècniques de treball i estudi propis de l'assignatura. Així mateix, també indicarà o guiarà (segons el cas) l'alumnat en el camí per establir les relacions de causa-efecte i obtenir conclusions sobre els fenòmens estudiats amb la finalitat de discernir-ne la significació posterior.

No podem deixar de marcar que el professor ha d'esser un element actiu en el procés d'aprenentatge però són finalitats fonamentals del batxillerat (segons indica el marc legal) l'assoliment de l'autosuficiència en l'aprenentatge i la maduresa intel·lectual i humana, la qual cosa significa que els estudiants tenen una bona part de responsabilitat a l'hora d'arbitrar els mitjans per assolir les competències bàsiques que permetran la seva titulació.

Les explicacions teòriques es duran a terme amb el suport del llibre *Geografia 2* de segon de batxillerat. Editorial Anaya, Madrid, 2016. ISBN: 978-84-698-1552-6.

Per altra banda, es farà ús del programa edmodo, on la professora anirà penjant material extra com resums, esquemes, fitxes de vocabulari resolt, mapes comentats, climogrames, piràmides de població,

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 138/140

taules, gràfics, enllaços a pàgines web d'interès, imatges, exàmens de selectivitat, etc. D'aquesta manera, fent servir tots aquests recursos, els alumnes podran desenvolupar habilitats de recerca com formular hipòtesis; recollir informació procedent de fonts variades (cartogràfiques, estadístiques o de textos i imatges presents a mitjans convencionals o propis de les tecnologies de la informació i la comunicació); representar la informació mitjançant gràfics, taules, mapes, etc.; interpretar, comentar i valorar críticament la informació, i, finalment, presentar conclusions de forma raonada i amb una línia argumental justificada.

Dins l'aula comptarem amb el suport de l'ordinador, la pissarra digital i el canó de projecció.

PROCEDIMENTS DE SUPORT I DE RECUPERACIÓ

Per a tots els alumnes que tenen dificultats en seguir normalment l'assignatura –alumnes amb un nivell curricular no massa consolidat, alumnes que provenen de cursos de diversificació curricular, o alumnes amb poca base o amb una certa mancança d'hàbits d'estudi i de treball, es tenen previstes mesures de suport, sempre que l'equip d'Orientació, una volta cobertes les necessitats dels alumnes de l'ESO, disposin encara de professorat i d'hores disponibles per realitzar aquests suports.

Quant a la recuperació de l'assignatura, es tenen previstos exàmens de recuperació el mes de maig, on els alumnes hauran de recuperar l'avaluació o avaluacions suspeses, en un examen de recuperació per avaluacions.

En cas de no superar la matèria, l'alumne haurà de presentar-se a la convocatòria de setembre, on realitzarà un examen final de tots els continguts impartits al llarg del curs.

ESTRATÈGIES I PROCEDIMENTS D'AVALUACIÓ DEL PROCÉS D'ENSENYAMENT-APRENTATGE

L'avaluació del procés d'ensenyament-aprenentatge ens permet saber si l'estratègia didàctica triada ha estat la més adequada i si s'han assolit els objectius proposats en els continguts, així com les tècniques i les destreses de la geografia per localitzar i diferenciar elements; per analitzar-los, interpretar-los i explicar-los, i per presentar conclusions de forma oral o per escrit i amb la terminologia adequada.

En l'avaluació, els criteris d'avaluació i els estàndards d'aprenentatge avaluables són els referents per comprovar el grau d'adquisició de les competències i d'assoliment dels objectius de l'etapa. Els professors de la matèria han de decidir si els alumnes els han assolit.

L'avaluació de l'aprenentatge dels alumnes ha de ser continuada i s'ha de tenir en compte sempre el que indica la normativa sobre l'assistència regular a classe i la participació en les diferents activitats proposades pels professors de la matèria. Els alumnes tenen dret a ser avaluats seguint uns criteris objectius i a conèixer el resultat del seu aprenentatge. Els criteris d'avaluació s'han d'incloure en la programació didàctica del departament i els alumnes n'han d'estar informats.

Els professors han d'avaluar tant l'aprenentatge dels alumnes com els processos d'ensenyament-aprenentatge i la seva pròpia pràctica docent. Per fer-ho, s'han d'establir indicadors d'assoliment en les programacions didàctiques, tal com indica la normativa. L'avaluació, entesa com un tot, afecta tot el procés, ja que valora aspectes com l'actuació del professor, les activitats, el material, l'ambient de feina, etc.

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 139/140

Per obtenir, en cada moment, una informació vàlida i fiable de l'avaluació és convenient que els professors utilitzin els mètodes i els instruments més adequats: observació directa, revisió del quadern d'aula, treballs individuals, col·lectius o col·laboratius, valoració de les proves orals i escrites, etc.

D'acord amb la normativa, s'han d'establir les mesures més adequades perquè les condicions de realització de les avaluacions s'adaptin a les necessitats dels alumnes amb necessitats específiques de suport educatiu. Aquestes adaptacions no es poden tenir en compte, en cap cas, per minorar les qualificacions obtingudes.

CONTRIBUCIÓ DE LA MATÈRIA A L'ADQUISICIÓ DE LES COMPETÈNCIES CLAU

Segons el nou marc legislatiu de la LOMQUE, és un fet determinant que els alumnes que cursin Batxillerat, sigui quina sigui la modalitat en que ho facin, han d'assolir una sèrie de competències clau que determinaran la seva aptitud pels estudis superiors i per resoldre problemes a la vida quotidiana. Aquestes competències clau a l'assoliment de les quals contribueix aquesta assignatura són les que segueixen:

Comunicació lingüística

- Adquisició i ús adequat del llenguatge geogràfic, imprescindible per descriure processos i realitats geogràfiques.
- Comprensió de textos i d'informació i diferenciació de les idees principals de les secundàries.
- Elaboració d'exposicions orals i escrites coherents, amb un ús correcte de la sintaxi i el lèxic, per comentar documents de diferent format (textos, imatges, mapes, gràfics, etc.) referents a un fenomen geogràfic.
- Disposició per al diàleg crític i constructiu com a eina per a la convivència i la interacció amb els companys.

Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia

- Utilització d'eines matemàtiques (magnituds, percentatges, taxes, escales) per analitzar i descriure un aspecte geogràfic.
- Aplicació de principis i processos matemàtics en la confecció de gràfics i l'anàlisi de taules estadístiques.
- Utilització del mètode científic en tasques en les quals es duen a terme observacions, s'estableixen hipòtesis i s'extreuen conclusions, amb l'objectiu de prendre decisions.
- Coneixement de la història de la Terra i dels processos que han originat la configuració que té actualment.
- Adquisició del coneixement de l'espai físic en què es desenvolupa l'activitat humana.
- Relació dels sabers geològics amb la producció agrícola, ramadera, marítima, minera i industrial.
- Implicació en l'ús raonable dels recursos naturals, així com en la conservació del medi ambient.
- Valoració crítica de l'impacte de les activitats humanes sobre el medi físic.

Competència digital

- Utilització del llenguatge específic en l'ús d'aplicacions informàtiques.
- Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per cercar, obtenir i processar la informació de manera crítica.
- Creació de continguts emprant mitjans informàtics.
- Utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació per a la interacció professor-alumne (Moodle, aula virtual, blogs, etc.).

	IES PASQUAL CALBÓ I CALDÉS	Data:	
	MP02 ENSENYAMENT I APRENTATGE	MOD020201	
	PR0202 Programació Programació Departament didàctic	REV 3	Pàg. 140/140

- Respecte dels principis ètics en l'ús de les fonts informàtiques.
- Valoració crítica de la selecció de la informació, tenint en compte la fiabilitat de les fonts de les quals procedeix.
- Motivació per aprendre a emprar les tecnologies i per millorar-ne l'ús.

Aprendre a aprendre

- Coneixement dels processos d'aprenentatge partint del que sap i organització del propi aprenentatge mitjançant la gestió eficaç del temps i de la informació.
- Obtenció d'estratègies de planificació per resoldre una tasca, supervisar la pròpia feina i avaluar els resultats obtinguts.
- Ús de la motivació i la curiositat per aprendre a fi d'aconseguir sentir-se protagonista del procés i el resultat de l'aprenentatge.
- Ús i aplicació de nous coneixements adquirits gràcies a la curiositat per aprendre a partir d'experiències vitals prèvies.

Competències socials i cíviques

- Comprensió dels diferents codis de conducta de les societats a través de l'estudi de la geografia humana.
- Identificació de conceptes ètics (igualtat, no-discriminació, democràcia, drets humans, etc.) en l'organització social, política i econòmica d'Espanya.
- Comprensió dels processos socials i culturals de caràcter migratori en un món globalitzat.
- Organització de debats en els quals es respectin les diferències i se superin els prejudicis, a fi de manifestar solidaritat i participar en la presa de decisions de forma democràtica.

Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor

- Elaboració de projectes mostrant creativitat i imaginació a l'hora de planificar-los, analitzar-los, organitzar-los i gestionar-los.
- Utilització de debats sobre temes de geografia per saber comunicar-se, presentar idees i negociar de manera argumentada.
- Adquisició de pensament crític i de sentit de responsabilitat.

Consciència i expressions culturals

- Coneixement del patrimoni mediambiental i dels canvis en l'evolució del paisatge geogràfic (físic, humà i urbà) deguts a les diferents cultures.
- Aplicació de diferents habilitats de pensament amb sensibilitat i sentit estètic.
- Respecte per la diversitat cultural i el diàleg entre cultures i societats.
- Potenciació de la iniciativa, la creativitat i la imaginació mitjançant la realització de tasques que suposin recreació, innovació i transformació.
 - Gaudi i valoració crítica del patrimoni natural com a resultat de l'evolució de les diferents cultures i demostració d'interès, estimació i respecte per aquest patrimoni.